

NOU

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

NOU 1977: 17

**NORGES
OFFENTLIGE
UTREDNINGER**

**UNIVERSITETS-
FORLAGET**

NOU

Norges offentlige utredninger

1977

Seriens redaksjon:

STATENS TRYKNINGSKONTOR

1. Ny planleggingslov.
Miljøverndepartementet
2. Levekårsundersøkelsen. Uførepensjon og
samfunnsstruktur.
Forbruker- og administrasjonsdepartementet
3. Utflytting av statsinstitusjoner fra Oslo —
Del II.
Kommunal- og arbeidsdepartementet
4. Leseplikt for undervisningspersonalet i
skolen.
Kirke- og undervisningsdepartementet
5. Behandlingen av svalbardsaker og andre
polarsaker i sentraladministrasjonen.
Justis- og politidepartementet
6. Ein samla offentlig politikk for oppvekst-
miljøet.
Statsministeren
7. Heiskontroll.
Kommunal- og arbeidsdepartementet
8. Reinslaktingen i Finnmark.
Landbruksdepartementet.
9. Varehandelen, forbrukerne og samfunnet.
Departementet for handel og skipsfart
10. Gull- og sølvvarer m. v.
Forbruker- og administrasjonsdepartementet
11. Tiltak mot forurensinger.
Justis- og politidepartementet
12. Kredittkjøp m.v.
Justis- og politidepartementet
13. Erstatning for tap av tamrein og bufé.
Landbruksdepartementet
14. Folketrygdens uførebegrep.
Sosialdepartementet
15. Yrkesopplæring av gruvearbeidere.
Kirke- og undervisningsdepartementet
16. Stormheimfeltet.
Landbruksdepartementet
17. Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977.
Forbruker- og administrasjonsdepartementet

NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER

NOU 1977: 17

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

RAPPORT NR. 1, 1977

fra

Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene
Forbruker- og administrasjonsdepartementet

Oslo, 9. februar 1977

UNIVERSITETSFORLAGET

OSLO — BERGEN — TROMSØ

Statens utvalgte litteratur

1977

Om grunnlaget for innlektsoverføringene 1977

AV DR. H. H. HANSEN

Forlaget
Den norske lægeselskaps forutsetningsundersøkelser og utlektsoverføringer
1977

ISBN 82-00-70359-2

FELLESTRYKK A.S., OSLO 1977

Til

Forbruker- og administrasjonsdepartementet

Det tekniske beregningsutvalg viser til Forbruker- og administrasjonsdepartementets brev av 10. november 1976. Beregningsutvalget fikk med dette brevet følgende arbeidsoppdrag i forbindelse med inntektoppgjørene våren 1977:

«Forbruker- og administrasjonsdepartementet vil be om at Det tekniske beregningsutvalg legger fram et materiale som kan være til nytte for partene under oppgjørene. Etter departementets mening bør dette materiale stort sett følge samme mønster som utvalgets rapport av 23. januar i år hadde.

Det forutsettes at rapporten legges fram i god tid før oppgjørene.»

Utvalget oversender herved sin rapport. Den har i samsvar med arbeidsoppdraget samme innhold som utvalgets rapport foran inntektsoppgjørene 1976 (Rapport nr. 1, 1976, NOU 1976: 3).

Rapporten er i det vesentlige skrevet i januar under sterkt tidspress av ulike forfattere. Som i tidligere rapporter er formuleringene tildels resultatet av kompromisser mellom ulike oppfatninger i Beregningsutvalget.

Utvalgets medlem fra Norges Fiskarlag har ikke hatt anledning til å delta i utarbeidelsen av rapporten.

Utvalgets medlem fra Landsorganisasjonen i Norge har vært forhindret fra å delta i avslutningen av rapporten. Hans rådgiver undertegner rapporten i hans sted.

Som rådgivere for Beregningsutvalget med møterett har deltatt direktør Hans Bjaaland, Norsk Arbeidsgiverforening, generalsekretær Trygve Kaldahl, Norske Bonde- og Småbrukarlag, underdirektør Bernhard Nestaas, Forbruker- og administrasjonsdepartementet, byråsjef Jostein Tjore, Finansdepartementet og konsulent Sigurd Tveitereid, Statistisk Sentralbyrå.

Oslo, 9. februar 1977

Odd Aukrust
formann

Hallvard Borgenvik

Paul M. Dalberg

Øistein Gulbrandsen

Knut Skipenes

Lars Aarvig

INNHold

	Side
Kap. 1. Oversikt og sammendrag	7
Kap. 2. Inntektsutviklingen i senere år	11
1. Norge og den internasjonale pris- og kostnadsutvikling	11
2. Produksjon, disponibel realinntekt for Norge og konsum.....	11
3. Inntekter	12
Kap. 3. Lønnsutviklingen i senere år	17
1. Lønnsutviklingen for hovedgrupper	17
2. Lønnsspredningen	20
Kap. 4. Konsumprisutviklingen i senere år	24
1. Bevegelsen i konsumprisindeksen	24
2. Gruppering av konsumprisindeksens materiale etter leveringssektor	27
3. Konsumprisindeksen for forskjellige husholdningstyper og utgiftsnivåer	30
Kap. 5. Utviklingen i disponibel realinntekt	32
Kap. 6. Utviklingen i faktorer som påvirker konkurranseevnen	39
1. Konsumprisene	39
2. Lønsstatistikk	41
3. Direkte og totale lønnskostnader	41
4. Lønnskostnader pr. produsert enhet	42
5. Kursutviklingen for norske kroner	46
6. Arbeidskonflikter	49
Kap. 7. Konjunktursituasjonen	50
1. Verdensøkonomien	50
2. Norsk økonomi	51
Vedlegg Jordbrukets totalregnskap 1976 — foreløpige tall	53

KAPITTEL 1

Oversikt og sammendrag.**1. Oppbyggingen av beregningsutvalgets rapport.**

Beregningsutvalgets rapport faller i to deler. Kapitlene 2—5 gir en analyse av ulike sider ved pris- og inntektsutviklingen i de siste par år. De fleste av disse kapitler inneholder dessuten et kort tilbakeblikk på utviklingen i tidligere år. I kapitlene 6 og 7 behandler Beregningsutvalget ulike sider ved den økonomiske situasjonen i Norge og enkelte andre land i dag slik utvalget bedømmer den.

I dette kapittel skal Beregningsutvalget gi et kort sammendrag av innholdet i rapporten.

2. Inntektsutviklingen i senere år.

Fra 1973 til 1976 har konsumprisene for de europeiske OECD-land under ett steget med knapt 12 prosent i årlig gjennomsnitt. I Norge var stigningen 10 prosent. Fra 1975 til 1976 var prisstigningstakten internasjonalt og i Norge noe lavere enn i de to foregående år. Konsumprisene i de europeiske OECD-land økte med 11,7 prosent i årlig gjennomsnitt, mens økningen i Norge var 9,1 prosent. Lønnskostnader pr. produsert enhet regnet i norsk valuta, har i de to—tre siste årene gjennomgående steget sterkere i Norge enn hos våre viktigste handelspartnere.

Uttrykt i summariske hovedtall har landets nettoproduksjon (nettonasjonalproduktet) i volum økt med 14—15 prosent i sum for de tre årene fra 1973 til 1976. Blant annet et markert fall i bytteforholdet overfor utlandet har bidratt til at den samlede vekst i disponibel realinntekt for Norge i de tre årene ikke har blitt sterkere enn snaut 8 prosent. Samtidig økte konsumet (privat pluss offentlig konsum) med knapt 16 prosent, dobbelt så sterkt som veksten i landets disponible realinntekt. Fra 1975 til 1976 økte nettonasjonalproduktet med 5,3 prosent, disponibel realinntekt for Norge med 2,9 prosent og konsumet med 5,5 prosent.

Faktorinntekten — som uttrykker den nominelle belønningen til arbeidskraft og realkapital i Norge — var 82 milliarder kroner i 1973 og 126 milliarder kroner i 1976. Dette

er en økning på 44 milliarder kroner (54 prosent) i løpet av tre år.

Fra 1973 til 1974 økte faktorinntekten med hele 17,0 prosent og eierinntektene steg sterkt i mange næringer. Året 1974 må betegnes som et toppår for mange konkurranseutsatte næringer. Veksten i faktorinntekten fra 1974 til 1975 var mer beskjeden med 14,5 prosent. Fra 1974 til 1975 økte lønnskostnadene sterkt, og dette bidro sammen med den internasjonale lavkonjunkturen til at eierinntektene i konkurranseutsatte næringer (når utvinning av råolje og naturgass holdes utenfor) gikk ned med over 40 prosent. Særlig var 1975 et dårlig år for utenriks sjøfart. For hjemmekonkurrerende investeringsvareindustri synes imidlertid 1975 å ha vært et bedre år enn 1974. Fra 1975 til 1976 økte faktorinntekten med 14,4 prosent. Lønnskostnadene økte noe svakere enn eierinntektene sett under ett. Inntektene i jordbruket (inkl. melkeforedling) økte sterkt fra 1975 til 1976. Foreløpige og usikre anslag tyder på at eierinntektene i hjemmekonkurrerende konsumvareindustri 1976 steg sterkt fra det lave 1975-nivået mens eierinntektene i andre deler av konkurranseutsatte næringer (bortsett fra utvinning av råolje og naturgass) stort sett gikk ned fra 1975 til 1976. Eierinntektene i utvinning og rørtransport av råolje og naturgass var i 1976 kommet opp i en andel på nær 3 prosent av samlet faktorinntekt.

3. Lønnsutviklingen i senere år.

Lønnsøkningen i industrien har i de 3 siste årene vært dobbelt så stor pr. år som den gjennomsnittlige årlige stigningen i 1960-årene. Dette skyldes først og fremst en sterk tariffmessig lønnsøkning, men også en sterkere lønnsglidning enn i 1960-årene.

Fra 1974 til 1975 steg den gjennomsnittlige timefortjeneste for voksne industriarbeidere med 20,2 prosent. Fra 1975 til 1976 anslås den gjennomsnittlige timefortjeneste å ha steget med 16,7 prosent, beregnet årslønn å ha steget med 12,0 prosent og bedriftenes lønnskostnader pr. timeverk å ha steget med 15,6 prosent.

Splitter man opp stigningen i bedriftenes lønnskostnader pr. timeverk for perioden 1970 til 1976, viser det seg at 38,8 prosent av stigningen i lønnskostnadene er tariffmessig lønnsøkning, 31,6 prosent er lønnsglidning, mens det resterende eller 29,6 prosent kan føres tilbake til stigningen i bedriftenes obligatoriske sosiale kostnader. Den tariffmessige lønnsøkningen har i de senere år utgjort en noe større andel av den totale kostnadsøkningen enn tidligere.

En oversikt over lønnsutviklingen i tidsrommet 1965 til 1976 for forskjellige bransjer viser at det for menn ikke har funnet sted noen tilnærming av betydning mellom lønnsnivåene i bransjene. Derimot har det funnet sted en utjevning i forholdet mellom kvinner og menn.

For kvinner er det gjennomsnittlige lønnsnivå i dette tidsrommet steget fra 75,0 prosent til 83,1 prosent av den gjennomsnittlige timefortjeneste (ekskl. overtids- og skifttillegg) for menn i industrien. En relativt større andel av de kvinnelige enn mannlige arbeidere er beskjeftiget i de mer typiske lavtlønnsbransjer.

4. Konsumprisutviklingen i senere år.

Den offisielle konsumprisindeksen steg 9,1 prosent fra 1975 til 1976, mot 11,7 prosent året før. Etter flere år med stadig økende prisstigning, var det i 1976 reduksjon i stignings-takten. Utviklingen i 1976 var i motsetning til 1975 preget av moderat bidrag til prisstigningen fra jordbruksvaresektoren, p.g.a. økte subsidier og noe bedre avlinger. For øvrig bidro både importprisene og innenlandske faktorer (unntatt jordbruket) noe sterkere til prisstigningen i 1976 enn i 1975. Økte subsidier og momskompensasjon virket til å redusere konsumprisstigningen over året 1976 med ca. 2,1 prosentenheter, mot ca. 0,6 prosentenheter over året 1975.

Det er gjort beregninger som indikerer at det ikke har vært store forskjeller i utviklingen av levekostnadene for de ulike husholdningstyper og utgiftsnivåer i de siste 2 årene.

5. Utviklingen i disponibel realinntekt.

I de første årene etter 1970 var det stagnasjon eller nedgang i disponibel realinntekt for yrkesaktive som har hatt en inntektsutvikling som industriarbeidere eller funksjonærer etter N.A.F.'s statistikk. Nedgangen var særlig markert for de høyere inntektene. I de siste tre årene har en igjen hatt en meget sterk vekst, 4—6 prosent for lavere og mid-

lere inntekter og 1—3 prosent for inntekter over 100 000 kroner. Den gjennomsnittlige veksten for 1970-årene ligger på linje med veksten i 1960-årene, noe sterkere i 1970-årene for lavere inntekter og noe svakere for høyere inntekter. Fra 1975 til 1976 er stigningen beregnet å ligge vesentlig over de 3 prosent som ble forutsatt under inntektsoppgjøret våren 1976. Beregningsresultatene gir inntrykk av en grovt sett proporsjonal utvikling på alle inntektsnivå, men det må understrekes at en i beregningene ikke har fått tatt hensyn til at en hadde krone- og øre-tillegg høsten 1975 og lavtlønns tillegg våren 1976.

For å gi et bredere bilde av utviklingen i disponibel realinntekt, har utvalget foretatt beregninger for tre grupper med inntekter på 50 000, 60 000 og 120 000 kroner i 1976 og med inntektsutvikling som i den offentlige sektor. Beregningene viser en noe svakere vekst i disponibel realinntekt over treårsperioden 1975—1976 for disse gruppene enn for de tilsvarende grupper som følger inntektsutviklingen i det private næringsliv. Fra 1975 til 1976 har gruppen med lavest inntekt samme vekst som tilsvarende gruppe i privat sektor. De to øvrige grupper har også dette år noe svakere vekst. En må imidlertid være oppmerksom på at ulikheter i tallgrunnlaget gjør sammenlikningen mellom utviklingen i privat og i offentlig sektor usikker.

Utvalget har også foretatt en beregning for yrkesaktive i jordbruket. Beregningen viser at jordbrukere med inntekt på om lag 40 000 kroner og en vekst i inntekten før skatt som tilsvarende utviklingen i inntekten pr. årsverk ifølge tall fra Budsjettnemnda for jordbruket, har hatt en vekst i disponibel realinntekt på omlag 29 prosent fra 1975 til 1976. Det vil imidlertid være store og systematiske variasjoner omkring et slikt gjennomsnittstall.

I motsetning til utviklingen i et par foregående år, har de trygdede i det siste året hatt en sterkere vekst enn lønnstakerne. Et trygdet ektepar med minstepensjon har hatt en stigning i disponibel realinntekt på 7,2 prosent fra 1975 til 1976. For 1970-årene sett under ett, har veksten vært 4,1 prosent pr. år eller noe sterkere enn veksten for lavinntektsgruppene blant lønnstakerne.

6. Utviklingen i faktorer som påvirker konkurranseevnen.

Foran et inntektsoppgjør er en vurdering av næringslivets konkurranseevne av særlig interesse. Konkurranseevnen påvirkes imidlertid av en rekke faktorer som vanskelig kan

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

måles og jamføres. I kapittel 6 har Beregningsutvalget behandlet enkelte faktorer der utviklingen kan belyses tallmessig. Dette gjelder prisutviklingen, utviklingen i lønninger, lønnskostnader pr. produsert enhet, valutakursene og konflikter i arbeidslivet. Analysen omfatter ikke alle faktorer av betydning. Den gir heller ikke grunnlag for sammenveining av de enkelte faktorer som delvis trekker i motsatt retning.

Internasjonale sammenlikninger over prisutviklingen vil som regel avhenge sterkt av hvilket tidsrom som betraktes. Dertil kommer at i de senere år har utviklingen i konsumprisene i en del land vært påvirket av tildels omfattende endringer i indirekte skatter. Begge deler gjør det vanskelig å trekke entydige konklusjoner. Prisstigningen i 1970-årene har over alt vært markert sterkere enn i 1960-årene. Fra 1970 til 1976 hadde Norge, Belgia, Frankrike, Nederland og Sverige omtrent samme prisstigning. Prisene steg noe svakere i Østerrike og Canada, mens Sambandsstatene, Sveits og Vest-Tyskland hadde den klart minste prisstigning av de land som en har sammenliknet. I de øvrige OECD-land steg prisene sterkere enn i Norge. Ved bruk av opplysninger om prisutviklingen for vurdering av konkurranseevnen, må en ta i betraktning at kursen på norske kroner gjennomgående har steget i forhold til andre lands valutaer.

For voksne industriarbeidere steg timefortjenesten i Norge med 91,1 prosent mellom 1970 og 1975. Den sterkeste stigningen i dette tidsrommet, målt i egen valuta, i de land som er tatt med i oversikten, fant sted i Finland med 129,2 prosent og den svakeste stigning i Sambandsstatene med 45,4 prosent.

De totale lønnskostnadene pr. timeverk som også inkluderer de indirekte lønnskostnadene som f.eks. arbeidsgiveravgiftene til trygdene, lå for voksne industriarbeidere i 1975, omregnet til norske kroner, høyest i Sverige. Dernest kom Norge, Danmark, Nederland, Belgia og Sambandsstatene. I disse landene lå de totale lønnskostnadene pr. timeverk på et betydelig høyere nivå enn i de øvrige land. Siden 1966 har det funnet sted betydelige forskyvninger i lønnskostnadene pr. timeverk landene imellom. Særlig har utjevningen mellom Norge og Sambandsstatene vært stor.

Beregningsutvalget har søkt å belyse utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien. Beregningene er utført i norske kroner, slik at en har fått med virkningene av valutakursendringene.

Ifølge disse beregningene var det for perioden 1970—76 under ett en betydelig sterkere stigning i lønnskostnadene i Norge enn hos

våre viktigste handelspartnere. Det er særlig etter 1973 at Norge har skilt seg ut med en forholdsvis sterk stigning i lønnskostnadene.

Det er store forskjeller i utviklingen for de enkelte land i 1976. Foruten i Norge var det sterk kostnadsstigning i Sverige, Finland og Japan, mens kostnadene viste klart mindre øking i Vest-Tyskland, Storbritannia, Danmark, Frankrike og Italia.

Den norske kronens effektive kurs hadde en stigende tendens fra begynnelsen av 1973 fram til sommeren 1975, da kursen falt betydelig. Siste halvår 1975 holdt den seg forholdsvis stabil, for så å stige gjennom nesten hele 1976. Spesielt sterk var stigningen i høstmånedene ifjor. Ved inngangen til 1977 hadde kronens effektive kurs steget med 15,8 prosent sammenliknet med basiskursene fra Washington-avtalen i desember 1971. Den effektive kronekursen endret seg svært lite i løpet av 1975. Fra desember 1975 til desember 1976 steg den effektive kursen derimot med 3,7 prosent. Halvparten av denne kursoppgangen kan tilskrives pund og en prosent dollaren.

7. Konjunktursituasjonen.

Den vanlige oppfatning ved inngangen til 1977 er at produksjonsveksten internasjonalt ikke vil bli særlig sterk. Svært mange land ser det i dag som så absolutt nødvendig å bringe pris- og kostnadsstigningen under kontroll at de er innstilt på — om de finner det nødvendig — å akseptere høye arbeidsløshets-tall gjennom lang tid for å få dette til. Beregningsutvalget regner med at konjunkturstimulerende tiltak vil bli gjennomført i Sambandsstatene og at veksten der vil bli høyere enn de 4½ prosent som OECD har anslått under forutsetningen av uendret politikk. For Vest-Europa samlet er Beregningsutvalget mindre optimistisk. Utvalget anser OECD's vekstanslag på 2½ prosent som rimelig, men understreker at det må regnes med store usikkerhetsmarginer omkring dette tallet. Arbeidsledigheten i Vest-Europa vil sannsynligvis øke i 1977.

Det er grunn til å regne med at betydelige deler av våre eksportnæringer med unntak av oljen, vil stå overfor en fortsatt svak etterspørselsutvikling i tiden framover. Utsiktene for norsk vareeksport er derfor nokså uvisse for første halvår 1977. Høye lagerbeholdninger i flere eksportindustrier kan komme til å dempe produksjonsframgangen. Beregningsutvalget finner det med de nåværende utsikter for den internasjonale konjunkturutvikling uvisst om en i 1977 kan vente noen stig-

ning av betydning i prisene for vare-eksporten utover det nivå de nå har. Det er stor unyttet produksjonskapasitet i de konkurranseutsatte næringer. En må regne med fortsatt sysselsettingsvansker innen flere industri-bransjer. Det ventes fortsatt stigning i prisene for vareimporten, slik at bytteforholdet for varer uten skip og olje ventelig vil bli forverret.

Det offentliges samlede etterspørsel etter varer og tjenester er regnet med å øke mer beskjedent enn året før da en rekke omfattende stimuleringstiltak preget den økono-

miske politikken. Også veksttakten for det private konsum er ventet å ville bidra noe svakere til den samlede produksjonsveksten i 1977 enn året før ifølge Nasjonalbudsjettet 1977. Investeringsaktiviteten ventes fortsatt å ligge på et høyt nivå i de fleste næringer utenom sjøfart, men veksttakten antas å gå noe ned sammenliknet med året før. For sjøfart antas investeringene å bli en god del lavere i 1977 enn året før. Også investeringene i oljevirkksomhet ventes å gå ned. Investeringsaktiviteten i industrien ventes å vise små endringer.

KAPITTEL 2

Inntektsutviklingen i senere år.

I dette kapitlet er det gitt et oversyn over inntektsutviklingen de tre siste årene. Tallene i oversikten bygger på nasjonalregnskapsdata og belyser hovedtrekk ved utviklingen. De fleste tabellene dekker årene fra og med 1970. Det vises ellers til den mer utførlige omtalen av lønnsutviklingen i senere år i kapittel 3 og til analysen av konsumprisutviklingen i kapittel 4. Det vises også til kapittel 5 som inneholder materiale om disponible realinntekter for utvalgte inntektsgrupper, og kapittel 6 om konkurranseevnen.

1. Norge og den internasjonale pris- og kostnadsutvikling.

Fra 1973 til 1976 har konsumprisindeksen for europeiske OECD-land steget med 11,7 prosent i årlig gjennomsnitt, det tilsvarende endringstallet for konsumprisindeksen i Norge var 10,1 prosent. Fra 1975 til 1976 steg konsumprisindeksen i europeiske OECD-land med anslagsvis 10,3 prosent, mens stigningen året før var 12,5 prosent. De tilsvarende stigningstall for den norske konsumprisindeksen var 9,1 prosent og 11,7 prosent. Prisstignings-takten varierte betydelig fra land til land, utviklingen fra 1975 til 1976 tyder likevel på at stigningstakten jevnt over har blitt redusert noe i forhold til de to foregående år både internasjonalt og i Norge.

For de viktigste land Norge har samhandel med er lønnskostnadene pr. produsert enhet i industrien beregnet å ha steget med 15 prosent i årlig gjennomsnitt i perioden 1973—1976. Dette prosenttallet er beregnet på grunnlag av utviklingen i de nasjonale valutaer. Tar en hensyn til kursendringene, blir det tilsvarende stigningstallet redusert til 10 prosent. Lønnskostnadene pr. produsert enhet i industrien i Norge er beregnet å ha steget 14—15 prosent i årlig gjennomsnitt i perioden 1973—1976. Fra 1975 til 1976 er den gjennomsnittlige stigningen i lønnskostnader pr. produsert enhet hos Norges viktigste handelspartnere beregnet til 5—6 prosent målt i norske kroner, mens stigningen fra 1975 til 1976 for Norge er beregnet til 9 prosent. Året før var de tilsva-

rende stigningstall henholdsvis 15 prosent og drøyt 20 prosent. Det er særlig lønnskostnadene pr. produsert enhet i Vest-Tyskland, Storbritannia og Sambandsstatene — målt i norske kroner — som har økt mindre sterkt enn i Norge.

2. Produksjon, disponibel realinntekt for Norge og konsum.

Uttrykt i summariske hovedtall har landets nettoproduksjon (nettonasjonalproduktet) i volum økt med 14—15 prosent i sum for de tre årene fra 1973 til 1976. Blant annet et markert fall i bytteforholdet overfor utlandet har bidratt til at veksten i disponibel realinntekt for Norge i 3-årsperioden ikke har blitt sterkere enn snaut 8 prosent. Samtidig økte konsumet (privat og offentlig konsum) med 15—16 prosent, altså dobbelt så sterkt som veksten i disponibel realinntekt for Norge. Fra 1975 til 1976 økte nettonasjonalproduktet med 5,3 prosent, disponibel realinntekt for Norge med 2,9 prosent og konsumet med 5,5 prosent. Disse tallene gir noe av bakgrunnen for inntektsutviklingen i de senere år.

Bruttonasjonalproduktet økte i volum med 5,7 prosent fra 1975 til 1976. Fra 1974 til 1975 var veksten 3,5 prosent og fra 1973 til 1974 5,3 prosent, gjennomsnittlig årlig vekst fra 1973 til 1976 var således 4,8 prosent. Produksjonsutviklingen i viktige hovedgrupper av næringer i perioden 1973—1976 og fra 1975 til 1976 viser en meget sterk øking i bruttoproduktet i oljevirkomheten, en tilbakegang for bruttoproduktet i utenriks sjøfart og en beskjeden øking i bruttoproduktet i industrien. Brutttoproduktet i næringene utenom utenriks sjøfart og oljevirkomhet økte med 4,6 prosent fra 1975 til 1976, og med 3,8 prosent i årlig gjennomsnitt for perioden 1973—1976. Brutttoproduktet i industrien steg etter foreløpige tall med 1,8 prosent fra 1975 til 1976, og med 1,0 prosent i gjennomsnitt pr. år i perioden 1973—1976.

I tabell 2a er utviklingen i disponibel realinntekt for Norge i perioden 1973—1976 gjen-gitt. Disponibel realinntekt er beregnet som

Tabell 2a. Utviklingen i disponibel realinntekt for Norge.
Prosentvis endring fra året før.

	1974	1975	1976	1973/76
				Årlig gjennomsnitt
Disponibel realinntekt for Norge ¹⁾	3,5	1,2	2,9	2,5
Bidrag fra ²⁾ :				
Nettonasjonalproduktet	5,1	3,7	5,7	4,7
Endringer i bytteforhold m.v.	-0,9	-2,5	-2,0	-1,7
Renter og stønader, netto	-0,7	—	-0,8	-0,5

1) Nettonasjonalproduktet fratrukket rente- og stønadsunderskottet overfor utlandet deflatert med prisindeksen for innenlandsk bruk av varer og tjenester (inkl. lagerendring, ekskl. kapitalslit), 1970 som basisår.

2) Tallene gir uttrykk for hvor mange prosentenheter av endringen i disponibel realinntekt som skriver seg fra hver av faktorene.

nettonasjonalproduktet i løpende priser korrigert for rente- og stønadsunderskottet, det hele deflatert med prisindeksen for innenlandsk bruk av varer og tjenester (inkl. lagerøking, ekskl. kapitalslit). Disponibel realinntekt for Norge økte med 2,9 prosent fra 1975 til 1976 og med 2,5 prosent i årlig gjennomsnitt i perioden 1973—1976. I årene som er med i tabell 2a bidro et økende rente- og stønadsunderskott og en forverring i bytteforholdet overfor utlandet til å redusere veksten i disponibel realinntekt for Norge. Uttrykt i 1970-kroner økte disponibel realinntekt for Norge med 6 milliarder fra 1973 til 1976. Veksten i nettonasjonalproduktet bidro med en stigning på 11 milliarder 1970-kroner, mens nedgangen i bytteforholdet reduserte disponibel realinntekt for Norge med 4 milliarder 1970-kroner. Setter vi bytteforholdet overfor utlandet (eksportprisindeks dividert med importprisindeks) lik 100 i 1970, var bytteforholdet:

1973	1974	1975	1976
98,4	97,3	92,4	89,1

Summen av privat og offentlig konsum, målt i volum, økte med 5,5 prosent både fra 1975 til 1976, og fra 1974 til 1975. I årlig gjennomsnitt økte det samlede konsum med 4,9 prosent i perioden 1973—1976.

3. Inntekter.

Hovedtrekk i utviklingen.

Faktorinntekten — som uttrykker den nominelle belønningen til arbeidskraft og realkapital i Norge — var 82 milliarder kroner i 1973 og 126 milliarder kroner i 1976. Dette er en økning på 44 milliarder kroner (54 prosent) i løpet av tre år.

Fra 1973 til 1974 økte faktorinntektene med hele 17 prosent og eierinntektene i mange næringer økte sterkt. Året 1974 må betegnes som et toppår for mange konkurranseutsatte næringer. Veksten i faktorinntekten fra 1974 til 1975 var mer beskjeden med 14,5 prosent. Fra 1974 til 1975 økte lønnskostnadene sterkt, og dette bidro sammen med den internasjonale lavkonjunkturen til at eierinntektene i konkurranseutsatte næringer (når utvinning og rørtransport av råolje og naturgass holdes utenom) gikk ned med over 40 prosent. Særlig var 1975 et dårlig år for utenriks sjøfart. Eierinntektene i hjemmekonkurrerende konsumvareindustri (tabellene 2e og 2f) var også lave i 1975. For hjemmekonkurrerende investeringsvareindustri synes imidlertid 1975 å ha vært et bedre år enn 1974.

Fra 1975 til 1976 økte faktorinntekten med 14,4 prosent. Lønnskostnadene økte noe svakere enn eierinntektene sett under ett. Inntektene i jordbruket (inkl. melkeforedling) økte sterkt fra 1975 til 1976. Foreløpige og usikre anslag tyder på at eierinntektene i hjemmekonkurrerende konsumvareindustri i 1976 steg sterkt fra det lave 1975-nivået, mens eierinntektene i andre deler av konkurranseutsatte næringer, bortsett fra utvinning og rørtransport av råolje og naturgass, stort sett gikk ned fra 1975 til 1976. Eierinntektene i utvinning og rørtransport av råolje og naturgass var i 1976 kommet opp på en andel nær 3 prosent av samlet faktorinntekt.

Andeler i faktorinntekten.

Som i tidligere rapporter vil beregningsutvalget her og i senere kapitler skille mellom bedriftenes lønnskostnader (som inkluderer arbeidsgiveravgiften til folketrygden m.v.) og hva en for korthets skyld vil kalle utbetalt

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

Tabell 2b. Lønnsinntekter og eierinntekter i prosent av faktorinntekten.

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976
Utbetalt lønn	64,0	65,7	66,2	64,5	64,0	66,5	66,4
Arbeidsgivers andel av trygdepremier	7,8	9,7	10,4	11,3	11,3	11,7	11,1
Eierinntekt i:							
Skjermede næringer	19,2	18,4	17,2	16,2	16,6	15,1	16,0
Konkurransutsatte næringer ¹⁾	9,4	6,8	6,4	8,4	8,9	4,6	3,7
Utvinning og rørtransport av råolje og naturgass	-0,4	-0,6	-0,2	-0,4	-0,8	2,1	2,8
Faktorinntekt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

¹⁾Uten utvinning og rørtransport av råolje og naturgass.

lønn (hvor arbeidsgiveravgiften er fratrukket, men ikke andre former for sosiale utgifter). Det er hensiktsmessig å vise arbeidsgiveravgiften til folketrygden som særskilt post i inntektsregnskapet, slik det er gjort i tabell 2b.

Arbeidsgiveravgiften til folketrygden regnet som andel av faktorinntekten nådde sin høyeste verdi hittil i 1970-årene i 1975 med 11,7 prosent. Avgiftssatsene ble redusert i 1976 og arbeidsgiveravgiftens andel av faktorinntekten gikk ned til 11,1 prosent.

Lønnsandelen (her definert som utbetalt lønn i prosent av faktorinntekten) var 64,5 prosent i 1973, andelen sank til 64,0 prosent i 1974 for så å stige til 66,5 prosent i 1975. Dette er den høyeste lønnsandelen som har vært registrert i Norge etter krigen. I 1976 var andelen nesten like høy med 66,4 prosent.

Innholdet i begrepet eierinntekt er nærmere omtalt nedenfor. Eierinntektsandelen (eierinntekt i prosent av samlet faktorinntekt) i skjermede næringer har i hovedtrekk vist en fallende tendens i de årene som er tatt med i tabell 2b. For disse årene nådde andelen sitt laveste nivå i 1975 med 15,1 prosent for så å stige til 16,0 prosent i 1976. I 1974 var andelen 16,6 prosent og i 1973 16,2 prosent. Det framgår av tabell 2b at eierinntektsandelen i konkurransutsatte næringer (uten utvinning og rørtransport av råolje og naturgass) har variert sterkt hittil i 1970-årene, men også for denne næringsgruppen kan vi se en fallende tendens i andelen i perioden 1970—1976. I 1970 var andelen så høy som 9,4 prosent, andelen falt så til 1972 (6,4 prosent) for å stige til 8,4 og 8,9 prosent i 1973 og 1974. I 1975 var andelen drastisk redusert til 4,6 prosent og nådde i 1976 ned på det laveste nivå hittil i 1970-årene med 3,7 prosent. Tallene for 1975 og 1976 må ses på bakgrunn av inntektsutviklingen i utenriks sjøfart. Eierinntektene i sektorene utvinning og rørtrans-

port av råolje og naturgass økte sin andel av faktorinntekten fra 2,1 prosent i 1975 til 2,8 prosent i 1976. I tidligere år har det beregnede kapitalslit i denne næringsgruppen vært større enn inntektene fra oljesalg.

Lønnsutvikling. Eierinntekt i jordbruk og fiske.

Lønnskostnader pr. årsverk økte med gjennomsnittlig 14,5 prosent pr. år fra 1973 til 1976. Økningen i lønnskostnadene pr. årsverk fra 1974 til 1975 var så sterk som 17,8 prosent. Fra 1975 til 1976 steg lønnskostnadene pr. årsverk med i gjennomsnitt 12,0 prosent. Som det framgår av tabell 2c er dette lavere enn den gjennomsnittlige stigningstakt i lønnskostnader pr. årsverk hittil i 1970-årene. Denne lavere stigningstakten må ses på bakgrunn av arbeidstidsforkortelsen, det kombinerte inntektsoppgjøret og en lavere lønnsgradning i 1976 enn i de nærmest foregående år. På grunn av kompensasjonen for arbeidstidsforkortelsen steg timeverksfortjenesten i 1976 sterkere enn løn pr. årsverk. (Se kapittel 3.)

Utbetalt lønn pr. årsverk økte gjennomsnittlig litt sterkere enn lønnskostnadene fra 1973 til 1976. Dette skyldes at arbeidsgiveravgiften ble satt ned i 1976, fra 1975 til 1976 steg således utbetalt lønn pr. årsverk med 12,8 prosent eller 0,8 prosentenheter mer enn lønnskostnadene pr. årsverk. Prosentvise endringer i den utbetalte lønn pr. årsverk deflater med konsumprisindeksen — prosentvise endringer i reallønn — er gitt i tabell 2d. Reallønnen økte med 4,3 prosent i gjennomsnitt i årene fra 1973 til 1976, dette var en sterkere stigningstakt enn i de tre første årene på 1970-tallet da reallønnen økte med 3,6 prosent pr. år. Fra 1974 til 1975 var reallønnsveksten pr. årsverk særlig sterk med 5,5 prosent, fra 1975 til 1976 steg reallønnen med 3,4 prosent. Dette var, i følge tabell 2d, en noe svakere øk-

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

Tabell 2c. Den nominelle inntektsutvikling 1961—1976. Øking i prosent.

	Årlig gjennomsnitt				
	1961— 1970 ¹⁾	1970— 1973	1973— 1976	1974— 1975	1975— 1976
Nettonasjonalprodukt	9,8	11,9	14,7	14,2	14,5
Privat konsum	8,9	11,0	15,7	18,2	15,2
Faktorinntekt i alt	9,2	12,1	15,2	14,5	14,4
Lønnskostnader i alt ²⁾	10,0	14,2	16,2	18,8	13,6
Lønnskostnader i alt pr. årsverk ²⁾	8,3	12,5	14,5	17,8	12,0
Utbetalt lønn pr. årsverk ³⁾	7,6	10,9	14,8	17,8	12,8
Eierinntekt av jordbruk pr. selvstendig ⁴⁾ 5)	7,1	14,1	27,2	17,2	40,3
Eierinntekt av fiske pr. selvstendig ⁶⁾	15,6	21,5	2,0	—33,1	58,5
Eierinntekt utenom jordbruk og fiske	8,4	5,9	11,5	1,5	13,0
Herav:					
Skjermede næringer	—	5,6	12,4	2,6	16,8
Konkurransutsatte næringer ⁷⁾	—	7,0	—10,6	—40,9	—18,6
Utvinning og rørtransport av råolje og naturgass	—	52,4

1) Gammel nasjonalregnskapsstandard.

2) Inkl. arbeidsgivers andel av trygdepremier.

3) Ekskl. arbeidsgivers andel av trygdepremier, men inkl. andre sosiale ytelser.

4) Inkl. melkeforedling.

5) Antall selvstendige er satt lik antall årsverk utført av selvstendige i jordbruket. Som selvstendige betraktes brukeren, brukerens ektefelle, samt øvrige familiemedlemmer uten avtalt lønn. 1 årsverk = 280 dagsverk. I 1972 utførte brukeren og ektefellen ca. 84 pst. av antall årsverk, øvrige familiemedlemmer ca. 16 pst.

6) Antall selvstendige er satt lik antall årsverk utført av selvstendige i fiske. Alle lott- og prosentfiskere betraktes som selvstendig. Eneyrkesfiskere antas å utføre 1 årsverk, hovedyrkesfiskere 2/3 årsverk og biyrkesfiskere 1/3 årsverk.

7) Uten utvinning og rørtransport av råolje og naturgass.

Tabell 2d. Realinntektsutviklingen 1961—1976. Øking i prosent.

Alle inntektstall deflatert med konsumprisindeksen.

	Årlig gjennomsnitt				
	1961— 1970 ¹⁾	1970— 1973	1973— 1976	1974— 1975	1975— 1976
Nettonasjonalprodukt (volumtall)	4,5	4,6	4,6	3,6	5,3
Privat konsum (volumtall)	4,2	3,8	5,1	5,6	5,6
Faktorinntekt i alt	5,2	4,8	4,7	2,5	4,9
Utbetalt lønn pr. årsverk ²⁾	3,6	3,6	4,3	5,5	3,4
Eierinntekt i jordbruk pr. selvstendig ³⁾ 4)	3,1	6,7	15,6	4,9	28,6
Eierinntekt i fiske pr. selvstendig ⁵⁾	10,4	13,7	—6,4	—40,1	45,3
Eierinntekt utenom jordbruk og fiske	4,4	—1,0	1,3	—9,1	3,6
Herav:					
Skjermede næringer	—	—1,3	2,1	—8,2	7,1
Konkurransutsatte næringer ⁶⁾	—	0,1	—14,9	—47,1	—25,4
Utvinning og rørtransport av råolje og naturgass	—	39,7

1) Gammel nasjonalregnskapsstandard.

2) Ekskl. arbeidsgivers andel av trygdepremier, men inkl. andre sosiale ytelser.

3) Inkl. melkeforedling.

4) Antall selvstendige er satt lik antall årsverk utført av selvstendige i jordbruket. Som selvstendige betraktes brukeren, brukerens ektefelle, samt øvrige familiemedlemmer uten avtalt lønn. 1 årsverk = 280 dagsverk. I 1972 utførte brukeren og ektefellen ca. 84 pst. av antall årsverk, øvrige familiemedlemmer ca. 16 pst.

5) Antall selvstendige er satt lik antall årsverk utført av selvstendige i fiske. Alle lott- og prosentfiskere betraktes som selvstendige. Eneyrkesfiskere antas å utføre 1 årsverk, hovedyrkesfiskere 2/3 årsverk og biyrkesfiskere 1/3 årsverk.

6) Uten utvinning og rørtransport av råolje og naturgass.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

ning enn gjennomsnittet for 70-årene og også litt svakere enn gjennomsnittet for 60-årene. Den lavere stigningstakten i 1976 må sees på bakgrunn av arbeidstidsforkortelsen. Real-lønnsutviklingen når det også tas hensyn til justeringer i skatteleggingen, er omtalt i kapittel 5.

Som det framgår av tabell 2c, økte eierinntektene i jordbruk (inkl. melkeforedling) pr. selvstendig uvanlig kraftig fra 1975 til 1976 med 40,3 prosent. Det er imidlertid stor og systematisk variasjon omkring dette tallet. Økningen gjenspeiler bestemmelsene i jordbruksavtalen som ble inngått i 1976. Fra 1974 til 1975 steg eierinntekten pr. selvstendig i jordbruket med 17,2 prosent og som årlig gjennomsnitt fra 1973 til 1976 med 27,2 prosent.

I gjennomsnitt fra 1973 til 1976 steg eierinntekt pr. selvstendig i fiske med 2,0 prosent. Den beskjedne veksten dekker over store inntektssvingninger fra år til annet. Fra 1974 til 1975 ble eierinntekten redusert med en tredjedel og fra 1975 til 1976 godt over fordoblet slik at inntektsnivået i 1976 ligger litt over 74-nivået (6 prosent).

For å få et uttrykk for realinntektsutviklingen¹⁾ er også eierinntekten pr. selvstendig i jordbruk og fiske deflatert med konsumprisindeksen. Beregnet på den måten økte realinntekten i jordbruk (inkl. melkeforedling) med 28,6 prosent fra 1975 til 1976 og med 4,9 prosent året før. I gjennomsnitt fra 1973 til 1976 var veksten 15,6 prosent pr. år. I fiske var det en nedgang i realinntekten fra 1974 til 1975 på 40,1 prosent og en oppgang fra 1975 til 1976 med 45,3 prosent. Realinntekten pr. selvstendig i fiske har gått ned fra 1973 til 1976 med 6,4 prosent i årlig gjennomsnitt.

Eierinntekter utenom jordbruk og fiske.

Nasjonalregnskapets tall for eierinntekter omfatter godtgjøring for bedriftseierens eget arbeid og avkastning av kapital før gjeldsrenter er kommet til fradrag. Produksjon for lager av en vare blir regnet som inntekt i det året den produseres. Dette har særlig betydning for vurdering av eierinntektstallene i de to—tre siste årene. Tallene for eierinntektene

blir bestemt som restposter og hører derfor til de mest usikre tall i nasjonalregnskapet. Særlig usikre er de foreløpige tall for det siste år. Det blir imidlertid antatt at tallene kan gi en noenlunde dekkende beskrivelse av bevegelsen i fortjenesten i de fleste næringer.

Eierinntektene utenom jordbruk (inkl. melkeforedling) og fiske økte med 13,0 prosent fra 1975 til 1976. Dette var noe svakere enn veksten i samlet faktorinntekt (tabell 2c), men markert sterkere enn veksten fra året før da eierinntektene utenom jordbruk og fiske bare økte med 1,5 prosent. Eierinntektene utenom jordbruk (inkl. melkeforedling) og fiske økte med 11,5 prosent i årlig gjennomsnitt fra 1973 til 1976.

I de tre siste årene har eierinntektene i skjermede næringer økt med 12,4 prosent i gjennomsnitt pr. år. Økningen fra 1975 til 1976 var 16,8 prosent, mens økningen fra 1974 til 1975 var beskjedne 2,6 prosent. Deflatert med konsumprisindeksen har eierinntektsveksten i skjermede næringer vært 2,1 prosent i årlig gjennomsnitt fra 1973 til 1976. Fra 1975 til 1976 økte realverdien av eierinntektene i skjermede næringer med 7,1 prosent.

Eierinntektene i konkurranseutsatte næringer (utenom fiske og utvinning og rørtransport av råolje og naturgass) ble sterkt redusert fra toppåret 1974 til 1975 med 40,9 prosent, fra 1975 til 1976 var reduksjonen på 18,6 prosent. Deflatert med konsumprisindeksen har eierinntektene i denne næringsgruppen, som inkluderer utenriks sjøfart, gått ned med 14,9 prosent i årlig gjennomsnitt fra 1973 til 1976. Av tabell 2d kan en beregne at gjennomsnittlig nedgang pr. år i 6-årsperioden 1970—1976 var 7,7 prosent.

Eierinntekten i utvinning og rørtransport av råolje og naturgass gikk over fra negative til positive tall i 1975. Fra 1975 til 1976 økte eierinntekten i disse næringene i nominell verdi med 52,4 prosent.

Tabell 2e gir nivå-tall for eierinntekten i ulike grupper av konkurranseutsatte næringer utenom fiske.

Eierinntekten i utenriks sjøfart har vist store bevegelser i 1970-årene. De svake fraktmarkedene de to—tre siste årene brakte 1976-nivået på eierinntekten ned til minus 2,5 milliarder kroner. Dette er en nedgang på 4 milliarder kroner fra 1974. Med fiske, utvinning og rørtransport av råolje og naturgass og utenriks sjøfart holdt utenom, viste eierinntektene i konkurranseutsatte næringer en øking på 7,4 prosent fra 1975 til 1976. Året før sank eierinntekten for denne næringsgruppen med 4,9 prosent. I skogbruket økte eierinntektene med over 40 prosent fra 1974 til 1975 og med 15 prosent fra 1975 til 1976. Eier-

¹⁾ Det er mange prinsipielle vansker knyttet til å beregne realinntektsutviklingen av eierinntekter på en fornuftig måte. Uansett hvilken prisindeks som brukes ved deflateringen vil en lett kunne få misvisende resultater i år med svært forskjellig endringstakt i prisene på ulike varer og tjenester slik tilfellet var i store deler av perioden 1970—1976. I tabell 2c har en fulgt framgangsmåten fra tidligere rapporter ved å deflatere eierinntekten i ulike næringsgrupper med konsumprisindeksen.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

inntektene i skogbruket har økt med 150 prosent siden 1973. I den konkurranseutsatte industrien økte eierinntektene med 8,0 prosent fra 1975 til 1976. Fra 1974 til 1975 viser eierinntektene en nedgang på 9,7 prosent. Fra 1973 til 1976 har eierinntektene i den konkurranseutsatte industrien økt med 1,1 milliarder kroner eller med 8,4 prosent i årlig gjennomsnitt. Innen den konkurranseutsatte industrien har utviklingen vært uensartet de siste tre—fire årene. Eierinntektene i utekonkurrende industri har sunket siden toppåret 1974, eierinntektene i hjemmekonkurrende investeringsvare industri nådd det høyeste nivået hittil i 1975, mens eierinntektene i hjemmekonkurrende konsumvareindustri i 1976 var fordoblet i forhold til det lave nivået i 1974 og 1975.

I tabell 2f er eierinntektens andel av faktorinntekten gitt for industrien totalt og for fire undergrupper inndelt etter konkurransetype.

I industrien sett under ett var eierinntekts-

andelen høyest i 1974 med 26,1 prosent. I 1976 var eierinntektsandelen 23,1 prosent, dette er om lag gjennomsnittet for eierinntektsandelen hittil i 1970-årene. I skjermet industri var eierinntektsandelen klart høyest i 1976 med 27,4 prosent. I hjemmekonkurrende konsumvareindustri var eierinntektsandelen bemerkelsesverdig lav i 1974 og 1975, i 1976 kom eierinntektsandelen nesten tilbake til nivået som er registrert i begynnelsen av 1970-årene. Eierinntektsandelen i hjemmekonkurrende investeringsvareindustri var 19,3 prosent i 1975 og 16,8 prosent i 1976. Nivået i 1976 er nesten det samme som gjennomsnittet for 70-årene hittil. Eierinntektsandelen i utekonkurrende industri var variert sterkere enn andelen i de andre næringene. Andelen var høyest i 1974 med 49,5 prosent, 34,7 prosent i 1975 og 30,1 prosent i 1976. Nivået i 1976 var noe lavere enn gjennomsnittet for 70-årene hittil. En minner igjen om at alle disse tallene, og særlig de foreløpige tallene for 1976, har meget store feilmarginer.

Tabell 2e. Eierinntekten i konkurranseutsatte næringer utenom fiske.
1970—1975. Mill. kr.

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976
Konkurranseutsatt industri ialt	2 598	2 019	2 654	3 904	5 099	4 602	4 970
Hjemmekonkurrende industri	1 483	1 412	2 061	2 174	2 208	2 697	3 256
Herav:							
Konsumvareindustri	854	821	986	770	680	654	1 329
Investeringsvareindustri	629	591	1 075	1 404	1 528	2 043	1 927
Utekonkurrende industri	1 115	607	593	1 730	2 891	1 905	1 714
Skogbruk	444	554	471	509	785	1 112	1 279
Utenriks sjøfart	1 680	1 054	854	1 561	1 552	—1 221	—2 463
Utvinning og rørtransport av råolje og naturgass	—216	—398	—169	—337	—740	2 289	3 488
Andre næringer	18	—44	—85	—161	63	—58	—175
Konkurranseutsatte næringer utenom fiske	4 524	3 194	3 725	5 476	6 759	6 724	7 099
Do. uten utvinning og rørtransport av råolje og naturgass	4 740	3 583	3 894	5 813	7 499	4 435	3 611
Do. Do uten utenriks sjøfart	3 060	2 529	3 040	4 252	5 947	5 656	6 074

Tabell 2f. Eierinntektens andel av faktorinntekten i industrien etter konkurransetype.

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976
Skjermet industri ¹⁾	23,0	22,5	24,0	20,9	24,2	24,0	27,4
Hjemmekonkurrende konsumvareindustri ²⁾	24,2	21,5	23,0	17,7	14,3	12,9	21,4
Hjemmekonkurrende investeringsindustri ³⁾	14,8	12,3	18,5	20,1	18,1	19,3	16,8
Utekonkurrende industri ⁴⁾	36,7	21,7	20,8	41,0	49,5	34,7	30,1
Industri i alt	23,7	19,2	21,6	23,9	26,1	22,4	23,1

1) Omfatter blant annet deler av næringsmiddelindustri, treindustri, grafisk industri, produksjon av teglvarer, sement m.v.

2) Omfatter blant annet deler av næringsmiddelindustri, tekstil-, bekleddings- og skotøyindustri, møbler, elektriske husholdningsapparater m.v.

3) Omfatter blant annet verkstedindustri.

4) Omfatter kjemisk grunnindustri, treforedlingsindustri og primær jern- og metallindustri.

KAPITTEL 3

Lønnsutviklingen i senere år.

I dette kapittel er det gitt en oversikt over lønnsutviklingen etter 1970 med særlig vekt på de 2 siste år og for lønnsfordelingen i tidsrommet 3. kvartal 1965 til 3. kvartal 1976. Tallene bygger i det vesentlige på Norsk Arbeidsgiverforening's statistikk.

1. Lønnsutviklingen for hovedgrupper.

Lønnsøkningen i industrien har i de 3 siste årene vært dobbelt så stor pr. år som den gjennomsnittlige årlige stigning i 1960-årene. Dette skyldes først og fremst en sterk tariffmessig lønnsøkning, men også en sterkere lønnsnedgang enn i 1960-årene.

Fra 1974 til 1975 steg den gjennomsnittlige timefortjenesten for voksne industriarbeidere med 20,2 prosent. Fra 1975 til 1976 ser det ut

til at den gjennomsnittlige timefortjeneste er steget med 16,7 prosent. Fra 1. halvår 1975 til 1. halvår 1976 steg denne timefortjeneste med 15,5 prosent, men som følge av tariffrevisjonen (medregnet lønnskompensasjonen for arbeidstidsforkortelsen) våren 1976, har stigningen vært sterkere i 2. halvår.

Den tariffmessige lønnsøkning i disse 2 årene omfatter såvel de lønnstillegg som ble gitt under tariffrevisjonene i 1974 og 1976, indeksregulering og lønnskompensasjon for arbeidstidsforkortelsene. Pr. 1. januar 1975 ble arbeidstiden redusert for helkontinuerlig skiftarbeid o.l. Dette førte til en stigning på 10 øre i den gjennomsnittlige timefortjeneste for mannlige industriarbeidere. De innebygde tariffmessige tilleggene våren 1975 slo gjennomsnittlig ut med en lønnsstigning på kr. 1,35 pr. time eller ca. 6 prosent for voksne

Tabell 3a. Lønnsutviklingen for voksne arbeidere i industrien (gjennomsnitt for menn og kvinner).

		1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976 ¹⁾
Gjennomsn. timefortjeneste ekskl. betaling for helgedager og feriepenger	kr.	13,24	14,90	16,22	17,94	21,05	25,30	29,52
Stigning fra foregående år	pst.	12,0	12,5	8,9	10,6	17,3	20,2	16,7
Indirekte personalkostnader i prosent av gjennomsnittlig timefortjeneste ekskl. betaling for helgedager og feriepenger								
Betaling for helgedager	pst.	2,9	2,8	3,1	3,6	3,6	3,4	3,0
Feriepenger	pst.	10,0	10,1	10,1	9,9	9,9	9,9	9,9
Lønn under velferdspolisjoner og 2. og 3. sykedag etc.	pst.	—	—	—	0,4	0,9	1,0	1,2
Arbeidsgiveravgiftene til trygdene ..	pst.	14,4	17,5	19,4	21,9	21,9	21,4	20,4
Gjennomsn. timefortjeneste inkl. betaling for helgedager, feriepenger etc...	kr.	14,95	16,82	18,36	20,43	24,08	28,92	33,68
Stigning fra foregående år	pst.	11,7	12,5	9,2	11,3	17,9	20,1	16,5
Bedriftenes lønnskostnader pr. timeverk ²⁾	kr.	16,99	19,43	21,51	24,36	28,69	34,33	39,70
Stigning fra foregående år	pst.	12,2	14,4	10,7	13,2	17,8	19,5	15,6
Stigning i beregnet årslønn (ekskl. sykepenger) fra foregående år.	pst.	10,6	11,4	7,7	10,0	16,5	20,1	12,0

1) Anslag for 1976.

2) Gjennomsnittlig timefortjeneste inkl. betaling for helgedager, feriepenger o.l. samt arbeidsgiveravgiftene til trygdene.

industriarbeidere. Fra 10. oktober 1975 ble det gitt et indekstillegg. Da tillegget ble kombinert med skatteendringer o.l. utgjorde den direkte lønnskompensasjonen bare 30 prosent av en stigning i konsumprisindeksen på 10,7 prosent, dvs. 3,2 prosent eller 78 øre pr. time.

Fra 1. april 1976 ble den generelle arbeidstiden redusert fra 42,5 til 40 timer pr. uke og det ble også gjennomført forkortelser av spesielle arbeidstidsordninger. Lønnskompensasjonen for disse arbeidstidsforkortelsene ble en del av lønnsoppgjøret 1976. Det ble gitt full lønnskompensasjon for arbeidstidsforkortelsene. Da enkelte grupper av arbeidstakere allerede på forhånd hadde den samme eller kortere arbeidstid enn fastsatt i de nye bestemmelser, ble arbeidstiden redusert med gjennomsnittlig 5,3 prosent. Dette ga i industrien en lønnskompensasjon på kr. 1,47 pr. time eller 5,6 prosent.

De øvrige endringene i tariffavtalene fra 1. april 1976 var et generelt lønnstillegg på 58 øre pr. time til alle voksne arbeidere. Det ble dessuten gitt et lavtlønnstillegg. Dette tillegget varierte etter fortjenestenivået innen de enkelte overenskomstområder fra 3 øre til 78 øre pr. time. For samtlige voksne arbeidere slo dette tillegget gjennomsnittlig ut med en stigning på 21 øre i timefortjenesten. Det ble også avsatt et beløp på 16 øre pr. time som partene skulle bruke under forhandlingene om de forbundsvise kravene innen de enkelte overenskomstområder.

Den tariffmessige lønnsøkning utgjorde ca. 14 prosent fra 1974 til 1975 og ser ut til å bli 11,7 prosent (av dette lønnskompensasjon for arbeidstidsforkortelsen ca. 4,2 prosent) fra 1975 til 1976. Samtidig viste lønnsglidningen på kalenderårsbasis en avtakende stigningstakt. Lønnsglidningen utgjorde ca. 6 prosent fra 1974 til 1975 og ser ut til å bli ca. 5 prosent fra 1975 til 1976. Mens timefortjenesten gjennomsnittlig steg med 9,0 prosent pr. år i tidsrommet 1965—1970, utgjorde stigningen 14,3 prosent pr. år i tidsrommet 1970—1976.

Da arbeidslønnen både er inntekt for lønsmottakerne og utgift eller produksjonskostnad for bedriftene, trenger man flere lønnsbegrep for å beskrive utviklingen. I tabell 3a er det gitt en oversikt over utviklingen i den gjennomsnittlige timefortjeneste for voksne industriarbeidere, såvel eksklusive som inklusive betaling for helge- og feriedager o.l. samt inklusive både betalingen for helge- og feriedager o.l. og arbeidsgiveravgiftene til trygdene. Bedriftenes lønnskostnader pr. timeverk er det mest relevante av disse begrepene når det gjelder å beskrive utviklingen i lønnskostnadene. Dessuten er utviklingen beskrevet ved hjelp av beregnet årslønn. Dette lønnsbegrep

fremkommer ved å multiplisere gjennomsnittlig timefortjeneste inklusive betaling for helge- og feriedager o.l. med antall faktisk arbeidede timer i året for voksne menn. Beregnet årslønn inkluderer ikke dagpenger under sykdom, idet disse ytelsene utbetales av trygdekantorene og derfor ikke kommer med i bedriftenes lønningsregnskaper.

Beregnet årslønn for industriarbeidere viser en stigning på 20,1 prosent fra 1974 til 1975. Dette er det samme som stigningen i den gjennomsnittlige timefortjeneste inklusive betaling for helge- og feriedager o.l., idet antall faktisk arbeidede timer for mannlige industriarbeidere var uendret fra 1974 til 1975.

Fra 1975 til 1976 antas den gjennomsnittlige timefortjeneste inklusive betaling for helgedager, feriepenger o.l. å ha steget med 16,7 prosent. Denne stigning inkluderer lønnskompensasjonen for arbeidstidsforkortelsen pr. 1. april 1976. Det er også tatt hensyn til at det i 1976 var færre helligdager som falt på virkedager enn i det foregående år. Korrigert for disse forholdene antas beregnet årslønn å ha steget med 12,0 prosent fra 1975 til 1976.

Lønnskostnadene pr. timeverk eller gjennomsnittlig timefortjeneste inklusive betaling for helge- og feriedager o.l. og arbeidsgiveravgiftene til trygdene, steg med 19,5 prosent fra 1974 til 1975. Fra 1975 til 1976 antas lønnskostnadene pr. timeverk å ha steget med 15,6 prosent. Denne stigningen i lønnskostnadene pr. timeverk er noe svakere enn stigningen i timefortjenesten inklusive betaling for helge- og feriedager o.l., i det arbeidsgiveravgiften til folketrygden ble redusert med 1,2 prosent-enhet fra 1. mai 1976. Fra 1. juli fant det sted en mindre økning på tilsammen 0,1 prosent i premiene til Sluttvederlagsordningen og Opplysnings- og utviklingsfondet.

I tabell 3b er det gitt en oversikt over den tariffmessige lønnsøkning, lønnsglidningen og stigningen i sosiale kostnader for voksne industriarbeidere. Fra 1970 til 1976 er lønnskostnadene pr. timeverk steget med gjennomsnittlig 15,6 prosent pr. år. Splitter man opp denne totale kostnadsøkningen, viser det seg at 5,9 prosent pr. år skyldes tariffmessig lønnsøkning, 4,8 prosent pr. år skyldes lønns-glidning og 4,5 prosent pr. år skyldes stigning i sosiale kostnader. Den tariffmessige lønnsøkningen har i de senere årene utgjort en noe større andel av den totale kostnadsøkningen enn tidligere. I 1976 utgjorde den tariffmessige lønnsøkning 55 prosent av kostnadsøkningen mot 39 prosent i tidsrommet 1970—1976. I det samme tidsrom utgjorde lønns-glidningen 32 prosent av stigningen og stigningen i de sosiale kostnadene 30 prosent, mot i 1976 henholdsvis 24 og 21 prosent.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

Lønnsglidningen er i foregående avsnitt beregnet i forhold til stigningen i bedriftenes lønnskostnader (inklusive sosiale kostnader) pr. timeverk. Da lønnsstatistikken ikke inkluderer bedriftenes sosiale kostnader, beregnes lønnsglidningen vanligvis i forhold til den direkte lønn, idet stigningen i timefortjenestene splittes opp på tariffmessig lønnsøkning og lønnsglidning. Beregnet på denne måten varierte lønnsglidningen for menn i 1960-årene stort sett mellom 3 og 4 prosent pr. år. Glidningen viste imidlertid stigende tendens gjennom 1969 og kom i 1970 opp på et uvanlig høyt nivå, 7,0 prosent. Senere viste lønnsglidningen en avtakende tendens frem til 2. kvartal 1972. For voksne menn i industri, bygg- og anleggsvirksomhet og i transportvirksomhet fremgår lønnsglidningen av tabell 3c.

Lønnsglidningen varierte mellom 4,6 og 6,0 prosent på årsbasis fra kvartal til kvartal i

tidsrommet 1971 til 1973. Fra høsten 1973 og utover fikk man en sterkt stigende tendens i lønnsglidningen som kulminerte i 3. kvartal 1974 med en stigning på 8,3 prosent. Dette er den sterkeste lønnsglidning som er registrert for menn i de nevnte bransjer under ett. Lønnsglidningen viste senere en avtakende stigningstakt og kom i 2. kvartal 1976 helt ned på 4,1 prosent på årsbasis. I 3. kvartal 1976 viste imidlertid lønnsglidningen påny en stigende tendens med 5,8 prosent på årsbasis. Mens stigningen i lønnsglidningen i 1973 og 1974 åpenbart må sees på bakgrunn av den sterke konjunkturoppgangen med gode fortjenester i næringslivet og et stramt arbeidsmarked som resultat, skyldtes nedgangen i lønnsglidningen i 1975 og 1976 den svake konjunkturutviklingen, et rommeligere arbeidsmarked o.l.

Tabell 3b. Tariffmessig lønnsøkning, lønnsglidning samt stigning i sosiale kostnader for voksne industriarbeidere.

		1970— 1971	1971— 1972	1972— 1973	1973— 1974	1974— 1975	1975— 1976	Gj.snitt pr. år 1970/76
Stigning i bedriftenes lønnskostnader pr. timeverk (inkl. betaling for helgedager, feriepenger og arbeidsgiveravgifter)	øre	244	208	285	433	564	537	
	pst.	14,4	10,7	13,2	17,8	19,5	15,6	15,2
Herav:								
Tariffmessig økning	øre	58	58	77	164	286	295	
	pst.	3,4	3,0	3,6	6,7	9,9	8,6	5,9
Lønnsglidning	øre	108	74	95	147	134	127	
	pst.	6,4	3,8	4,4	6,0	4,7	3,7	4,8
Sosiale kostnader ¹⁾	øre	78	76	113	126	141	115	
	pst.	4,6	3,9	5,2	5,2	4,9	3,3	4,5

1) Inklusive betaling for helgedager, feriepenger o.l.

I bygg- og anleggsvirksomhet steg den gjennomsnittlige timefortjeneste eksklusive betaling for helge- og feriedager o.l. med 17,6 prosent fra 1974 til 1975, eller endel svakere enn i industrien. Beregnet årslønn viste samtidig en stigning på 17,9 prosent, idet bl.a. antall faktisk arbeidete timer pr. arbeider viste en mindre stigning. Lønnskostnadene pr. timeverk viste en stigning på 17,1 prosent. Fra 1975 til 1976 antas den gjennomsnittlige timefortjeneste å ha steget med 15,5 prosent som også er en noe svakere stigning enn i industrien. Beregnet årslønn antas å ha steget med 11,1 prosent og lønnskostnadene pr. timeverk med 14,5 prosent.

I varehandelen steg den gjennomsnittlige månedsfortjeneste med 16,8 prosent fra mars 1974 til mars 1975 og med 15,9 prosent fra mars 1975 til mars 1976. Under tariffoppgjøret i varehandelen høsten 1975 ble partene enige om arbeidstidsforkortelse fra 42½ til 40 timer pr. uke fra 1. januar 1976, og om lønnstillegg fra 1. oktober 1975 og 1. januar 1976. Dessuten ble partene enige om at løningene påny skulle reguleres våren 1976 med de tillegg og fra samme tidspunkt som ble fastsatt for lavtlønnsgruppene i tariffoppgjøret mellom N.A.F. og LO. Det samme skulle gjelde indeksbestemmelser og innebygde tillegg. Fra 1. april ble det i henhold til denne

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

bestemmelse gitt et lønnstillegg som varierte med lønnsnivået. Lønnstillegget varierte fra kr. 173,— pr. måned for arbeidstakere med en månedslønn mellom kr. 2 500,— til kr. 3 999,—, kr. 150,— pr. måned for arbeidstakere med en månedslønn mellom kr. 4 000,— til kr. 5 200,— og kr. 115,— pr. måned for arbeidstakere med en høyere månedslønn. Gjennomsnittlig slo disse tilleggene ut med en lønnsforhøyelse som kan anslås til 4 prosent.

Tabell 3c. Tariffmessig lønnsøkning og lønns-
glidning for voksne menn i industri, bygg- og
anleggsvirksomhet og transportvirksomhet.

	Tariff- messig lønnsøkning pst.	Lønns- glidning pst.
1. kv. 1971—1. kv. 1972	4,3	5,0
2. kv. 1971—2. kv. 1972	4,0	4,6
3. kv. 1971—3. kv. 1972	3,6	5,3
4. kv. 1971—4. kv. 1972	3,7	5,1
1. kv. 1972—1. kv. 1973	3,7	5,3
2. kv. 1972—2. kv. 1973	4,9	5,5
3. kv. 1972—3. kv. 1973	4,8	5,0
4. kv. 1972—4. kv. 1973	4,6	6,0
1. kv. 1973—1. kv. 1974	4,6	7,6
2. kv. 1973—2. kv. 1974	7,3	8,0
3. kv. 1973—3. kv. 1974	11,5	8,3
4. kv. 1973—4. kv. 1974	12,0	8,2
1. kv. 1974—1. kv. 1975	16,8	7,9
2. kv. 1974—2. kv. 1975	14,4	6,8
3. kv. 1974—3. kv. 1975	10,7	5,7
4. kv. 1974—4. kv. 1975	12,4	5,5
1. kv. 1975—1. kv. 1976	8,9	4,3
2. kv. 1975—2. kv. 1976	13,3 ¹⁾	4,1
3. kv. 1975—3. kv. 1976	12,7 ¹⁾	5,8

Kilde: N.A.F.'s lønnsstatistikk.

Beregningsgrunnlag: Gjennomsnittlig timefortjeneste ekskl. betaling for helgedager og feriepen-
ger o.l.

¹⁾ Inkl. lønnskompensasjon for arbeidstidsforkortelsen.

I utenriks sjøfart steg månedsfortjenesten for voksne sjøfolk med gjennomsnittlig 16,6 prosent fra mars 1974 til mars 1975 og med 14,0 prosent fra mars 1975 til mars 1976. Fra 1. juni 1976 ble det gitt et indekstillegg på kr. 98,— pr. måned som tilsvarte en lønnsforhøyelse på 2,1 prosent. Samtidig ble partene enige om at arbeidstidsforkortelsen skulle tas ut som ekstra betalt ferie. Dette tilsvarende en lønnsforhøyelse på 5,7 prosent som slår ut i månedsfortjenesten. Tariffrevisjonen i utenriks sjøfart høsten 1976 ga et tillegg på

3,5 prosent samt kr. 87,— pr. måned. Det ble dessuten gitt et topptillegg på kr. 20,— pr. måned. Tilsammen slår disse tilleggene ut med en gjennomsnittlig forhøyelse av månedsfortjenesten på 5,8 prosent. I inneværende år vil det bli gjennomført en ny arbeidstidslov i utenriks sjøfart. Dette medfører bl.a. at arbeidstiden for vaktgående mannskaper og restaurasjonspersonale vil bli nedsatt fra 40 timer til 38 timer pr. uke. Denne arbeidstidsreduksjonen ventes også tatt ut i form av ekstra betalt ferie.

For embets- og tjenestemenn i staten steg den gjennomsnittlige månedsfortjeneste med 14,4 prosent fra 1. oktober 1974 til 1. oktober 1975. Lønnsstigningen for kvinner var 15,0 prosent og for menn 14,3 prosent. Senere ble det gitt etterbetalinger med virkning fra 1. mai 1975 som et ledd i innføringen av det nye lønnsplanssystemet. Dette tillegget ble beregnet til ca. 3 prosent i gjennomsnitt. Lønnsutviklingen for statsansatte i perioden 1. oktober 1974—1. oktober 1975 kan dermed anslås til ca. 17,5 prosent.

Etter 1. oktober 1975 er det bortsett fra det nye lønnsplanssystemet gitt følgende tillegg:

10. oktober 1975: Indekstillegg (likt krone-
tillegg) 2,8 prosent.

1. mai 1976: Tillegg beregnet til i alt 6,8 prosent.

Den årlige lønnsglidningen i staten er for de senere årene beregnet til litt under 1 prosent. Imidlertid må en være forberedt på at bl.a. overgangen til nytt lønnsystem kan føre til en noe høyere glidning for inneværende periode.

2. Lønnspreddingen.

Lavtlønnstilleggene har vært en fast komponent under alle de samordnede forbundsvise oppgjørene i 1960- og 1970-årene. Hensikten med disse tilleggene har vært å få gjennomført en utjevning av lønnsnivået mellom de enkelte bransjer og lønsmottakere. I bransjer hvor lønnsnivået lå relativt lavt har det derfor vært gitt både relativt og absolutt sett større lønnstillegg enn i bransjer hvor lønnsnivået lå relativt høyt.

Lavtlønnstilleggene har vært fordelt bransjevis etter det gjennomsnittlige lønnsnivå for menn i den enkelte bransje i forhold til industriens gjennomsnitt. Bransjer med et lønnsnivå på under 80 prosent av industriens gjennomsnitt har fått det største lavtlønnstillegg, mens tilleggene ble trappet ned med stigende fortjenestenivå. Men selv i bransjer med et fortjenestenivå over industriens gjennomsnitt har det vært gitt mindre lavtlønns-

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

tillegg med den begrunnelse at det også innenfor disse bransjene finnes lavtlønnede grupper. Etter denne beregningsmåte er lavtlønnstilleggene stillet til disposisjon for forhandlinger mellom partene i den enkelte bransje eller overenskomst. Lavtlønnstilleggene kunne derfor bli plassert innen visse områder eller bedrifter i en bransje eller gitt til spesielle grupper av arbeidstakere. Ofte er imidlertid lavtlønnstilleggene delt ut flatt til de enkelte arbeidstakere i overenskomstområdet. Foruten de mer generelle lavtlønnstilleggene har det også vært gitt mer spesielle lavtlønnstillegg innen enkelte bransjer som bakerier, kjøttindustri, landtransporten, innenriks sjøfart og hoteller og restauranter.

I 1974 ble tariffoppgjøret gjennomført som et forbundsvis oppgjør. Dette ga ikke de samme muligheter til å gjennomføre et generelt lavtlønnstillegg som i de samordnede oppgjør. Men også under de forbundsvis oppgjørene har man søkt å gjennomføre en utjevning av lønnsnivåene mellom bransjene. Etter at man var kommet fram til et tarifforslag for jernindustrien i 1974, ble det lagt opp et mønster for oppgjøret som stort sett ble fulgt utover våren.

Dette mønster omfattet et generelt lønns-tillegg på kr. 1,25 pr. time for 1. avtaleår og kr. 1,00 pr. time for 2. avtaleår. I tekstilindustrien hvor lønnsnivået for menn lå på 85 prosent av det gjennomsnittlige lønnsnivå for menn i hele industrien, ble partene enige om et lavtlønnstillegg på 60 øre pr. time i 1. avtaleår og 30 øre pr. time i 2. avtaleår. Disse lavtlønnstilleggene ble retningsgivende for de øvrige typiske lavtlønnsbransjene. I enkelte bransjer med relativt høyt lønnsnivå ble det imidlertid gjennomført forhøyelser av ansienitetstillegg, skifttillegg o.l. som resulterte i større prosentvise lønnsstillegg i disse bransjene enn i de typiske lavtlønnsbransjene.

I det kombinerte inntektsoppgjøret i 1976 varierte lavtlønnstillegget fra 3 øre til 78 øre pr. time. I tekstilindustrien og konfeksjonsindustrien utgjorde lavtlønnstillegget 55 øre pr. time. Det samme var tilfelle i landtransporten hvor det dessuten ble gitt et spesielt garantitillegg. I jernindustrien ble det gitt et lavtlønnstillegg på 3 øre pr. time, mens det ikke ble gitt lavtlønnstillegg i bransjer hvor fortjenestenivået lå 10 prosent over industriens gjennomsnitt. Det generelle tillegget var likt i alle overenskomstområder i inntektsoppgjøret mellom N.A.F. og LO og det samme var tilfelle med det spesielle forbundsvis tillegget. Disse tilleggene betyr selvsagt relativt mer i overenskomstområder med et lavt enn i overenskomstområder med et høyt lønnsnivå.

Utviklingen i det relative lønnsnivået for menn fra 3. kvartal 1965 til 3. kvartal 1976 fremgår av tabell 3d. Bransjer med lønnsnivå under industriens gjennomsnitt finner man først og fremst innen nærings- og nytelsesmiddelindustrien, tekstil- og bekledningsindustrien, visse deler av treindustrien og den mineralbearbeidende industri og i transportsektoren. Statistikken viser at plasseringen av lavtlønnsfagene ikke har endret seg meget fra 1965 til 1976.

For kvinner har det derimot funnet sted en heving av lønnsnivået relativt til menn. Mens den gjennomsnittlige timefortjeneste (eksklusive overtidstillegg, skifttillegg etc.) for kvinnelige arbeidere utgjorde 75,0 prosent av den tilsvarende timefortjeneste for mannlige arbeidere i 3. kvartal 1965 var det tilsvarende forhold 81,0 prosent i 3. kvartal 1975 og 83,1 prosent i 3. kvartal 1976.

Sammenligner man det relative lønnsnivå (voksne menn i industrien = 100) før og etter det kombinerte inntektsoppgjøret våren 1976, dvs. i 3. kvartal 1975 og 3. kvartal 1976, har den sterkeste relative bedring med 5 prosentenheter funnet sted for lavtlønnsbransjer som margarinfabrikker, møller og teglverk, dessuten for papirvarefabrikker og en høyt-lønnsbransje som litotrykkerier. Alle disse bransjene lå imidlertid spesielt lavt i 3. kvartal 1975 og er i 3. kvartal 1976 igjen tilbake på det mer vanlige nivå for disse bransjene. Maling- og lakkindustrien har bedret sin relative plassering med 4 prosentenheter og sjokoladefabrikker, trelastbrukene og betongvarefabrikkene med 3 prosentenheter. Ingen av disse endringene medfører forskyvninger utover det vanlige nivå for disse bransjene. De fleste endringer ligger i området 1—2 prosentenheter eller ingen endring. Det mange bransjer vinner i den relative plassering fra et år til det neste, tapes i det påfølgende år eller omvendt. Disse forandringene opp eller ned som i større eller mindre grad skyldes tilfeldige forhold, endrer ikke bildet av bransjenes relative plassering i lønnsbildet. Enkelte lavtlønnsbransjer har imidlertid tapt terreng over flere år bl.a. skofabrikker, bakerier, fiskeindustri og lærvare- og sportsartikkelfabrikker. Det samme er tilfelle med en høyt-lønnsgruppe som anleggsvirksomheten som viste den sterkeste nedgang på 5 prosentenheter i løpet av det siste år. I store bransjer som jernindustrien, tekstilindustrien, byggevirksomheten og landtransporten, fant det ikke sted noen endring i den relative plassering i løpet av det siste år. Bildet av bransjenes relative plassering i 3. kvartal 1976 er derfor omtrent det samme som i tidligere år som gjengitt i tabell 3d.

Tabell 3d: Bransjevis oversikt over det relative lønnsnivå¹⁾ i 3. kvartal 1965 til 3. kvartal 1976.

Voksne menn i industrien = 100.

	3. kv. 1965	3. kv. 1969	3. kv. 1972	3. kv. 1973	3. kv. 1974	3. kv. 1975	3. kv. 1976
Voksne menn:							
Bergverk	109	109	105	105	102	109	111
Industri i alt	100	100	100	100	100	100	100
Herav:							
Kjøttindustri	93	97	95	92	84	93	92
Konserverfabrikker	83	85	87	87	84	85	85
Fiskeindustri	97	98	90	90	88	87	86
Hermetikkfabrikker	78	80	83	83	85	81	83
Sildoljefabrikker	96	96	93	96	102	96	98
Margarinfabrikker	92	92	93	89	87	83	88
Møller	92	90	88	87	91	87	92
Bakerier	92	94	91	89	87	86	84
Sjokoladefabrikker	102	97	94	91	90	87	90
Bryggerier	91	95	92	98	95	94	94
Tobakksfabrikker	92	90	88	88	86	88	88
Tekstilfabrikker	87	87	86	85	85	85	85
Trikotasjefabrikker	86	88	—	—	—	—	—
Konfeksjonsfabrikker	92	92	89	87	88	85	86
Garverier og lærfabrikker	94	90	93	91	89	85	86
Lærware- og sportsartikkelfabrikker	99	91	88	90	82	81	83
Skofabrikker	95	93	86	88	82	81	80
Trelastbruk	88	88	88	87	93	88	91
Trevarefabrikker	102	100	95	96	94	90	92
Møbelindustri	92	95	90	89	86	84	86
Papirindustri	98	95	97	97	98	102	100
Wallboardfabrikker	99	94	102	100	104	97	98
Eskefabrikker	106	103	101	100	97	96	98
Papirvarefabrikker	99	104	94	97	95	91	96
Bokbinderier	105	106	103	102	97	97	99
Boktrykkeri	113	114	111	110	105	105	107
Litotrykkerier	108	114	111	110	106	105	110
Sprengstoffindustri	102	99	100	100	99	105	105
Gummivarefabrikker	100	96	93	93	90	89	89
Maling- og lakkindustri	93	95	94	93	96	92	96
Plastindustri	95	93	97	95	94	92	90
Oljemøller og fettraffinerier	96	94	103	102	109	97	96
Teglverk	89	91	86	86	90	83	88
Fajanse-/porselensindustri	101	101	94	96	96	96	94
Glassverk	100	94	95	95	92	93	93
Sement- og lettbetongindustri	112	111	110	107	115	106	108
Stenindustri	100	106	101	97	95	92	93
Betongvarefabrikker	107	106	98	98	97	94	97
Elektrokjemisk industri	98	96	99	99	104	106	104
Jern- og metallindustri	105	105	106	105	104	104	104
Bilverksteder	100	98	95	95	94	92	94

¹⁾ Beregnet på grunnlag av gjennomsnittlig timefortjeneste eksklusiv betaling for helgedager og feriepenger o.l. samt overtidstillegg og skifttillegg.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

	3. kv. 1965	3. kv. 1969	3. kv. 1972	3. kv. 1973	3. kv. 1974	3. kv. 1975	3. kv. 1976
Karosserifabrikker	106	102	101	101	96	96	97
Radiofabrikker	102	101	99	97	93	98	96
Gullsmedfirmaer	—	—	105	103	105	96	96
Byggevirksomhet	122	120	117	114	108	108	108
Anleggsvirksomhet	161	153	149	146	140	144	139
Landtransport	91	90	92	94	92	94	94
Herav:							
Rutebilselskaper	89	87	90	92	91	96	93
Voksne kvinner:							
Industri i alt ¹⁾	75,0	77,2	79,5	79,7	80,3	81,0	83,1

¹⁾ Beregnet på grunnlag av gjennomsnittlig timefortjeneste eksklusive betaling for helgedager og feriepenger o.l. samt overtidstillegg og skifttillegg.

KAPITTEL 4

Konsumprisutviklingen i senere år.**1. Bevegelsen i konsumprisindeksen.**

Prisstigningen fra januar 1975 til desem-

ber 1976 ifølge den offisielle konsumprisindeksen framgår av tabell 4a.

Tabell 4a. Konsumprisindeksen (1974 = 100)

	jan.	feb.	mars	april	mai	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	des.	gj.sn.
1975	107,1	107,5	108,7	109,4	109,9	111,1	113,2	112,8	114,4	114,8	115,5	115,7	111,7
1976	117,1	117,7	119,3	120,3	121,2	122,6	123,7	123,7	123,8	124,0	124,6	125,0	121,9

Den sterke prisstigningen siden 1968/69 har fortsatt også i 1975 og 1976. Målt som endring i gjennomsnitt for året, steg konsumprisindeksen med 11,7 prosent fra 1974 til 1975 og med 9,1 prosent fra 1975 til 1976. Dette innebærer at det etter flere år med stadig økende prisstigning fra det ene år til det neste, nå har vært reduksjon i stigningstakten. Fra januar til desember 1976 (11 mnd.) var stigningen 6,7 prosent mot 8,0 prosent i samme tidsrom i 1975. Prisstigningen i andre vestlige land (OECD-land) sett under ett har gjennom 1975 og 1976 stadig blitt redusert, men prisstigningen er fortsatt sterk. I 1974 synes den viktigste faktoren bak den norske konsumprisutviklingen å ha vært den sterke stigning i importprisene, mens innenlandske faktorer, bl.a. sterk oppgang i prisene på jordbruksvarer synes å ha stått for det viktigste bidraget til prisstigningen i 1975. Utviklingen i 1976 var i motsetning til 1975 preget av meget moderat bidrag til prisstigningen fra jordbruksvaresektoren. For øvrig bidro både stigningen i importprisene og innenlandske faktorer (jordbruk unntatt) noe sterkere til prisstigningen i 1976 enn i 1975. (Se for øvrig kap. 4.2 — Gruppering etter leveringssektor).

I perioden januar 1975 til desember 1976 gjennomførte myndighetene en rekke nye tiltak for å dempe prisstigningen. For å sikre at virkning av fallet i valutakursene slo ut i forbrukerprisene, ble importøravansene regulert på store deler av importen av varer i britiske pund og US dollar i perioden mars til august i 1975. Som et ledd i det kombinerte

indeksoppgjøret høsten 1975 gjennomførte Regjeringen prisstopp med virkning fra 1. september 1975 til 1. januar 1976. Etter prisstoppbestemmelsene kunne lønnsøkinger som følge av indeksoppgjøret ikke regnes inn i prisene, men produsentene fikk adgang til å dekke kostnadsøkning som følge av økte råvarepriser.

Fra 1. januar 1975 ble kompensasjonsordningen for merverdiavgift utvidet til å omfatte middagshermetikk av fisk og hvalkjøtt, og fra 15. august 1975 til også å omfatte fersk fisk. I forbindelse med den kombinerte lønningen av indeksoppgjøret høsten 1975 ble det gitt økte subsidier på melk og ost. Utover dette ble ikke nye subsidietiltak brukt til å dempe prisstigningen i 1975.

For å få til en avdempet pris- og kostnadsstigning framover, kom partene i arbeidslivet og staten fram til et kombinert inntektsoppgjør våren 1976.

Ved oppjøret ble det lagt til grunn at den gjennomsnittlige prisstigning fra 1975 til 1976 skulle søkes holdt innenfor rammen av 9,2 prosent. Det ble i forbindelse med oppjøret gitt en beredskapsbevilgning på 200 mill. kroner til økte subsidier som skulle brukes dersom prisstigningen ble sterkere enn forventet. I tillegg ble de midlertidige subsidier fra høsten 1975 forlenget ut året 1976.

Jordbruksoppgjøret våren 1976 førte bl.a. til en betydelig prisstigning for en del jordbruksvarer. Noe av den nevnte beredskapsbevilgningen ble satt inn for å motvirke den prisstigning for melk som ville fulgt av jord-

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

bruksoppgjøret. Utover høsten ble subsidie-satsene ytterligere økt på flere varer. En regner med at økte subsidier og momskompensasjon bidro til å redusere konsumprisindekstigningen over året 1975 (desember 74—desember 75) med ca. 0,6 prosentenheter og med ca. 2,1 prosentenheter over året 1976.

I september 1976 ble det i tillegg innført en rekke pris- og avansereguleringstiltak. 8. oktober 1976 ble det innført forskrifter om priser for importvarer som betales i engelske pund.

Avgiftene på brennevin, vin, øl og tobakksvarer ble hevet fra 1. januar 1976. Avgiftsøkninger bidro til den gjennomsnittlige konsumprisstigningen fra 1974 til 1975 med 0,1 prosentenheter og med 0,3 prosentenheter fra 1975 til 1976.

Tabell 4b viser hvilket bidrag uttrykt i poeng, de enkelte vare- og tjenestegrupper har gitt til stigningen i konsumprisindeksen fra januar 1975 til desember 1976. Fra januar 1975 til januar 1976 bidro gruppen Matvarer relativt mest til prisstigningen i forhold til gruppens vekt i indeksen, mens bl.a. gruppene Klær og skotøy og Reiser og transport, bidro relativt minst. Innenfor gruppen Matvarer var imidlertid utviklingen svært ujevn. Undergruppen Poteter og varer av poteter hadde en prisstigning fra januar 1975 til januar 1976 på nærmere 70 prosent, mens suk-

ker i samme perioden hadde et prisfall på ca. 40 prosent. Gruppene Mjølke, fløte, ost, smør og egg og Kjøtt, kjøttvarer og flesk bidro relativt sterkt til stigningen innen matvaregruppen totalt.

Fra januar til desember 1976 bidro derimot gruppen Matvarer svært lite til stigningen i konsumprisindeksen, sett i forhold til gruppens vekt i totalindeksen. Subsidieforhøyelsene sommeren og høsten 1976 på melk, melkeprodukter og kjøtt, bidro vesentlig til dette resultatet. I perioden var det ellers prisfall for varegruppene Poteter og varer av poteter og for sukker. Gruppen Kaffe, te, kakao og kokesjokolade viser en meget sterk stigning. Dette henger sammen med den sterke økning på verdensmarkedet på kaffeprisene. Varegruppene Klær og skotøy og Reiser og transport bidro relativt sterkt til stigning i konsumprisindeksen i perioden januar til desember 1976.

Tabell 4c gir tall for konsumprisindeksen tilbake til 1960 og en omregning av hovedtallene i tabell 4b med bidragene fra de enkelte gruppene i konsumprisindeksen til utviklingen i totalindeksen regnet i prosentenheter. Det er lagt vekt på å få fram bidraget til stigningen i totalindeksen fra gruppen Matvarer. Hovedtrekkene i utviklingen i disse gruppene i 1975 og 1976 er kommentert i tilknytning til tabell 4b.

Tab. 4 b. Endringer i konsumprisindeksen i poeng fordelt på endringer
i delindekser — Totalindekspoeng.

	15. jan. 1975 til 15. apr. 1975	15. apr. 1975 til 15. juli 1975	15. juli 1975 til 15. okt. 1975	15. okt. 1975 til 15. jan. 1976	15. jan. 1975 til 15. jan. ²⁾ 1976	15. jan. ²⁾ 1975 til 15. des. 1975	15. jan. 1976 til 15. apr. 1976	15. apr. 1976 til 15. juli 1976	15. juli 1976 til 15. okt. 1976	15. okt. ¹⁾ 1976 til 15. des. 1976	15. jan. ²⁾ 1976 til 15. des. 1976
Vareslag											
Totalindeks	2,30	3,86	1,62	2,26	10,04	8,62	3,20	3,40	0,27	1,00	7,87
Matvarer i alt	0,64	2,70	-0,20	0,27	3,42	3,43	1,08	1,59	-1,78	0,33	1,22
Drikkevarer og tobakk	0,12	0,04	0,18	0,32	0,67	0,34	0,12	0,04	0,08	0,00	0,24
Klær og skotøy	0,28	-0,06	0,36	0,03	0,61	0,66	0,33	0,15	0,59	0,20	1,27
Bolig, lys og brensel	0,31	0,16	0,22	0,39	1,08	0,83	0,31	0,30	0,17	0,12	0,90
Møbler, husholdningsartikler	0,34	0,26	0,20	0,14	0,93	0,87	0,22	0,32	0,21	0,10	0,85
Helsepleie	0,06	0,01	0,10	0,16	0,33	0,17	0,00	0,05	0,05	0,04	0,14
Reiser og transport	0,23	0,37	0,48	0,37	1,48	1,23	0,82	0,67	0,55	0,11	2,15
Fritidssysler, utdanning	0,14	0,13	0,17	0,43	0,86	0,51	0,10	0,09	0,29	0,02	0,50
Andre varer og tjenester	0,18	0,25	0,11	0,13	0,66	0,58	0,20	0,24	0,11	0,08	0,63
Matvarer:											
Mjøl, gryn, bakervarer	0,10	0,03	0,01	0,02	0,16	0,14	0,03	0,09	-0,02	-0,00	0,10
Kjøtt, kjøttvarer, flesk	0,18	0,43	0,42	0,13	1,15	1,21	0,03	0,90	-0,61	0,14	0,45
Fisk, fiskevarer	-0,01	0,02	-0,19	0,05	-0,13	-0,17	0,02	0,08	0,06	0,02	0,18
Mjøl, fløte, ost, smør og egg	0,02	1,01	0,05	-0,01	1,07	1,17	0,18	0,28	-0,65	0,15	0,04
Margarin, spiseolje o.l.	-0,04	-0,02	0,03	-0,03	0,06	-0,07	0,01	0,02	0,04	0,00	0,07
Grønnsaker, frukt, bær	0,22	0,41	0,08	-0,12	0,59	0,57	0,20	0,07	-0,06	-0,13	0,08
Poteter, varer av poteter	0,02	0,87	-0,44	0,07	0,52	0,48	0,40	0,19	-0,63	0,00	-0,04
Sukker	0,01	-0,01	-0,35	-0,00	-0,35	-0,35	-0,08	-0,07	-0,05	-0,03	-0,23
Kaffe, te, kakao, kokesjokolade	-0,07	-0,05	0,23	0,15	0,26	0,25	0,27	0,02	0,13	0,16	0,58
Andre matvarer	0,21	0,01	-0,04	0,01	0,19	0,20	0,04	0,02	0,02	0,01	0,09
Bolig, lys og brensel	0,31	0,16	0,22	0,39	1,08	0,83	0,31	0,30	0,17	0,12	0,90
Bolig og vedlikeholdsutgifter	0,35	0,14	0,13	0,07	0,69	0,68	0,31	0,24	0,14	0,12	0,80
Lys og brensel	-0,04	0,02	0,09	0,32	0,39	0,15	0,01	0,06	0,03	0,00	0,10

Eventuelle uoverensstemmelser som kommer fram ved summering av tall i tabellen, skyldes avrundinger.

1) 2 mndr.

2) 11 mndr.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

Tabell 4c. Konsumprisindeks. Endring i totalindeksen fordelt på endringer i enkelte grupper. Prosent.

		Total indeks	Total indeks uten matvarer	Matvarer i alt	Herav		
					Poteter, gr.saker, frukt og bær	Sjok. og sukker m.m. kaffe og te	Andre matvarer
15. jan. 1960—15. jan. 1961	1961	0,77	1,23	-0,46	0,03	-0,16	-0,33
—»— 1961—1962	1962	4,97	2,35	2,62	0,34	-0,16	2,44
—»— 1962—1963	1963	4,92	2,16	2,76	1,61	0,08	1,07
—»— 1963—1964	1964	3,70	1,91	1,79	-1,00	1,44	1,35
—»— 1964—1965	1965	6,18	3,49	2,69	1,34	-0,52	1,87
—»— 1965—1966	1966	3,27	2,62	0,65	0,26	-0,54	0,93
—»— 1966—1967	1967	5,23	3,33	1,90	0,16	-0,22	1,96
—»— 1967—1968	1968	5,32	2,67	2,65	0,85	0,06	1,74
—»— 1968—1969	1969	2,63	1,62	1,01	0,10	0,02	0,89
—»— 1969—15. des. 1969 ¹⁾	1969 ¹⁾	3,03	1,58	1,45	0,32	0,21	0,92
—»— 1970—15. jan. 1971	1971	7,38	4,72	2,66	0,11	0,38	2,17
—»— 1971—1972	1972	5,96	4,31	1,65	0,28	—	1,37
—»— 1972—1973	1973	6,83	4,41	2,42	0,70	0,44	1,28
—»— 1973—1974	1974	8,49	6,56	1,93	0,46	0,16	1,31
—»— 1974—1975	1975	11,58	8,78	2,80	0,40	0,86	1,54
—»— 1975—1976	1976	9,38	6,19	3,19	1,04	-0,07	2,22
—»— 1976—15. des. 1976 ²⁾	1976 ²⁾	6,72	5,68	1,04	0,05	0,32	0,67
15. jan. 1975—15. apr. 1975	1975	2,15	1,55	0,60	0,23	-0,07	0,44
15. apr. 1975—15. juli 1975	1975	3,52	1,06	2,46	1,31	-0,06	1,21
15. juli 1975—15. okt. 1975	1975	1,43	1,60	-0,17	-0,16	0,05	-0,06
15. okt. 1975—15. jan. 1976	1976	2,00	1,76	0,23	-0,04	0,13	0,15
15. jan. 1976—15. apr. 1976	1976	2,72	1,79	0,93	0,51	0,18	0,24
15. apr. 1976—15. juli 1976	1976	2,84	1,53	1,31	0,22	-0,04	1,13
15. juli 1976—15. okt. 1976	1976	0,22	1,66	-1,44	-0,55	0,06	-0,95
15. okt. 1976—15. des. 1976 ³⁾	1976 ³⁾	0,81	0,55	0,26	-0,10	0,11	0,25

Eventuelle uoverensstemmelser som kommer fram ved summering av tall i tabellen, skyldes avrundinger til to desimaler.

¹⁾ En har benyttet perioden 15. januar—15. desember for å unngå virkningene av momsen.

²⁾ 11 mndr.

³⁾ 2 mndr.

2. Gruppering av konsumprisindeksens materiale etter leveringssektor.

For å belyse noen av de sentrale faktorer bak konsumprisindeksen nærmere, kan vi gruppere prismaterialet som samles inn til beregningene av konsumprisindeksen i følgende seks hovedgrupper (gruppering etter leveringssektor), se tabell 4d:

1. jordbruksvarer
2. fiskevarer
3. andre norskproduserte konsumvarer
4. importerte konsumvarer
5. husleie
6. andre tjenester

Hovedgruppen er oppdelt videre i undergrupper, etter bearbeidingsgrad i gruppe 1, etter påvirkning av utenlandspriser i gruppe 3, etter norsk konkurranse i gruppe 4 og etter innsats av arbeidskraft i gruppe 6. Klassifika-

sjonen er foretatt av Statistisk Sentralbyrå på grunnlag av representantvarene som brukes i konsumprisberegningene.¹⁾

¹⁾ En fullstendig redegjørelse for grupperingen er gitt i Statistisk Sentralbyrås håndbøker nr. 32. I gruppe 1.1 har vi slike stort sett norskproduserte varer som f.eks. ferskt kjøtt, melk og friske grønnsaker og i gruppe 1.2 f.eks. kjøtthermetikk, smør, ost og hermetiske grønnsaker. I gruppe 3.1 har vi f.eks. brød, boller, øl, mineralvann, såpe og norskprodusert vin og brennevin; i gruppe 3.2 f.eks. sjokolade, drops, norskproduserte elektriske artikler, tobakk, maling, og i gruppe 3.3 f.eks. det meste av trikotasje og bekledningsvarer, skotøy, møbler og enkelte elektriske artikler. I gruppe 4.1 har vi f.eks. te og kaffe, importert vin og brennevin og biler, og i gruppe 4.2 f.eks. enkelte tekstilvarer og toalettartikler. Gruppe 6.1 inneholder f.eks. rensing og vask, håndverksarbeide, lege- og tannlegetjenester og undervisning, og gruppe 6.2 f.eks. kino, restaurantbesøk og reiser med offentlige transportmidler.

Enkelte av representantvarene faller ikke uten videre naturlig i en av de 10 gruppene i tabell 4d, noe vi må ha for øyet ved tolkning av tallene. Det er også grunn til å minne om at konsumprisindeksen gir priser i butikk. Prisindeksen for importvarer vil således være et gjennomsnitt av en prisindeks for varer ved innførsel til Norge og en prisindeks for de tjenester som er forbundet med omsetning av dem innenlands. Tilsvarende forhold gjelder for jordbruksvarer og fiskevarer: Tabell 4d's prisindekser for disse varene er påvirket ikke bare av de prisene produsentene oppnår, men også av foredlings- og markedsføringskostnader, og av subsidier som utbetales gjennom, og avgiftsordninger som er pålagt, fordelings- og omsetningsleddene.

Fra januar 1975 til desember 1976 steg konsumprisindeksen i alt med 16,7 prosent. Når vi måler endringen i konsumprisindeksen over året 1975 fra januar 1975 til januar 1976 og endringen over året 1976 fra desember 1975 til desember 1976 ser vi av tabell 4d at stigningen var adskillig sterkere i 1975 — 9,3 prosent — enn i 1976 da stigningen var 8,0 prosent.

Tabell 4d viser at med unntak av jordbruksvarer steg alle delindeksene sterkere (eller omlag like sterkt) i 1976 enn i 1975.

For Jordbruksvarer var det en meget markert forskjell i prisstigningen de to årene. I 1975 steg delindeksen for Jordbruksvarer totalt med 22,1 prosent mens den i 1976 kun steg med 2,2 prosent. Forskjellen var noe mindre for Mer bearbejdede enn Mindre bearbejdede jordbruksvarer. Posten Fiskevarer økte med 12,9 prosent i 1976 mens den i 1975 falt med 6,3 prosent. Dette henger i første rekke sammen med innføringen av kompensasjon for merverdiavgift for fersk fisk fra 15. august 1975.

Utviklingen i prisene på jordbruksvarer må, som tidligere nevnt, sees i sammenheng med

ulikt omfang av subsidieøkinger i de to årene og med den til dels dårlige årsvekst i 1975. Prisivirkningene av den nye jordbruksavtalen som trådte i kraft 1. juli ble delvis møtt med økte subsidier. Disse forhold medvirket til at jordbruksvarene bidro lite til den totale prisstigningen i 1976, mens gruppen i 1975 bidro relativt sterkt.

De andre delindeksene med unntak av 6, Andre tjenester, har en mer ensartet takt i prisstigningen, men også her var det forskjeller. Det gjelder i første rekke gruppe 4.1, Importerte konsumvarer uten norsk konkurranse, med en prisstigning i 1975 på 6,6 prosent og i 1976 på 9,2 prosent. Importerte varer med norsk konkurranse steg derimot omlag like sterkt begge årene. Samlet bidro de innførte konsumvarer noe mer til den innenlandske prisstigning i 1976 enn i 1975.

Post 6, Andre tjenester, viser en markert sterkere stigning i 1976 enn i 1975, med 12,7 mot 8,2 prosent. Det er i hovedsak prisutviklingen på underposten Andre tjenester — Også med andre viktige priskomponenter, som har bevirket dette resultatet. Posten Husleie viste både i 1975 og 1976 en relativt moderat stigning — et trekk ved konsumprisindekstigningen som vi har sett også i tidligere år.

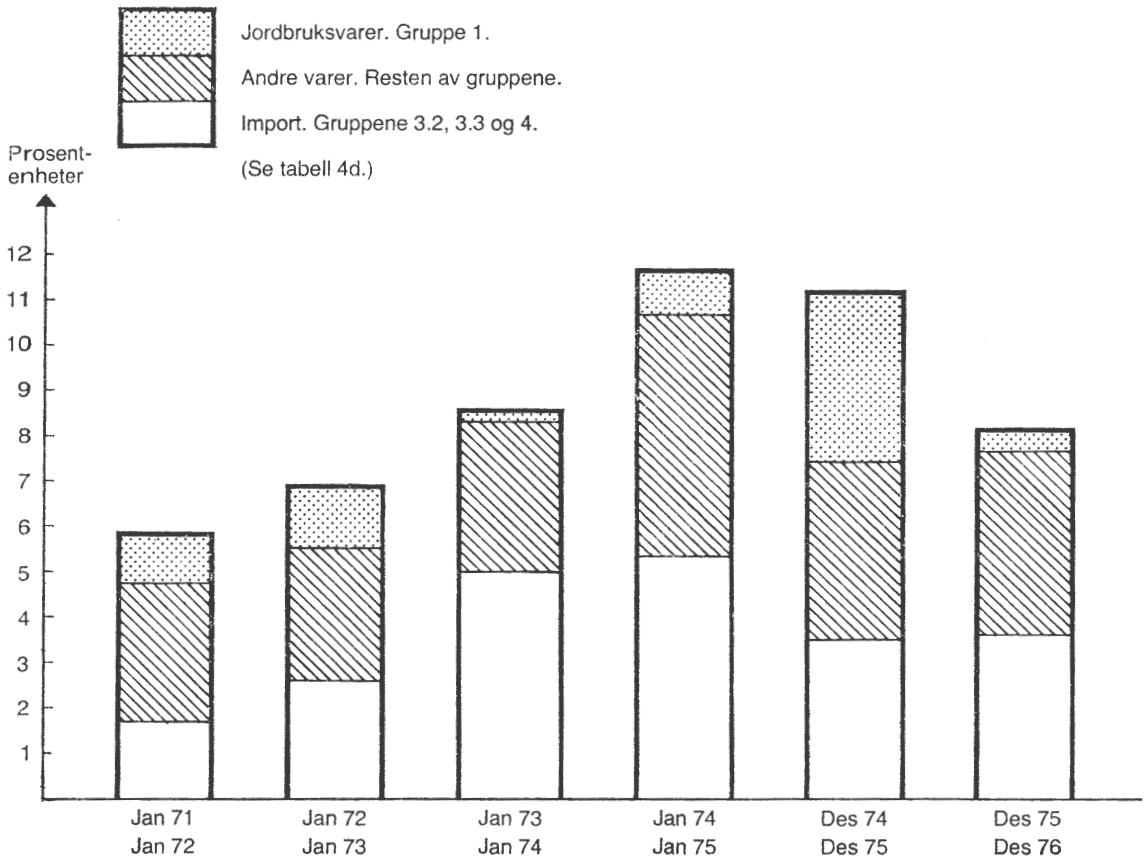
Betydningen av prisstigningen på verdensmarkedet for prisutviklingen i de senere år i vårt eget land, illustreres ellers av figur 4.1. Figuren viser at særlig i 1974, men også i 1973, ble konsumprisindeksen i sterkere grad enn vanlig trukket i været på grunn av prisstigning på importerte konsumvarer og på norskproduserte varer med priser som påvirkes sterkt av verdensmarkedets priser. I 1975 og 1976 var denne påvirkning igjen redusert, men den var likevel sterkere enn i 1971 og 1972. Det beskjedne utslaget for jordbruksvarer i 1976 må, som nevnt, sees på bakgrunn av økte subsidier.

Tab. 4d. Konsumprisindeks. Indekstabell for varer og tjenester etter leverings-
 sektor (1974 = 100). Prosentvis stign. og bidrag til totalindeks.

Vare- eller tjenestegruppe	Vekt	1975					1976					15. jan. 1975 15. jan. 1976		15. des. 1975 15. des. 1976	
		15. jan.	15. apr.	15. juli	15. okt.	15. des.	15. jan.	15. apr.	15. juli	15. okt.	15. des.	A	B	A	B
		1. Jordbruksvarer	0,1401	106,2	108,4	126,7	127,4	129,5	129,7	135,0	144,4	130,1	132,3	22,1	3,07
1.1. Mindre bearbejdede	0,0901	105,3	106,7	130,0	129,6	131,7	132,1	139,7	146,4	130,8	132,1	25,5	2,25	0,3	0,04
1.2. Mer bearbejdede	0,0500	108,0	111,6	120,7	123,4	125,5	125,5	126,6	140,9	128,9	132,5	16,2	0,82	5,6	0,30
2. Fiskevarer	0,0193	104,7	104,1	105,4	95,4	95,9	98,1	99,2	104,3	107,3	108,3	-6,3	-0,09	12,9	0,21
3. Andre norskprod. konsumvarer	0,3980	107,4	110,4	111,3	113,8	114,4	116,4	118,6	120,7	123,3	124,2	8,4	3,34	8,6	3,37
3.1. Lite påvirket av verdensmar- kedets priser	0,1524	110,9	114,1	115,9	118,1	118,4	122,0	124,1	126,5	128,9	129,9	10,0	1,56	9,7	1,51
3.2. Påvirket av verdensmarkedet p.g.a. stort importinnhold el. råstoffpris bestemt på ver- densmarkedet	0,0404	108,6	112,1	110,6	112,7	12,5	112,6	114,0	113,9	117,1	117,6	3,7	0,14	4,5	0,18
3.3. Påvirket av verdensm. pga. konkurransen fra utlandet	0,2052	104,6	107,3	108,0	110,9	111,9	113,1	115,4	117,6	120,3	121,4	8,1	1,62	8,5	1,86
4. Importerte konsumvarer	0,1986	107,8	109,0	111,4	113,2	113,8	114,3	117,3	119,6	122,8	123,1	6,0	1,20	8,2	1,59
4.1. Uten norsk konkurranse	0,1454	108,3	109,4	112,1	114,1	114,8	115,4	119,2	121,5	125,3	125,4	6,6	0,96	9,2	1,33
4.2. Med norsk konkurranse	0,0532	106,4	107,7	109,4	110,5	111,0	111,3	112,2	114,1	116,1	116,4	4,6	0,24	4,9	0,25
5. Husleie	0,0664	102,7	105,4	106,6	108,1	108,7	108,7	111,6	113,0	114,2	114,7	5,8	0,37	5,5	0,35
6. Andre tjenester	0,1776	107,9	110,1	112,2	113,6	114,3	116,8	121,3	125,0	127,6	128,8	8,2	1,47	12,7	2,23
6.1. Med arbeidslønn som domine- rende priskomponent	0,0567	109,8	112,3	115,6	119,4	121,1	123,7	127,7	130,8	136,6	139,2	12,7	0,73	15,0	0,89
6.2. Også med andre viktige pris- komponenter	0,1209	107,0	109,0	110,6	110,9	111,1	113,5	118,3	122,3	123,4	123,9	6,1	0,47	11,5	1,34
Total	1,000	107,1	109,4	113,2	114,8	115,7	117,1	120,3	123,7	124,0	125,0	9,3		8,0	

A: Prosentvis endring i delindeks. B: delindeksens bidrag til endring i totalindeksen. Prosentenheter.

Figur 4.1. Bidrag til konsumprisstigningen 1971—1976 basert på konsumprisindeksen etter leveringssektor.

3. Konsumprisindeksen for forskjellige husholdningstyper og utgiftsnivåer.

For å kunne analysere konsumprisutviklingen for forskjellige typer av konsumenter, er det i tabell 4e foretatt en oppstilling av beregnede konsumprisindekser for enslige, ektepar uten barn, ektepar med 2 barn under 16 år og ektepar med 4 eller flere barn under 16 år for nivåene på total forbruksutgift i 1973 lik 17 500, 35 000, 52 500 og 70 000 kroner. Beregningene er utført i Statistisk Sentralbyrå og er basert på materialet fra forbruksundersøkelsen 1973 og prisstigningen for de forskjellige

lige vareslag som inngår i konsumprisberegningene¹). For enkelte kategorier av konsumenter er materialet i forbruksundersøkelsen for tynt til at en finner det forsvarlig å presentere resultater. Dette gjelder f.eks. enslige med utgiftsnivå på 52 500 og 70 000 kroner.

Tolkningen av indeksen kan gis ved følgende eksempel:

Betrakt husholdningstypen «ektepar med 2 par under 16 år» som hadde et utgiftsnivå på 52 500 kroner i 1973. Prisindeksen for denne gruppen i november 1976 viste 123,3 poeng. Det betyr at utgiften til det utvalg av varer og tjenester som denne husholdningen kjøpte i 1973, er steget med 23,3 prosent fra 1974 til november 1976 (evt.: er steget med 10,4 prosent fra gjennomsnitt 1975).

Resultatene i tabell 4e peker i retning av at det ikke har vært vesentlige forskjeller i prisutvikling for de husholdningskategorier som betraktes. De forskjeller som framgår av tabellen er stort sett så små at de trolig ligger innenfor de usikkerhetsmarginer som en må regne med i slike beregninger.

¹) Om beregningsmetoden vises til Erik Biørn: «Fordelingsvirkninger av indirekte skatter og subsidier», Artikler nr. 42 fra Statistisk Sentralbyrå 1971. I Beregningsutvalgets rapport fra 1974 (NOU 1974:15, s. 25) er det gitt en tilsvarende tabell. De spesifiserte utgiftsnivåene i rapporten fra den gang refererte seg til forbrukerundersøkelsen i 1967. De spesifiserte utgiftsnivåene i tabell 4e i denne rapporten er framkommet ved å la alle utgiftsnivåene i 1974-rapporten øke prosentvis like sterkt fra 1967 til 1973 som den registrerte øking i det gjennomsnittlige utgiftsnivå.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

Tabell 4e. Konsumprisindeksen etter husholdningstype og utgiftsnivå.¹⁾
1974 = 100.

	1975				1976			
	Febr.	Mai	Aug.	Nov.	Febr.	Mai	Aug.	Nov.
Utgiftsnivå 17 500 kr.								
Enslig	107,5	109,7	112,5	115,1	117,6	120,7	123,4	123,8
Ektepar uten barn	107,7	109,8	113,4	116,0	118,6	122,0	124,9	123,8
Utgiftsnivå 35 000 kr.								
Enslig	107,4	109,6	112,2	114,8	117,2	120,3	122,9	124,0
Ektepar uten barn	107,5	109,6	112,8	115,4	117,9	121,2	124,0	123,8
Ektepar m/2 barn under 16 år	107,1	109,4	113,0	115,6	117,7	121,1	123,6	123,1
Ektepar m/4 el. flere barn under 16 år	107,9	110,0	114,1	116,6	119,0	121,9	124,3	123,4
Utgiftsnivå 52 500 kr.								
Ektepar uten barn	107,4	109,6	112,5	115,1	117,6	120,9	123,5	123,9
Ektepar m/2 barn under 16 år	107,1	109,4	112,7	115,3	117,4	120,8	123,3	123,3
Ektepar m/4 el. flere barn under 16 år	107,6	109,8	113,6	116,0	118,4	121,5	124,0	123,5
Utgiftsnivå 70 000 kr.								
Ektepar m/2 barn under 16 år	107,1	109,4	112,5	115,1	117,3	120,7	123,1	123,5
Ektepar m/4 el. flere barn under 16 år	107,5	109,7	113,3	115,8	118,1	121,3	123,8	123,6

¹⁾Utgiftsnivåene refererer seg til 1973 da forbruksundersøkelsen, som beregningene baseres på, ble gjennomført.

KAPITTEL 5

Utviklingen i disponibel realinntekt.

Etter mønster av beregninger offentliggjort i tidligere rapporter, har Beregningsutvalget utført beregninger over utviklingen i disponibel realinntekt for enkelte grupper lønns- takere og trygdede i perioden 1959—1976 og for yrkesutøvere i jordbruket fra 1975 til 1976.

De beregninger som er utført gjelder følgende grupper personer:

- a) Lønnstakere med inntekt i 1976 på 40 000 kroner, 50 000 kroner, 60 000 kroner og 70 000 kroner der inntekten før skatt forutsettes å ha utviklet seg som gjennomsnittlig årslønn for voksne industriarbeidere etter N.A.F.'s statistikk.
- b) Lønnstakere med inntekt i 1976 på 80 000 kroner, 110 000 kroner og 150 000 kroner, der inntekten før skatt forutsettes å ha utviklet seg som gjennomsnittlig årslønn for funksjonærer. Fra og med 1970 har en brukt en indeks for funksjonærer i ledende stillinger etter N.A.F.'s statistikk. For tidligere år er det brukt en indeks som gjaldt gjennomsnittet for alle funksjonærer etter N.A.F.'s statistikk.
- c) Trygdet ektepar med minstepensjon.
- d) Lønnstakere med inntekt på henholdsvis 50 000 kroner, 60 000 kroner og 120 000 kroner i 1976 og med en inntektsutvikling fra 1973 som tilsvarer visse stillingsgrupper i den offentlige sektor.
- e) Yrkesutøvere i jordbruket med inntekt på omlag 40 000 kroner i 1976 hvor inntekten før skatt øker fra 1975 til 1976 i takt med inntekten pr. årsverk i jordbruket slik det framgår av tall fra «Budsjettnemnda for jordbruket».

For gruppene under punkt a og b er beregningene utført for enslige inntektstakere og for inntektstakere som forsørger ektefelle og henholdsvis 2 og 4 barn under 17 år. Disponi-

Tabell 5a. Utviklingen i inntekt før skatt 1959—1976. Indeks 1970 = 100.

	Årslønn for voksne industriarbeidere (gj.sn. menn og kvinner N.A.F.'s statistikk)	Årslønn for voksne funksjonærer (gj.sn. menn og kvinner N.A.F.'s statistikk)	Årslønn for funk- sjonærer i le- dende stillinger N.A.F.'s statistikk)	Minste- pensjon for ektepar
1959	47,1	48,0		29,2
1960	48,6	49,8		29,2
1961	51,2	52,7		32,5
1962	56,3	57,6		39,9
1963	59,4	60,7		42,0
1964	65,0	64,5		47,3
1965	70,4	69,4		52,6
1966	74,8	75,0		56,4
1967	80,5	80,8		67,7
1968	85,1	86,3		73,9
1969	90,5	91,5		84,2
1970	100,0	100,0	100,0	100,0
1971	111,5		108,8	115,7
1972	120,0		115,2	125,5
1973	132,0		127,0	135,5
1974	153,8		143,5	151,2
1975	183,6		163,4	172,9
1976	205,7		183,8	202,3

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

bel realinntekt beregnes ved at en trekker inntektsskatter og trygdepremier fra i inntekten, samtidig som en for barnefamilier legger barnetrygden til. Den resterende nominelle inntekt deflateres med konsumprisindeksen. Hovedresultatet av beregningene går fram av tabellene 5b og 5d. Utviklingen i de inntekter for lønnstakere og trygdede som inngår i beregningene er vist i tabell 5a. Beregningsresultater og forutsetninger for den offentlige sektor og for jordbruket er behandlet i senere avsnitt i dette kapitlet.

Utviklingen i disponibel realinntekt gir uttrykk for endringene i de beløp inntektstakerne har igjen til privat forbruk når skattene er betalt og når en samtidig korrigerer for prisendringen. Endringene i disponibel realinntekt gir ikke uten videre uttrykk for endringene i befolkningens levekår, selv om den er en viktig levekårskomponent. Bl.a. er endringer i offentlige ytelser utenom barnetrygden ikke tatt hensyn til. For 1976 som i 1968, må en videre ta hensyn til at store grupper lønnstakere dette året tok ut en stor del av velstandsøkningen i form av kortere arbeidstid.

Tabell 5b og 5d gir beregningsresultater for inntektstakere med en nærmere spesifisert inntekt i 1976. Utviklingen i disponibel realinntekt trenger ikke være den samme for alle på samme inntektsnivå fordi utviklingen i inntekt før skatt, skatteforholdene, og konsekvensene av prisstigningen varierer.

Tabell 5a viser hvilke forutsetninger som er lagt til grunn for utviklingen i inntekt før skatt.

En må regne med at de gjennomsnittlige inntektsendringer som indeksene viser, dekker over store ulikheter innen de ulike grupper. Den individuelle lønnsutvikling vil på forskjellige måter være påvirket av lønns- og ulike tariff tillegg. Det må spesielt understrekes at siden beregningene bygger på en forutsetning om at inntekter på flere nivå har hatt samme gjennomsnittlige utvikling, er de helt uegnet til å analysere virkningene av lavtlønns tillegg under tariffoppgjørene. Ved tariffoppgjøret våren 1976 ble det innenfor LO/N.A.F.-området gitt lavtlønns tillegg som varierte fra 78 øre til 3 øre pr. time, jfr. kap. 3.

Det må også tas forbehold om forutsetningene som knytter en funksjonærindeks til høyere inntekter og en industriarbeiderindeks til lavere og midlere inntekter. Selv om dette kan gi en grov illustrasjon, finner en høye og lave inntekter innenfor begge grupper.

For kanskje å gi et noe bedre bilde, har en etter 1970 brukt en indeks for funksjonærer i ledende stillinger som uttrykk for inntekts-

utviklingen i noe høyere inntektsnivå. Valget av en grense på 80 000 kr. er imidlertid noe vilkårlig.

Beregningene av skattene er foretatt etter forenklete forutsetninger. Ved overgangen fra beregnet årslønn til den skattemessige inntektsansettelse, har en bare tatt hensyn til minstefradraget og oppgjørsfradraget, selv om skattene også vil være avhenge av endringer i en rekke andre faktorer, eksempelvis regler om skattefri banksparing, fradrag for reiseutgifter, spesielle regler for likning av ektefeller, fradragsretten for sykedelen av folketrygden, gjeldsrenter osv. En har forutsatt at det er bare en inntektstaker i husholdningen. Videre har en bare tatt hensyn til barnetrygden, selv om inntektstakerne også mottar andre kontantstønader fra det offentlige. Spesielt bør nevnes at endringer i sykefravær påvirker beregningene gjennom anslagene for beregnet årslønn, men motposten som vil være endringer i sykestønadene, er ikke kommet med i beregningene.

I 1975 ble det foretatt omfattende endringer i boligbeskatningen samtidig som fribeløpene ved skatlegging av renter av bankinnskott ble hevet. Virkningene av disse lettelser i skatleggingen er anslått til å utgjøre 1/2 prosent av disponibel realinntekt i gjennomsnitt og dette er innarbeidet i tallene for 1976. I beregningene er det derimot ikke tatt hensyn til virkningene, vesentlig av fordelingsmessig art, av de nye regler for sparing med skattefradrag.

Nominell disponibel inntekt er i beregningene deflatert med den offisielle konsumprisindeksen. Virkningen av prisstigningen trenger heller ikke være den samme for alle grupper, fordi prisstigningen på og forbruket av de forskjellige varer varierer. Beregninger som er gjort tyder imidlertid på at en på dette område ikke gjør større feil om en anvender gjennomsnittsbetraktninger (jfr. avsnitt 4.3).

Med de forenklete forutsetninger som er lagt til grunn, viser beregningene at disponibel realinntekt for de fleste grupper av lønnstakere har steget sterkt både i 1974, 1975 og 1976. Fra 1975 til 1976 er stigningen beregnet å ligge vesentlig over de 3 prosent som ble forutsatt under inntektsoppgjøret våren 1976.

Utviklingen i disponibel realinntekt for ulike inntektsnivå vil som nevnt være sterkt preget av de forutsetninger som er valgt om inntektsutviklingen før skatt. Utvalget antar at beregningsresultatene grovt sett gir et riktig bilde når flere år sees under ett, men minner om at overgangen fra 70 000 kroner til 80 000 kroner er preget av at en har skiftet indeks. En kan bare trekke begrensede konklusjoner

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

Tabell 5b. Utvikling i disponibel realinntekt 1959—1976.
Gjennomsnittlig årlig vekst. Prosent.

	1959 —1969	1969 —1976	1970 —1973	1973 ¹⁾ —1976	1974 —1975	1975 ¹⁾ —1976
Inntekt 40 000 kr. i 1976						
Enslig	2,7	3,8	0,6	6,3	6,7	3,9
Ektepar m/2 barn	2,9	3,1	0,9	5,0	5,5	3,2
Ektepar m/4 barn	3,0	3,1	0,1	4,1	3,8	3,9
Inntekt 50 000 kr. i 1976						
Enslig	2,7	3,3	0,0	6,3	7,1	3,9
Ektepar m/2 barn	2,8	2,8	0,2	5,2	6,3	3,6
Ektepar m/4 barn	2,9	2,9	—0,4	4,4	4,7	4,2
Inntekt 60 000 kr. i 1976						
Enslig	2,5	3,0	—0,1	6,4	7,7	4,0
Ektepar m/2 barn	2,5	2,7	—0,3	5,5	5,8	3,8
Ektepar m/4 barn	2,8	2,6	—0,7	4,8	4,4	4,3
Inntekt 70 000 kr. i 1976						
Enslig	2,3	2,7	—0,2	6,2	7,7	3,9
Ektepar m/2 barn	2,2	2,6	—0,1	5,6	6,1	3,8
Ektepar m/4 barn	2,7	2,2	—0,5	4,9	4,9	4,3
Inntekt 80 000 kr. i 1976						
Enslig	2,0	0,9	—1,5	3,7	3,6	3,9
Ektepar m/2 barn	2,0	1,2	—1,3	3,7	3,0	4,2
Ektepar m/4 barn	2,4	0,8	—1,6	3,3	2,2	4,6
Inntekt 110 000 kr. i 1976						
Enslig	1,6	0,0	—2,5	2,2	2,1	3,1
Ektepar m/2 barn	1,7	0,7	—2,2	2,6	2,4	3,8
Ektepar m/4 barn	1,7	0,4	—2,3	2,4	1,8	4,1
Inntekt 150 000 kr. i 1976						
Enslig	1,5	—0,8	—3,8	1,0	0,0	2,7
Ektepar m/2 barn	1,6	0,0	—3,6	1,4	0,8	3,3
Ektepar m/4 barn	1,6	—0,3	—3,6	1,3	0,4	3,6
Trygdet ektepar						
Inntekt 24 215 kr. i 1976	7,5	4,1	3,5	3,8	2,3	7,2

1) Medregnet virkningen av lettelser i skattleggingen av boliger og bankinnskott.

av utviklingen fra år til år. For de enkelte år viser resultatene hvordan skatter og priser påvirker utviklingen i disponibel realinntekt når inntektene før skatt har utviklet seg som forutsatt i beregningene.

På grunn av de forutsetninger som er lagt til grunn og tariffoppgjørenes form, antar utvalget at den gjennomsnittlige veksten i disponibel realinntekt fra 1975 til 1976 for inntektstakere med lavere inntekter er undervurdert.

Sett over en årrekke har utviklingen i disponibel realinntekt vært stort sett den samme for alle familietyper. Utviklingen fra 1975 til 1976 er preget av at barnetrygden ble justert oppover.

For trygdede ble utviklingen fra 1975 til 1976 sterkere enn gjennomsnittlig for lønns-takere. Trygdet ektepar med minstepensjon fikk en stigning som er beregnet til vel 7 prosent. Dette er betydelig sterkere enn tidligere i 70-årene. I disse årene har veksten ligget gjennomsnittlig på vel 3,5 prosent.

For å gi et bredere bilde av utviklingen i disponibel realinntekt, har utvalget også foretatt en del beregninger for lønns-takere med inntektsutvikling som i den offentlige sektor. Beregningene er foretatt for tre inntekter, 50 000 kroner, 60 000 kroner og 120 000 kroner hvor inntekt før skatt er forutsatt å utvikle seg i takt med inntektsutviklingen for henholdsvis kontorassistent/kontorfullmektig,

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

fagarbeidere i Televerket og NSB og ekspedisjonssjef/underdirektør/byråsjef. De valgte inntektene tilsvarer om lag gjennomsnittsin-

tektene for de tre gruppene. Følgende oppstilling viser den forutsatte gjennomsnittlige utvikling i inntekt før skatt:

	Kontorassistent/ kontorfull- mektig	Fagarbeider i Televerket og NSB ¹⁾	Ekspedisjonssjef/ underdirektør/ byråsjef
1973	100,0	100,0	100,0
1974	112,6	111,2	110,4
1975	132,6	130,3	130,2
1976	148,5	144,9	141,6

¹⁾ Det er lagt til grunn utviklingen i inntekt ekskl. overtidstillegg. Dersom en her, som for lønnstakere som forutsettes å ha en inntektsutvikling som industriarbeidere, hadde regnet med overtidstillegg, ville stigningen siste år blitt noe sterkere enn angitt. Dette må ses i sammenheng med at reglene for overtidsbetaling ble bedret ved tariffoppgjøret i 1976. Videre er det særlige tillegg som ble gitt grupper av fagarbeidere fra 1.5. 1975 ikke medregnet. Tillegget utgjør nå 1700/2600 kroner pr. år.

Virkingen av skatter og priser er beregnet på samme måte som for andre lønnsta-

kere. Følgende oppstilling viser beregnet utvikling i disponibel realinntekt:

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

Tabell 5c. Utviklingen i disponibel realinntekt for grupper i den offentlige sektor.
Gjennomsnittlig årlig vekst. Prosent.

	1973—1976	1974—75	1975—76 ¹⁾
Inntekt 50 000 i 1976			
Inntektsutvikling som kontorass./kontorfullm.			
Enslig	4,9	5,9	3,9
Ektepar m/2 barn	4,0	5,1	3,6
Ektepar m/4 barn	3,4	3,8	4,2
Inntekt 60 000 i 1976			
Inntektsutvikling som fagarbeidere i Televerket og NSB ²⁾			
Enslig	4,4	6,2	3,4
Ektepar m/2 barn	3,7	4,3	3,3
Ektepar m/4 barn	3,2	3,1	3,8
Inntekt 120 000 i 1976			
Inntektsutvikling som eksp.sjef/u.dir./byråsj.			
Enslig	1,4	3,2	1,2
Ektepar m/2 barn	1,8	4,3	1,7
Ektepar m/4 barn	1,6	3,6	2,1

¹⁾ Medregnet virkingen av lettelsene i skattleggingen av boliger og bankinnskott.

²⁾ Se note til taloppstillingen ovenfor.

Tabell 5d. Utvikling i disponibel realinntekt 1959—1976. 1970 = 100.

	Inntekt 40 000 kr. i 1976			Inntekt 50 000 kr. i 1976			Inntekt 60 000 kr. i 1976			Inntekt 70 000 kr. i 1976		
	Enslig	Ektepar m/2 barn	Ektepar m/4 barn	Enslig	Ektepar m/2 barn	Ektepar m/4 barn	Enslig	Ektepar m/2 barn	Ektepar m/4 barn	Enslig	Ektepar m/2 barn	Ektepar m/4 barn
1959	71,9	71,8	67,3	73,2	73,2	67,1	76,0	75,5	71,5	78,1	78,2	74,3
1960	73,5	73,4	68,6	75,0	74,9	70,5	77,6	77,0	72,8	80,2	80,1	76,0
1961	75,0	75,2	70,1	76,6	76,9	72,1	79,4	79,0	74,6	82,0	81,8	77,9
1962	77,7	78,1	72,3	79,5	79,8	74,4	82,4	82,0	77,0	83,8	82,9	79,4
1963	79,7	80,7	75,7	81,5	82,4	77,8	84,9	84,5	80,5	85,9	85,1	82,8
1964	82,0	82,5	76,8	83,9	84,3	79,0	85,4	85,2	80,5	88,0	87,2	84,0
1965	85,8	87,4	81,9	87,6	89,0	83,3	88,9	88,8	84,7	91,6	90,8	88,3
1966	88,3	89,3	82,4	88,4	89,6	83,5	91,8	91,2	86,6	92,3	91,9	89,0
1967	89,1	90,9	86,5	90,0	91,9	86,9	92,7	92,0	89,3	93,5	93,3	92,2
1968	90,0	92,9	88,3	92,1	93,4	89,1	94,8	93,8	91,6	95,6	95,2	94,5
1969	94,0	96,0	90,9	95,2	96,3	91,8	97,0	96,2	93,9	98,1	97,7	97,8
1970	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1971	103,1	102,9	101,2	101,4	101,7	100,4	102,0	100,9	99,9	101,6	101,3	100,3
1972	101,5	101,1	99,0	99,6	100,2	98,5	99,8	98,7	97,4	99,6	99,3	98,0
1973	101,9	102,3	100,3	100,1	100,7	98,9	99,6	99,2	97,9	99,5	99,8	98,4
1974	110,3	109,4	105,1	107,8	106,4	103,2	107,1	106,2	103,4	106,3	106,7	104,0
1975	117,7	115,4	109,0	115,4	113,2	108,0	115,4	112,3	107,9	114,5	113,1	109,1
1976	122,3	119,0	113,3	120,0	117,3	112,6	120,1	116,7	112,7	119,0	117,5	113,8

Tabell 5d forts. Utviklingen i disponibel realinntekt 1959—1976. 1970 = 100.

	Inntekt 80 000 kr. i 1976			Inntekt 110 000 kr. i 1976			Inntekt 150 000 kr. i 1976			Trygdet ektepar Inntekt 24 215 i 1976
	Enslig	Ektepar m/2 barn	Ektepar m/4 barn	Enslig	Ektepar m/2 barn	Ektepar m/4 barn	Enslig	Ektepar m/2 barn	Ektepar m/4 barn	
1959	81,4	80,6	77,7	84,4	82,2	82,9	83,8	80,7	81,8	45,4
1960	83,9	82,7	79,9	86,7	84,3	84,8	85,9	82,6	83,5	45,3
1961	85,5	84,1	81,8	87,7	85,3	85,7	86,7	82,2	84,0	49,2
1962	86,9	85,1	83,6	88,2	85,5	85,8	86,5	82,9	83,4	57,3
1963	89,6	87,3	86,6	90,3	87,6	88,4	87,8	84,2	85,0	58,9
1964	87,1	86,1	84,8	88,6	86,2	87,0	85,2	82,2	83,1	62,8
1965	89,7	89,4	88,4	91,3	90,1	91,3	88,0	86,3	88,1	67,0
1966	93,5	92,7	91,9	94,7	92,8	93,6	90,8	88,6	90,1	69,5
1967	94,3	93,5	94,4	94,0	92,3	93,9	91,6	89,3	91,3	79,8
1968	96,8	95,6	96,5	97,5	95,2	96,4	96,1	93,0	94,5	84,2
1969	99,1	97,8	98,5	99,2	97,0	98,2	97,2	94,3	95,8	93,2
1970	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1971	99,5	99,4	98,8	97,4	97,6	97,3	94,2	94,8	94,8	109,0
1972	95,9	95,9	95,3	93,7	94,0	93,7	90,4	91,1	91,0	110,1
1973	95,4	96,0	95,3	92,7	93,6	93,3	89,0	89,7	89,7	110,8
1974	98,9	99,8	98,3	94,0	95,2	94,5	89,2	89,7	89,5	113,0
1975	102,5	102,8	100,5	96,0	97,5	96,2	89,2	90,4	89,9	115,6
1976	106,6	107,2	105,1	99,0	101,2	100,2	91,7	93,5	93,2	124,0

Assistent/fullmektig-gruppen har fra 1975 til 1976 hatt samme vekst i disponibel realinntekt som grupper som har fulgt en industriarbeiders inntekt. Beregningene viser ellers en noe svakere vekst i den offentlige sektor enn i den private.

Over treårs-perioden 1973—1976 antyder beregningene for de tre gruppene at veksten i den offentlige sektor var noe svakere enn i den private. Utviklingen fra 1974 til 1975 er preget av omleggingen av statens lønnsregulativ hvor en tok sikte på å rette opp visse skjevheter sammenliknet med lønningene i den private sektor.

Ved vurderingen av beregningene for lønns-takere med inntektsutvikling som i den offentlige sektor, må en være oppmerksom på de forhold som er nevnt i noten til talloppstillingen øverst s. 35.

Beregningsutvalget har videre beregnet utviklingen i disponibel realinntekt for jordbruket fra 1975 til 1976. En har lagt til grunn en husholdning med 2 barn under 17 år og en inntekt på omlag 40 000 kroner i 1976. Inntekten er forutsatt å ha utviklet seg i takt med beregnet inntekt pr. årsverk for jordbruket under ett, og anslagene bygger på de foreløpige beregninger som Budsjettnemndas sekretariat har gjort til totalregnskapet for 1975 og 1976, og anslag over arbeidskraftforbruket i de to årene. En oversikt fra Budsjettnemndas sekretariat med foreløpige tall for totalregnskapet fram til 1976 følger som ved-

legg til rapporten. Arbeidskraftforbruket har Budsjettnemndas sekretariat anslått til 117 300 årsverk i 1975 og 113 100 årsverk i 1976. En inntekt på 40 000 kroner pr. årsverk svarer omlag til Budsjettnemndas tall. Beregningsutvalget vil imidlertid understreke at det ved å legge tallet 40 000 kroner til grunn, ikke har tatt standpunkt til den absolutte inntektsforskjell mellom jordbruk og industri.

Ved beregningen av skattene, har en lagt inn visse beregningsmessige forutsetninger om bruttoformue (108 600 i 1975 og 120 800 kroner i 1976), gjeld (28 300 kroner i 1975 og 30 300 kroner i 1976) og gjeldsrenter (1 800 kroner i 1975 og 2 100 kroner i 1976). En har ellers lagt til grunn de skattesatser, klassefradrag og barnetrygd som gjaldt for de to årene.

Også nominell disponibel jordbruksinntekt er deflatert med den offisielle konsumprisindeksen.

Oppgavene fra Budsjettnemnda gir en stigning i gjennomsnittlig nominell inntekt pr. årsverk fra 1975 til 1976 på ca. 35 prosent, heri inkludert midler til avløserordningen og ferie. Med de forutsetninger som er lagt til grunn, gir dette en vekst i disponibel realinntekt på ca. 29 prosent. Det vil imidlertid være store og systematiske variasjoner omkring dette tallet. Beregninger som er gjort, kan tyde på at jordbruksavtalen våren 1976 ga en nettoinntektsøkning som varierer fra 4 000 til 12 000 kroner pr. årsverk.

KAPITEL 6

Utviklingen i faktorer som påvirker konkurransevnen.

Konkurransevnen overfor utlandet påvirkes av en rekke faktorer som f.eks. utviklingen i lønnskostnader og produktivitet, utviklingen i næringslivets struktur, prisutviklingen, valutakursene, arbeidskonflikter og samarbeidsformer i arbeids- og næringslivet.

I dette kapitlet har en behandlet enkelte faktorer der utviklingen kan beskrives tallmessig. Analysen omfatter ikke alle faktorer av betydning. Den gir heller ikke grunnlag for sammenveining av de enkelte faktorer som delvis trekker i motsatt retning.

1. Konsumprisene.

Tabell 6a viser utviklingen i konsumprisene i en del OECD-land i perioden 1968—76.

Internasjonale sammenlikninger over prisutviklingen vil som regel sterkt avhenge av hvilket tidsrom som betraktes. Dertil kommer at i den perioden tabellen omfatter, har utviklingen i konsumprisene i en del land vært påvirket av tildels omfattende endringer i de indirekte skatter. Begge deler gjør det vanskelig å trekke entydige konklusjoner av tabellen.

Prisstigningen i 1970-årene har jamt over vært markert sterkere enn i 1960-årene. Fra 1960 til 1970 steg prisene i de europeiske OECD-land med 3,9 prosent pr. år (veid gjennomsnitt). Fra 1970 til 1976 var den årlige stigningen omtrent 10 prosent. Prisstigningen hadde en akselererende utvikling fram til 1974, mens den i 1975 og 1976 i de fleste land viste en avtakende tendens.

Tabell 6a viser omtrent samme prisstigning for Norge, Belgia, Frankrike, Nederland og Sverige fra 1970 til 1976.

Prisene steg noe svakere i Østerrike og Canada, mens Sambandsstatene, Sveits og Vest-Tyskland hadde den klart minste prisstigning av de land som er med i tabellen. I de øvrige land tabellen omfatter, steg prisene sterkere enn i Norge. Den markert sterke stigningen i dette tidsrommet fant sted i Storbritannia, med Italia og Japan deretter.

Ved vurdering av tallene må en ta i betraktning at forholdet mellom kursene på de enkelte lands valutaer har endret seg i perioden. Blant annet har kursen på norske kroner gjennomgående steget i forhold til andre valutaer. Tabellen har derfor bare begrenset verdi som uttrykk for hvordan norske næringers konkurransevne har utviklet seg.

Tabell 6a. Konsumprisutviklingen i en del OECD-land (1970 = 100).

	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	Første 10 mnd. 1976	Prosentvis endring	
										des. 74/ des. 75	des. 75/ okt. 76
Norge	88	91	100	106	114	122	134	150	163	11,0	7,1
Belgia	92,8	96,3	100	104,3	110,0	117,7	132,6	149,5	162	11,0	6,7
Canada	92,6	96,8	100	102,9	107,8	116,0	128,6	142,5	152	9,5	5,1
Danmark	91	95	100	106	113	123	142	156	168	4,3	11,4
Frankrike	89,1	94,8	100	105,5	111,7	119,9	136,3	152,2	166	9,6	8,6
Italia	92,9	95,3	100	104,8	110,8	122,8	146,3	171,1	196	11,2	17,8
Japan	88,2	92,8	100	106,1	110,9	123,9	154,2	172,4	187	7,6	9,4
Nederland	89,1	95,8	100	107,6	116,0	125,2	137,2	151,3	164	9,1	8,2
Storbritannia	89,1	94,0	100	109,4	117,2	128,0	148,4	184,4	212	24,9	12,0
Sveits	94,2	96,6	100	106,6	113,7	123,6	135,7	144,8	147	3,4	0,8
Sverige	91,0	93,4	100	107,4	113,8	121	134	147	161	10,2	8,5
Sambandsstatene	89,6	94,5	100	104,3	107,7	114,4	127,0	138,6	146	7,0	4,2
Vest-Tyskland	93,9	96,3	100	105,3	111,1	118,8	127,1	134,7	141	5,4	3,2
Østerrike	93	96	100	105	111,3	119,7	131,1	142,2	152	6,8	6,5

Kilde: Main Economic Indicators.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

2. Lønnsstatistikk.

I tabell 6b er det gitt en oversikt over utviklingen i gjennomsnittlige timefortjenester (eksklusive betaling for helge- og feriedager) for voksne industriarbeidere fra 1970 til 1975. Dessuten er de lønnsdata som foreligger over utviklingen fra 1. halvår 1975 til 1. halvår 1976 tatt med. Den årlige gjennomsnittlige stigning i tidsrommet 1970—1975 er oppgitt både i de respektive lands valuta og omregnet til norsk valuta. Dessuten er stigningen beregnet årlig fra 1973—1975 og fra 1. halvår 1975 til 1. halvår 1976 i de respektive lands valuta.

Som det fremgår av tabellen, steg timefortjenesten for voksne industriarbeidere i Norge med 91,1 prosent mellom 1970 og 1975. Den sterkeste stigningen i dette tidsrommet i de respektive lands valuta fant sted i Finland med 129,2 prosent og den svakeste i USA med 45,4 prosent. Timefortjenesten viste en stigende tendens frem til 1975. Mellom 1974 og 1975 steg timefortjenesten i Norge med 20,2 prosent, mens den sterkeste stigningen målt i egen valuta fant sted i Storbritannia med 26,0 prosent og den svakeste i Sveits med 7,3 prosent. For 1. halvår 1976 viser lønnsstatistikken en klart avtakende stigningstakt i timefortjenestene. I Norge steg timefortjenesten fra 1. halvår 1975 til 1. halvår 1976 med 15,5 prosent, mens den sterkeste stigningen fortsatt fant sted i Storbritannia med 25,6 og den svakeste stigningen i Sveits med 1,6 prosent.

3. Direkte og totale lønnskostnader.

Lønnsstatistikk over timefortjenester gir ikke en fullstendig beskrivelse av utviklingen i lønnskostnadene. Det skyldes at stigningstakten i de indirekte lønnskostnadene som f.eks. arbeidsgiveravgiftene til trygdene og andre sosiale utgifter ikke er den samme som for den direkte lønn. Det er heller ikke tilstrekkelig å bruke den direkte lønn som sammenligningsgrunnlag for lønnskostnadene fra land til land. Dette skyldes at de indirekte lønnskostnadene viser store variasjoner fra land til land.

Tabell 6c gir en oversikt over gjennomsnittlige timefortjenester (eksklusive betaling for helge- og feriedager) for voksne industriarbeidere omregnet til norsk valuta. Det er i tabellen også gitt en oversikt over de indirekte personalkostnadene i prosent av timefortjenestene. De indirekte personalkostnadene omfatter betaling for helge- og feriedager, arbeidsgiveravgiftene til trygdene og andre sosiale kostnader som knytter seg til bruken av arbeidskraft i overensstemmelse med ILO's standard for klassifisering av indirekte lønnskostnader. Til slutt i tabellen er det gitt en oversikt over de totale lønnskostnadene pr. time i de enkelte land omregnet i norsk valuta, og en relativ gruppering av de enkelte lands totale lønnskostnader hvor nivået i Norge er brukt som basis.

Det var i Europa bare i Sverige og Danmark den gjennomsnittlige timefortjeneste

Tabell 6b. Stigning i timefortjenesten for voksne industriarbeidere. Prosent.

	Stigning 1970—75		I vedkommende lands valuta				
	Omregnet til norske kr.		Stigning 1970—75		1973/74	1974/75	1. halvår 1975 1. halvår 1976
	Totalt	Gj.sn. pr. år ¹⁾	Totalt	Gj.sn. pr. år			
Norge	91,2	13,9	91,2	13,9	17,6	20,2	15,5
Danmark	102,2	15,1	111,3	16,2	20,4	17,5	13,1
Sverige	61,2	10,0	76,2	12,0	12,2	17,2	13,1
Finland	90,9	13,8	129,2	18,1	22,3	21,6	17,6 ¹⁾
Belgia	116,4	16,5	117,0	16,8	25,6	18,6	12,5
Frankrike	89,6	13,7	100,5	14,9	19,0	16,3	14,4 ¹⁾
Italia	62,1	10,1	128,0	18,0	22,3	15,0	14,9
Nederland	118,7	16,9	107,9	15,7	12,0	14,4	10,8
Storbritannia	50,4	8,5	122,2	17,3	21,4	26,0	25,6
Sveits	110,4	16,0	72,3	11,5	12,9	7,3	1,6
Vest-Tyskland	76,4	12,0	62,6	10,2	10,9	8,1	5,5
Sambandsstatene	6,8	1,3	45,4	7,7	8,0	9,1	7,5

Kilde: S.A.F. Wages and total labour costs for workers.
OECD: Main economic indicators, etc.

1) 1. kvartal 1975/76.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

for voksne industriarbeidere lå høyere enn i Norge i 1975. Bedriftenes indirekte lønnskostnader lå imidlertid på et vesentlig høyere nivå i Norge enn i Danmark eller med henholdsvis 43 prosent og 21 prosent av den gjennomsnittlige timefortjenesten. De totale lønnskostnadene pr. timeverk lå derfor høyere i Norge enn i Danmark.

Når de totale lønnskostnadene pr. timeverk i Norge brukes som basis (Norge = 100) lå de i Sverige på 110, i Danmark på 98, i Nederland på 95 og i Sambandsstatene og Belgia på 93. I Vest-Tyskland lå disse kostnadene på 88 prosent og i Storbritannia bare på 50 prosent av nivået i Norge.

I tabell 6d er det gitt en oversikt over utviklingen i de totale lønnskostnader pr. time-

verk i tidsrommet 1966—1975 for voksne industriarbeidere hvor nivået i Norge er brukt som basis. Tabellen viser at det i dette tidsrommet har funnet sted betydelige forskyvninger i lønnskostnadene pr. timeverk landene imellom. Særlig har utjevningen mellom Norge og Nederland på den ene side og Sambandsstatene og Sverige på den annen side, vært stor. Mens lønnskostnadene pr. timeverk i Sambandsstatene lå dobbelt så høyt som i Norge i 1966, lå de tilsvarende kostnader 7 prosent lavere enn i Norge i 1975. Tabellen viser for øvrig at de totale lønnskostnadene pr. timeverk er steget sterkere i Norge enn i de øvrige landene bortsett fra Belgia, Nederland og Japan.

Tabell 6c. Direkte totale lønnskostnader for voksne industriarbeidere i 1975.

	Gj.sn. timefortj. for voksne industriarbeidere i norske kroner ¹⁾	Indirekte lønns- kostnader i prosent av lønn for arbeidet tid	Totale lønns- kostnader pr. arbeidet time i norske kroner	Totale lønns- kostnader pr. arbeidet time Norge = 100
	Kr.	%	Kr.	
Sverige	27,08	47	39,81	110
Norge	25,30	43	36,18	100
Danmark	29,44	21	35,62	98
Nederland	20,32	69	34,34	95
Belgia	20,21	67	33,75	93
Sambandsstatene	25,88	30	33,64	93
Vest-Tyskland	20,74	54	31,94	88
Sveits	22,93	28	29,35	81
Finland	16,61	46	24,25	67
Frankrike	14,22	64	23,32	64
Italia	11,36	88	21,36	59
Storbritannia	14,95	21	18,09	50

1) Eksklusive betaling for helge- og feriedager.

Tabell 6d. Totale lønnskostnader for voksne industriarbeidere pr. arbeidet time 1966—1975
Relative tall. Norge = 100.

	1966	1972	1974	1975
Sverige	128	120	106	110
Norge	100	100	100	100
Danmark	103	97	100	98
Nederland	78	94	89	95
Belgia	85	95	95	93
Sambandsstatene	199	142	103	93
Vest-Tyskland	98	101	96	88
Sveits	88	83	83	81
Finland	83	62	67	67
Frankrike	80	71	63	64
Italia	77	79	65	59
Japan	36	52	55	—
Storbritannia	81	66	54	50

Omregnet til norske kroner etter valutakurser i vedkommende år.

4. Lønnskostnader pr. produsert enhet.

Utviklingen i lønnskostnadene pr. produsert enhet i industrien i en del land er vist i tabell 6e, figur 6.1. Tallene er beregnet i norsk valuta og gir dermed uttrykk både for virkningen av kostnadsutviklingen i de enkelte land og av endringene i valutakursene.

Tallene er for noen land basert på oppgaver over lønnskostnader pr. timeverk, for andre land er de samlede lønnskostnader i industrien i løpet av året lagt til grunn. De endringer i antall arbeidede timer pr. år som har funnet sted, fører dermed til usikkerhet ved sammenlikning mellom landene. Materialet, som ligger til grunn for beregningene, kan også være av varierende kvalitet.

For perioden 1970—1976 under ett var det en betydelig sterkere stigning i lønnskostnadene i Norge enn hos våre viktigste handelspartnere. Kostnadsnivået i Norge ble mer enn

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

fordoblet. Av de største industrilandene var det bare Japan som hadde sterkere stigning. Nest etter Japan og Norge hadde Sverige størst stigning, men kostnadsstigningen var også betydelig for Nederland, Danmark og Belgia. I alle disse landene fant det sted en nær fordobling av kostnadsnivået. Av de vik-

tigste europeiske landene har Storbritannia hatt den klart svakeste kostnadsøkning. Også i Vest-Tyskland har kostnadsstigningen vært mer moderat. Som et motsatt ytterpunkt til Japan ligger USA med et særlig sterkt fall i kostnadsnivået i denne perioden.

Tabell 6e. Lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien i Norge og konkurrerende land, korrigert for valutakursendringer. Prosentvis endring fra året før.

	1971	1972	1973	1974	1975	1976
Norge ¹⁾	10,0	6,1	6,7	13,8	21,5	9,0
Sverige ²⁾	6,2	7,5	-4,1	7,7	23,2	14,2 ⁶⁾
Danmark ³⁾	5,2	3,5	23,1	16,7	15,0	8,4
Finland	10,7 ²⁾	0,7 ³⁾	8,1 ³⁾	14,5 ³⁾	17,3 ³⁾	11,4 ³⁾
Belgia ⁵⁾	12,3	8,5	6,2	14,9	22,5	6,9
Nederland ⁵⁾	9,1	8,0	11,6	21,0	20,2	4,1
Frankrike ⁴⁾	5,0	5,0	4,4	1,0	26,7	-1,8
Vest-Tyskland ⁴⁾	11,9	6,0	9,6	10,5	7,0	0,8
Italia ⁴⁾	11,8	4,7	-1,5	4,0	22,7	-5,9
Storbritannia ⁴⁾	7,7	5,4	-9,7	10,8	18,5	-4,5
Sambandsstatene ⁴⁾	1,1	-5,1	-10,3	5,3	6,0	8,3
Japan ⁴⁾	11,2	13,2	1,6	15,3	13,7	3,6

1) Nasjonale kilder

2) Kilde: OECD Economic Surveys. Finland 1972.

3) Kilde: Ekonomisk oversikt før 1975 og 1976 for Finland.

4) Kilde: OECD Economic Outlook 16 (endringene 1970—73), 19 (endringene 1973—4) og 20 (endringene 1974—76).

Merknad til note 4:

Definisjon fra Economic Outlook 16. For USA og Italia: Unit labour cost. For Japan, Storbritannia og Vest-Tyskland (mining and manufacturing): Unit wage and salary cost. For Frankrike: Unit wage cost.

5) Penger og Kreditt nr. 4 1976, Norges Bank.

6) Forhøyelse av arbeidsgiveravgiften som er beregnet å slå ut med vel 3 prosentenheter, er ikke tatt med.

Det er særlig i de to siste år at Norge har skillt seg ut med en forholdsvis sterk stigning i lønnskostnadene. Mens kostnadsstigningen for Norge fram til 1974 stort sett lå på linje med de fleste europeiske industrilandene bortsett fra Storbritannia, har Norge i de siste 2—3 årene sammen med blant annet Sverige og Japan hatt en betydelig sterkere kostnadsstigning enn andre land. Storbritannia og Vest-Tyskland har hatt en særlig svak kostnadsutvikling når en sammenligner med de største vest-europeiske industrilandene i denne perioden. Dette har for en stor del sin årsak i en svak stigning i lønningene i Vest-Tyskland i de to siste årene. Utviklingen for Storbritannia i de to årene forklares i det vesentlige ved fallet i pundkursen.

Utviklingsbildet spesielt for 1976 er preget

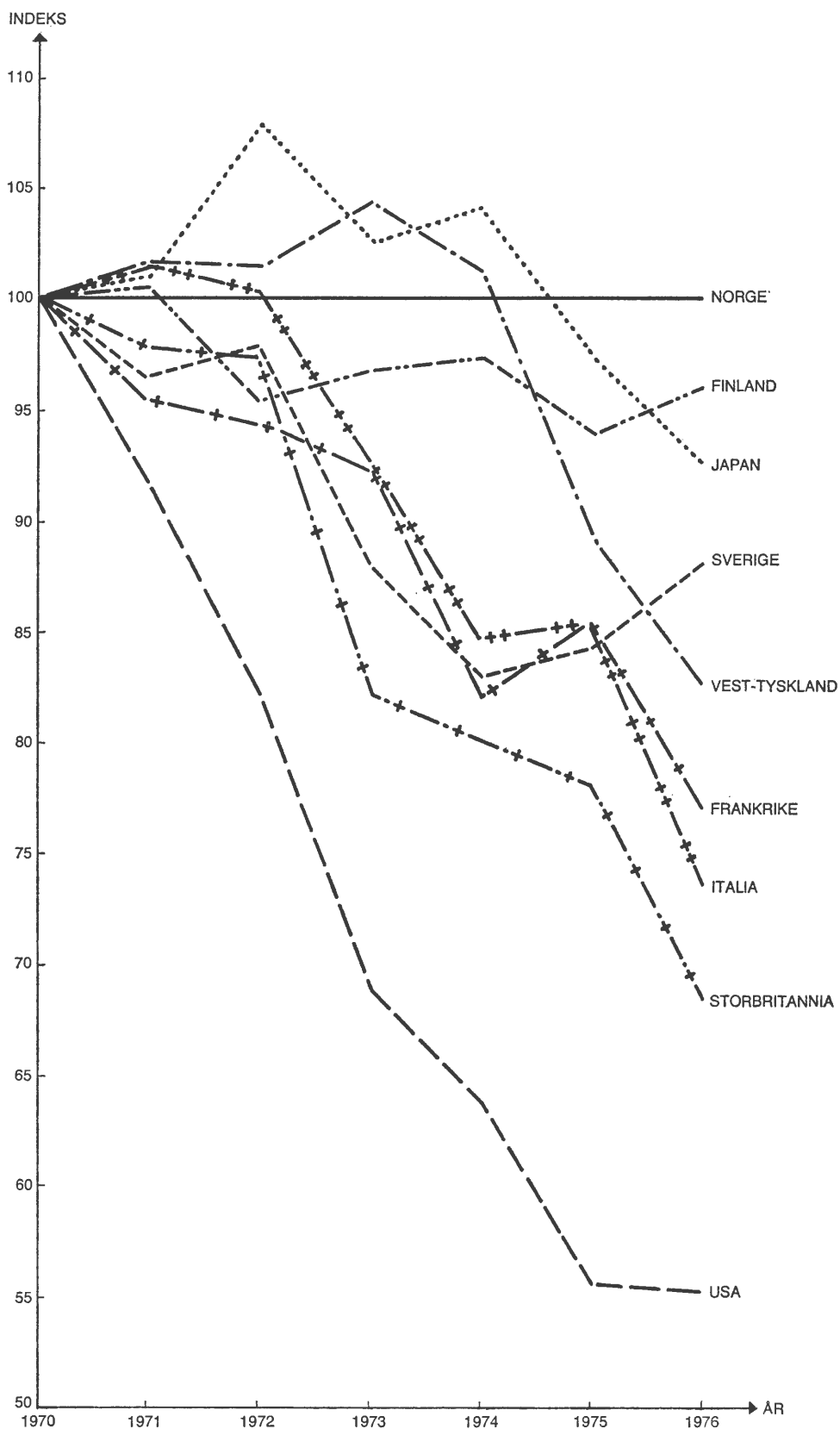
av stor ulikhet fra land til land. Dette gjør det vanskelig å foreta noen samlet vurdering. Sverige, Finland og Japan hadde sterkere kostnadsstigning i 1976 enn Norge. I forhold til de øvrige land som er med i sammenligningen, bl.a. Vest-Tyskland, Storbritannia, Danmark, Frankrike og Italia, har Norge klart svekket sin stilling også i 1976. Når det gjelder Storbritannia, Italia og delvis Frankrike, forklares dette i hovedsak ved fall i verdien av disse lands valutaer. (Se figur 6.4 i neste avsnitt om endringer i valutakursene.) For Vest-Tyskland er forklaringen en fortsatt betydelig svakere stigning i de samlede innenlandske lønnsutgiftene (jfr. figur 6.2).

Ved inngangen til 1977 lå verdien av den norske krone om lag 3,3 prosent høyere enn ett år tidligere. (Jfr. neste avsnitt.)

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

Figur 6.1. Utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien, korrigert for valutakursendringer.

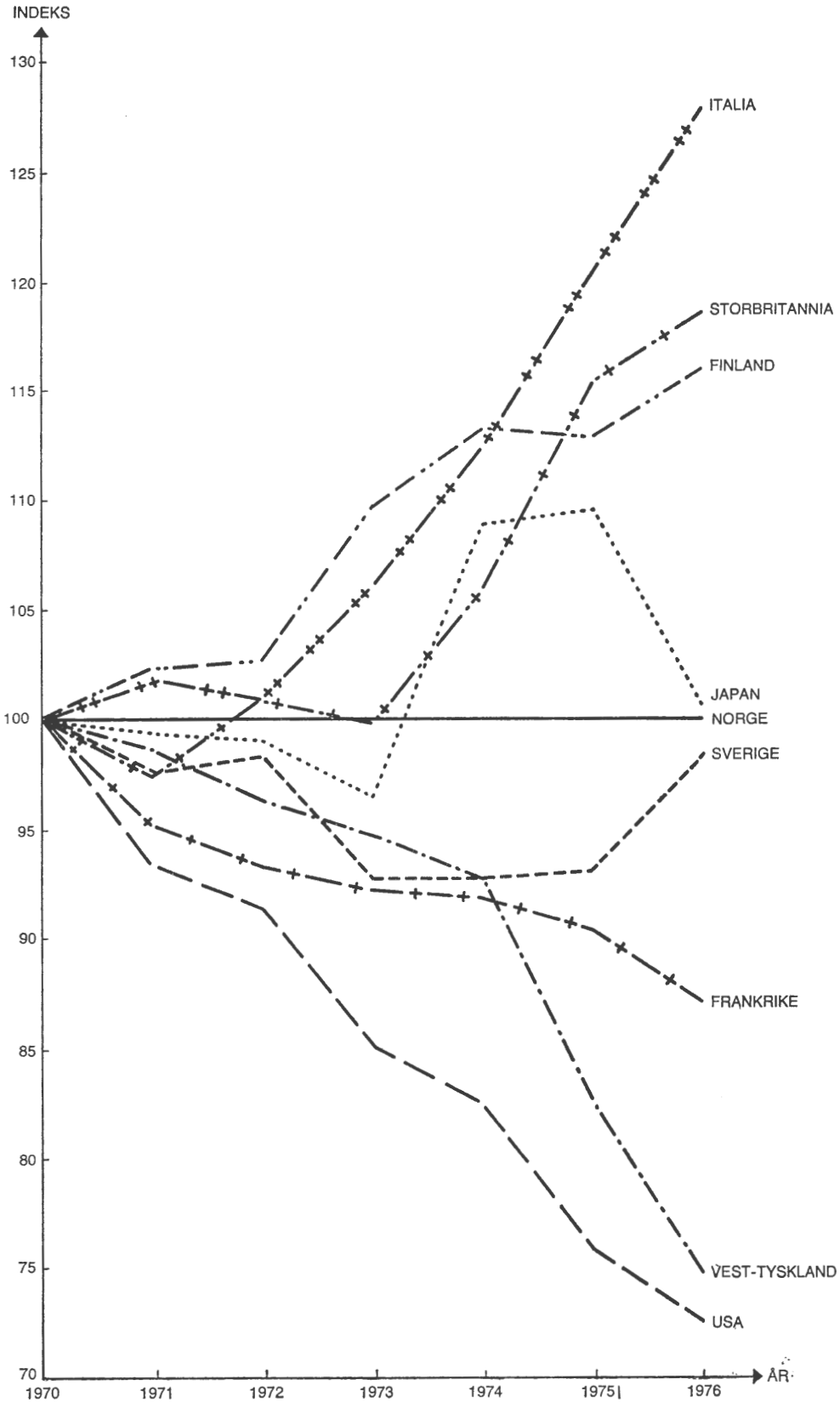
Indekser 1970 = 100. Norge = 100 for hvert år.
(Merknader: Se tabell 6c.)

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

Figur 6.2. Utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien i nasjonal valuta.

Indekser 1970 = 100. Norge = 100 for hvert år.
(Merknader: Se tabell 6e.)

5. Kursutviklingen for norske kroner.

Kursutviklingen for norske kroner jamført med andre lands valutaer avhenger dels av norske beslutninger om kronekursen, dels av de andre valutaers innbyrdes utvikling.

Som følge av de stadige endringer som nå skjer i de enkelte lands valutakurser, er det blitt vanskeligere å danne seg et helhetsbilde av utviklingen i de ulike valutaers stilling internasjonalt. Det er derfor blitt vanlig å veie sammen de enkelte lands valutakurser for å komme fram til et totalbilde av kursbevegelsene. Ved sammenveiningen av kursendringene mellom norske kroner og andre valutaer, har en lagt til grunn en metode utarbeidet av Norges Bank hvor de respektive lands andel av Norges utenrikshandel (bilaterale varehandelsvedtekter)¹⁾ er brukt som vekter.

Med de store forskjeller i kursendringene som har funnet sted for de ulike valutaer i de senere år, vil valg av beregningsmetode få betydning for resultatene. Norges Bank vil fra årsskiftet 1976/77 offentliggjøre tall for effektiv kursutvikling etter en alternativ metode utarbeidet av Valutafondet²⁾. Effektiv kurs etter Valutafondets metode gir lavere tall fram til tredje kvartal 1974 enn Norges Banks metode. Etter dette tidspunkt har Valutafondets metode vist høyere effektiv kursstigning for krona.

Ved at Norge deltar i «slangesamarbeidet»³⁾ med fem andre europeiske land, er det lagt bånd på kronas vekslinger i forhold til disse valutaer. Så lenge det ikke gjennomføres noen ensidige endringer i intervensjonsgrensene innen slangen, må den norske krone i hovedsak følge de andre slangevalutaer (stort sett tyske mark) i forhold til de utenforstående valutaer som US-dollar og pund. Under dette systemet har således endringer i kronas verdi for det meste hatt sammenheng med forskyvninger mellom dollar og pund på den ene siden og viktige slangevalutaer, som tyske mark, på den andre siden.

Fra begynnelsen av 1973 viste tall for den effektive kursutviklingen for norske kroner en forholdsvis jamn stigning fram til sommeren 1975. Dette hadde for en stor del sammenheng med fall i verdien på US-dollar og pund. Nærmere detaljer går fram av tabell 6f og figur 6.3. Dollaren falt fra et nivå på vel kr. 6,60 til vel kr. 4,90 samtidig som pundet falt

fra kr. 15,60 til kr. 11,20. Som følge bl.a. av revalueringen av den norske kronen med 5 prosent fra 16. november 1973, ble det også et visst fall for andre valutaslag, i første rekke den svenske kronen.

Fra juni 1975 og fram til januar 1976 falt verdien av den norske kronen merkbart, først og fremst som følge av dollarens stigning i forhold til slangen. Pundet falt også overfor norske kroner. Ved inngangen til 1976 lå derfor den effektive veide kursen for norske kroner på praktisk talt det samme nivå som ett år tidligere.

Som det går fram av figur 6.3 hadde den norske kronen en jevnt stigende effektiv kursutvikling gjennom størsteparten av 1976. Fra januar 1976 til januar 1977 var stigningen i den effektive kronekursen på nær 3,3 prosent. I første rekke skyldtes dette kursutviklingen for pund. I midten av oktober foretok de land som er med i «slange-samarbeidet» visse justeringer av kursforholdene seg i mellom. Blant annet ble intervensjonsgrensen for tyske mark justert opp med 3 prosent i forhold til norske kroner.

Ved utgangen av januar 1977 viste den veide kursutvikling for norske kroner en øking på om lag 15 prosent i forhold til de sentral-kurser som ble etablert ved Washington-avtalen i desember 1971.

I figur 6.4 er vist kursutviklingen for en del sentrale valutaer i forhold til norske kroner. Sammenlignet med 1971 har kursfallet for pund og lire vært mest markert. Også kursen for US-dollar har vist sterkt fall. Det har dessuten vært en mindre kursnedgang for yen, svenske kroner, franske franc og finske mark. Tyske mark har derimot steget i forhold til norske kroner.

Tabell 6f Veid effektiv kursutvikling for norske kroner. Prosentvis avvik fra sentral-kurser etter Washingtonavtalen i desember 1971¹⁾

	1973	1974	1975	1976	1977
Januar	1,2	8,6	12,1	11,3	15,0
Februar	2,9	9,7	13,0	11,7	
Mars	5,3	9,5	13,8	12,1	
April	5,5	9,9	13,9	13,1	
Mai	6,4	10,8	13,9	13,6	
Juni	7,6	10,8	14,7	13,4	
Juli	8,2	11,3	12,9	12,7	
August	6,2	11,3	11,5	13,3	
September	6,4	11,1	10,7	14,0	
Oktober	7,3	10,6	11,3	15,1	
November	7,8	10,4	11,5	15,7	
Desember	9,3	11,1	11,7	15,8	

1) Tallene er månedsgjennomsnitt.

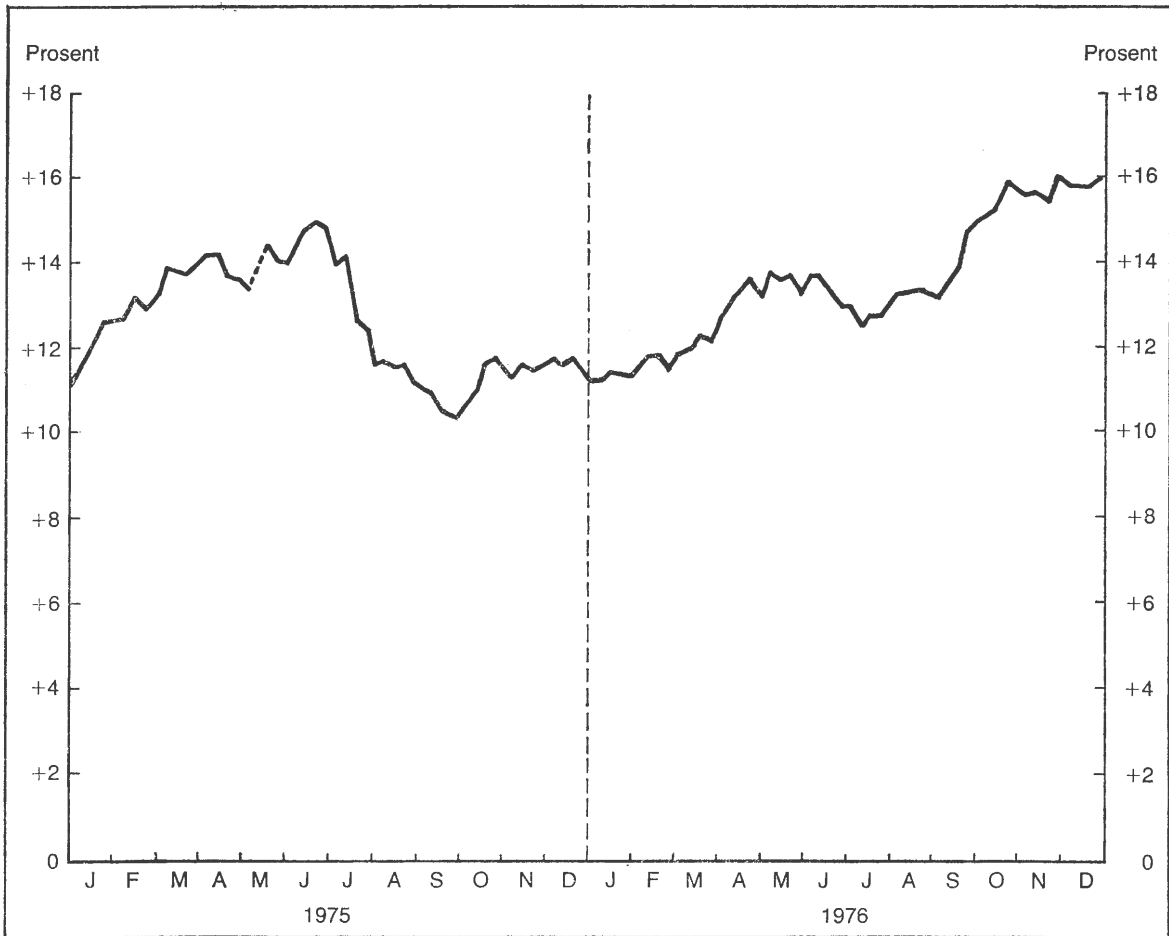
Kilde: Valutavdelingen, Norges Bank.

¹⁾ En nærmere redegjørelse for beregningsmetoden er gitt i Penger og Kreditt nr. 3, 1974, fra Norges Bank.

²⁾ Det er redegjort for denne metoden i Penger og Kreditt nr. 4, 1976, fra Norges Bank.

³⁾ De land som tar del i det europeiske valutamarbeid («slangelandene») er: Belgia, Danmark, Nederland, Sverige, Vest-Tyskland og Norge.

Fig. 6.3 Effektiv kursutvikling for kroner i prosent¹⁾

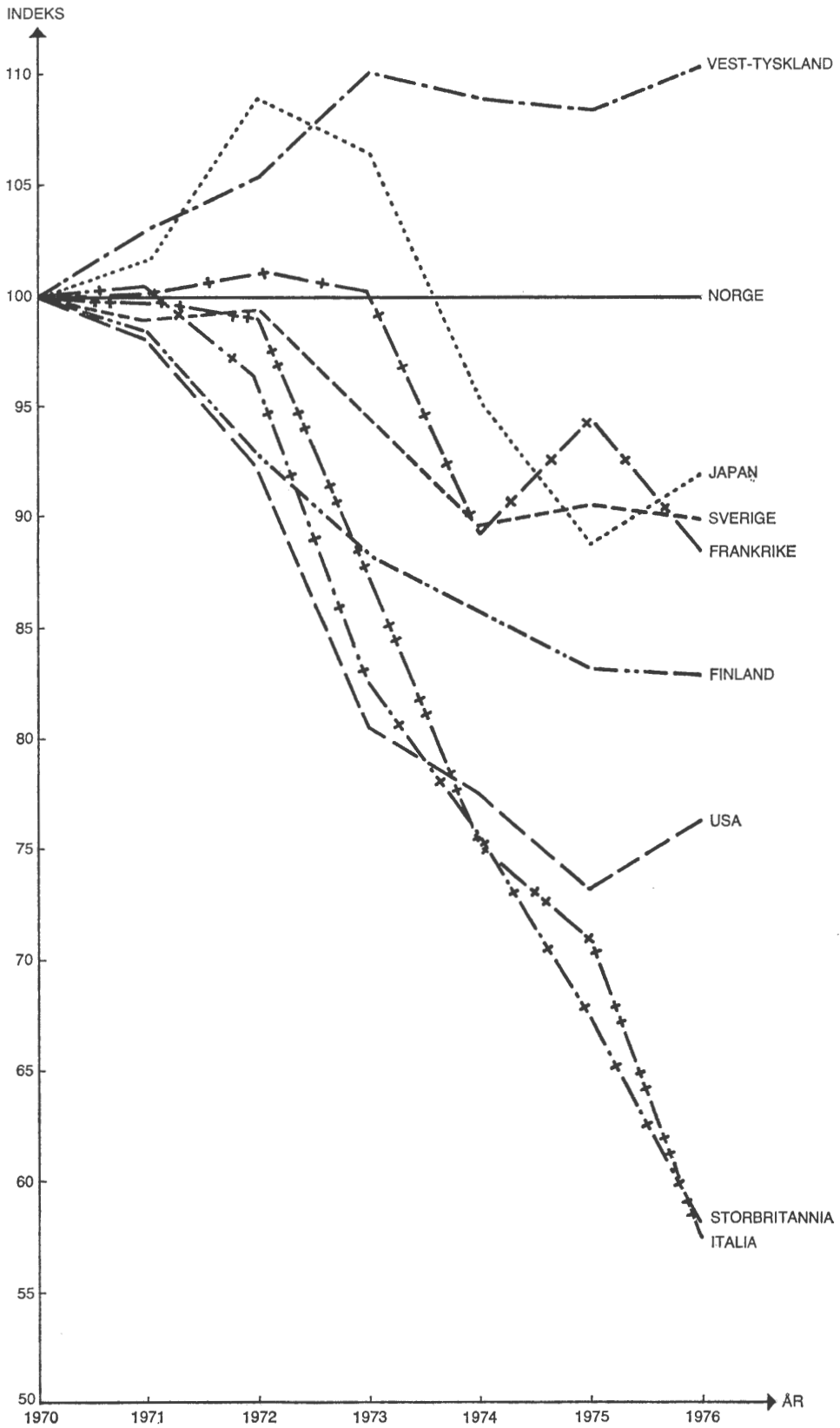
Kilde: Norges Bank.

¹⁾ Kurven er framkommet ved at en har veid prosentvis kursendring for de enkelte valutaer notert på Oslo børs med de respektive lands andel av Norges utenrikshandel. Basis: Desember 1971.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

Figur 6.4. Valutakursutviklingen.

En del lands valuta i forhold til den norske krone.
1970 = 100

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

6. Arbeidskonflikter.

Tabell 6g viser antall konflikter og antall tapte arbeidsdager i forskjellige vest-europeiske land, både absolutt og i forhold til antall sysselsatte. Av disse tallene går det fram at Norge i 5-årsperioden 1969—1973 tapte svært lite på konflikter. I enkelte andre land skapte konfliktene betydelig større problemer i denne perioden. I 1974 var tallet på tapte

arbeidsdager i Norge som skyldes konflikter en del høyere enn i de fem foregående år. Antall konflikter var likevel omtrent på samme nivå som tidligere.

For 1975 og 1976 foreligger ikke tilsvarende sammenliknbare tall. Det kan nevnes at tallet på tapte arbeidsdager pr. 1000 sysselsatte i Norge i 1975 var 7, dvs. på nivå med det som var vanlig i årene før 1974. For 1976 er det foreløpig ikke beregnet tall for Norge.

Tabell 6g. Antall konflikter og tapte arbeidsdager. Gjennomsnitt 1969—73 og året 1974.¹⁾

	Konflikter		Tapte arbeidsdager			
	1969—73	1974	Antall (1000)		Pr. 1000 sysselsatte	
			1969—73	1974	1969—73	1974
Østerrike	—	—	45	7	15	2
Belgia	157	235	812	580	217	153
Danmark	79	134	820	184	346	78
Finland	619	1 795	1 215	435	572	195
Frankrike	3 470	3 381	3 205	3 380	156	160
Vest-Tyskland	—	—	1 091	1 051	42	41
Italia	4 416	5 174	23 285	19 467	1 258	1 030
Norge	10	13	20	318	12	192
Nederland	36	14	220	7	48	2
Sveits	4 ²⁾	3	3 ²⁾	3	—	—
Sverige	65	85	226	58	59	15
Storbritannia	2 924	2 922	12 497	14 730	515	596

1) Antall konflikter registreres på ulike måter fra land til land og tallene er derfor ikke alltid sammenliknbare.

2) 1968—72.

Kilde: Year Book of Labour Statistics, 1975.

KAPITTEL 7

Konjunktursituasjonen.**1. Verdensøkonomien.**

Den industrialiserte verden opplevde det alvorligste konjunkturtilbakeslag etter den 2. verdenskrig i årene 1974 og 1975. Den normale veksten i produksjonen stanset helt opp, og det er beregnet at bruttonasjonalproduktet for OECD-landene samlet lå 1 prosent lavere i 1975 enn to år tidligere. Omslaget oppover inntraff på forsommeren 1975 i Sambandsstatene og i løpet av høsten 1975 også i Vest-Europa. Oppsvinget kom dels som følge av at den økonomiske politikken ble lagt om i ekspansiv retning, men hadde også sammenheng med et omslag i lagerinvesteringene.

Ved inngangen til 1976 var konjunkturbildet i alle større vestlige industriland preget av ny oppgang. Den vanlige oppfatning da året tok til, var at det kunne ventes en lengre periode med sikker, men ikke særlig sterk vekst. Utviklingen gjennom 1. halvår 1976 ble stort sett som forutsatt. I noen land — blant dem Sambandsstatene — var veksten i første del av året jamvel en god del sterkere enn ventet. Men utover sommeren og høsten 1976 ble veksttempoet svakere i flere land. Virkningene av de etterspørselsstimulerende tiltakene fra 1975 ebbet ut etter hvert, samtidig som en del land strammet politikken til igjen i løpet av 1976. Den viktigste årsak til den dempede veksttakt var imidlertid at investeringssetterspørselen ikke tok seg opp igjen, slik den pleier å gjøre under en oppgangs-konjunktur. Det var flere årsaker til at investeringsutviklingen i 1976 ikke fulgte det vanlige mønster, bl.a. den stramme kredittpolitikk som ble ført og det høye rentenivå i mange land. En viktig faktor var at konjunkturoppgangen denne gang startet fra et nivå med mye dårligere kapasitetsutnyttning enn hva tilfellet har vært ved tidligere omslag oppover i etterkrigstiden. I mange bransjer var det så sent som sommeren 1976 fortsatt mye ledig unyttet kapasitet. Under disse forhold var det lite fristende for bedriftene å investere for å utvide produksjonsutstyret.

Trass i avflatningen av vekstkurven i 2. halvår 1976, ble veksten fra 1975 til 1976 såvidt sterk som 5 prosent for OECD-landene

sett under ett, etter foreløpige anslag, se tabell 7a. Veksten var betydelig sterkere i Sambandsstatene (6¼ prosent) og Japan (6 prosent) enn i de vest-europeiske OECD-land (3¾ prosent). I enkelte land i Vest-Europa (Storbritannia, Finland, Sverige og Sveits) var veksten i 1976 bare 1½ prosent eller lavere.

Arbeidsløsheten var i de større land svært høy også i 1976. I det meste av året var omkring 5 prosent av arbeidskraften i OECD-området uten arbeid. Arbeidsløsheten var på topp i oktober 1975 da tallet på arbeidsløse i OECD-området nådde 15¼ mill. Tallet sank til rundt 14 mill. i mai 1976, men steg igjen utover sommeren og høsten til 14¾ mill i november. Inflasjonstakten viste bare langsom nedgang. Ved inngangen til 1976 lå konsumprisene for området sett under ett nær 10 prosent høyere enn ett år tidligere. Utpå høsten var raten sunket til om lag 8 prosent. Utenriksbalansen som for OECD-landene samlet i 1975 hadde vist et underskott på 6,5 mrd. dollar, mot hele 33 mrd. dollar året før, forverret seg igjen i 1976. I desember anslo OECD underskottet for året under ett til 22,5 mrd. dollar.

Under inntrykket av den svake vekst i siste del av fjoråret justerte de internasjonale organisasjoner flere ganger sine vekstanslag for 1977 nedover. Den vanlige oppfatning ved inngangen til 1977 synes å være at oppgangen nok vil fortsette, men at produksjonsveksten framover ikke vil bli særlig sterk. OECD regner i sin desember-rapport med at bruttonasjonalproduktet vil øke med bare 3¾ prosent fra 1976 til 1977 for medlemslandene samlet. Så sent som i juli i fjor ventet OECD at veksten fra 2. halvår 1976 til 1. halvår 1977 ville bli 5¼ prosent årlig rate, mens det nå regnes med en øking på bare 4 prosent årlig rate. Blant de større landene antas veksten å bli sterkest i Sambandsstatene (4½ prosent) og Japan (6 prosent). For medlemslandene i Vest-Europa under ett regnes det med en stigning i bruttonasjonalproduktet på bare 2½ prosent. Vest-Tyskland ventes å få en vekst på 3½ prosent, Frankrike 3 prosent og Storbritannia 1½ prosent fra 1976 til 1977, mens

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

det for Italia regnes med et svakt produksjonsfall. Også i de fleste mindre vest-europeiske landene antas veksten å bli temmelig moderat i 1977. Unntaket er Norge og i noen grad Hellas og Finland for hvilke OECD-prognosene lyder på henholdsvis 7 prosent, 5 prosent og 4 prosent produksjonsøkning, se tabell 7a.

Tabell 7a. Veksten i bruttonasjonalproduktet i en del OECD-land. Prosentvis volumendring.

	Fra foregående år		
	1975	1976	1977
OECD-landene under ett ¹⁾	-1,2	5	3 ³ / ₄
Sambandsstatene	-1,8	6 ¹ / ₄	4 ¹ / ₂
Canada	0,6	4 ³ / ₄	3 ¹ / ₂
Japan	2,1	6	6
Europeiske OECD-land under ett ¹⁾	-1,9	3 ³ / ₄	2 ¹ / ₂
Frankrike	-1,2	5	3
Italia	-3,7	4 ¹ / ₂	- ¹ / ₂
Storbritannia	-1,8	1	1 ¹ / ₂
Vest-Tyskland	-3,2	5 ¹ / ₂	3 ¹ / ₂
Belgia	-1,8	3	2 ¹ / ₂
Danmark	-0,7	4 ¹ / ₂	1 ³ / ₄
Finland	0,1	- ¹ / ₂	4
Hellas	5,5	5 ¹ / ₄	5
Irland	-0,5	3 ¹ / ₄	2 ¹ / ₂
Nederland	-1,1	3 ¹ / ₂	3 ¹ / ₄
Norge ²⁾	3,0	5	7
Sverige	0,8	1 ¹ / ₂	2 ¹ / ₄
Sveits	-7,6	¹ / ₂	1 ¹ / ₂
Østerrike	-2,0	4	3 ¹ / ₄

¹⁾ 1975 — vekter og — valutakurser.

²⁾ De seneste foreløpige nasjonalregnskapstall viser at bruttonasjonalproduktet i Norge steg med 3,5 prosent i 1975 og med 5,7 prosent i 1976. Nasjonalbudsjettets anslag for 1977 er 8 prosent.

Kilde: OECD Economic Outlook nr. 20, desember 1976.

OECD's prognoser bygger tradisjonelt på forutsetningen om uendret politikk, i dette tilfelle på at den forholdsvis stramme politikken fra 1976 vil bli opprettholdt i 1977. Hvor realistisk denne forutsetningen er, lar seg i dag ikke bedømme sikkert. Hvis produksjonsutviklingen i 1977 blir som OECD angir, vil den ikke bli sterk nok til å absorbere økningen i yrkesbefolkningen og til å gi nye arbeidsmuligheter til folk som blir ledige gjennom strukturendringer og rasjonaliserings tiltak. Arbeidsledigheten — som på forhånd er svært høy — vil derfor komme til å stige ytterligere i de fleste land. En kan regne med

at dette i tilfelle vil få de forskjellige lands myndigheter til å overveie ekspansive tiltak for å motvirke arbeidsledigheten. På den annen side synes det som om myndighetene i svært mange land i dag ser det som så absolutt nødvendig å bringe pris- og kostnadsstigningen under kontroll og å rette opp betalingsbalansen at de er innstilt på — om de finner det nødvendig — å akseptere høye arbeidsløshetstall gjennom lang tid for å få dette til.

Etter Beregningsutvalgets mening er det rimelig å tro at konjunkturstimulerende tiltak vil bli gjennomført i Sambandsstatene, men det er uvisst om tiltakene vil kunne komme så raskt at de kan få nevneverdig innflytelse på utviklingen i 1. halvår. Likevel synes det å være grunnlag for å vente at veksten i Sambandsstatene for året 1977 sett under ett minst vil nå opp i 4¹/₂ prosent som anslått av OECD. For Vest-Europa er det etter Beregningsutvalgets mening ikke grunnlag for den samme optimisme. Vekstanslaget fra OECD for Vest-Europa forutsetter blant annet at investeringssetterspørselen fra næringslivet vil ta seg opp i 1977, og denne forutsetning kan vise seg ikke å slå til. Heller ikke er det særlig sannsynlig at stimulerende tiltak av noe stort omfang vil bli gjennomført med det første i de store vest-europeiske land. I Storbritannia og Italia, hvor betalingsbalanse- og inflasjonsproblemene er særlig store, er det mer sannsynlig at det vil bli ført en ytterst stram politikk. I andre land synes innstillingen i øyeblikket å være at arbeidsløshet er et onde som for en tid må tolereres som nødvendig ledd i en politikk for å bringe lønns- og prisinflasjonen under kontroll. Alt i alt vurderer Beregningsutvalget de økonomiske utsikter for Vest-Europa i 1977 som svært usikre. Utvalget anser OECD's vekstanslag på 2¹/₂ prosent for de europeiske OECD-land samlet som et rimelig anslag, men understreker at det må regnes med store usikkerhetsmarginer omkring dette tallet.

2. Norsk økonomi.

For norsk økonomi som helhet ble det bra framgang i 1976 og veksten ble betydelig sterkere enn året før. Også sammenlignet med de europeiske OECD-landene var den samlede produksjonsveksten høy. Likevel var det flere av våre konkurranseutsatte næringer som arbeidet under vanskelige forhold. For utenriks sjøfart ble det for andre år på rad et ytterst svakt resultat. Videre hadde bergverk, treforedling og primær jern- og metallindustri en særlig svak konjunkturutvikling. Sterk øking i konsumeterspørselen som følge av den betydelige veksten i konsumentenes dis-

ponible realinntekter fikk stor betydning for aktiviteten i mange næringer. Investerings- etterspørselen ga også bra bidrag til produksjonsveksten i 1976.

Ved årsskiftet 1975/1976 var det betydelige problemer på arbeidsmarkedet og arbeidsløsheten lå etter norske forhold på et uvanlig høyt nivå, men likevel vesentlig lavere enn i de fleste vestlige industriland. Forholdene på arbeidsmarkedet bedret seg imidlertid i løpet av året.

Stigningstakten i bruttonasjonalproduktet regnet i volum tiltok sterkt i 1976 sammenlignet med året før og ble på $5\frac{3}{4}$ prosent. (Mot $3\frac{1}{2}$ prosent i 1975.) Holdes sjøfart og oljevirkosomhet utenfor, var veksten i 1975 på 1,9 prosent og i 1976 på 4,6 prosent. Innen primærnæringene steg produksjonen betydelig i 1976, etter en beskjeden vekst året før. Mens bruttoproduktet i industrien i 1976 gikk ned med 2,5 prosent fra året før, var det i 1976 en oppgang på 1,8 prosent. Sett på bakgrunn av den forholdsvist kraftige veksten i samlet etterspørsel i 1976, var industriproduksjonsoppgangen moderat. Produksjonen av konsumvarer økte bra gjennom 1976, men likevel mindre enn volumveksten i privat konsum, som ble på vel $5\frac{1}{2}$ prosent.

Bruttoinvesteringene i fast realkapital i alt økte med 12,5 prosent i 1976. Veksten i de ulike næringer viste store forskjeller. Det var sterk investeringsøkning i oljevirkosomhet og kraft- og vannforsyning. I industrien ble investeringene for året som helhet bare vel 2 prosent høyere enn i 1975. Industriens relativt svake investeringsutvikling må sees på bakgrunn av den lave kapasitetsutnyttelsen i mange bransjer.

Ved inngangen til 1976 hadde utenlandsetterspørselen i noen måneder vist tegn til ny oppgang og etterspørselen etter norske eksportvarer steg alt i alt raskt utover i 1976. Men forholdene var svært forskjellig for de ulike eksportindustriene. Mot slutten av året fant det sted en utflating av veksten i utenlandsetterspørselen, og det var tegn til at veksten i vare-eksporten utenom råolje var i ferd med å avta. Dette hadde i høy grad sammenheng med avdempingen av den internasjonale konjunkturoppgangen i annet halvår 1976.

Det er grunn til å tro at konjunkturoppgangen ute fortsatt vil bli svak i tiden framover. Utsiktene for norsk vareeksport i første halvår 1977 er derfor nokså uvisse. Med unntak av oljesektoren, må en regne med at de eksportnæringene som opplevde sterk vekst i 1976 vil stå overfor en vesentlig svakere etter-

spørselsutvikling i tiden framover. For de delene av eksportindustrien som hadde store avsetningsvansker i 1976, vil trolig også 1977 bli problemfylt. For utenriks sjøfart vil totalbildet neppe endre seg nevneverdig med det første.

På bakgrunn av den moderate konjunktur- utviklingen som er ventet i de viktigste av- takerland i 1977 er utsiktene for en prisopp- gang for våre eksportvarer mindre gode. Det gjennomsnittlige prisnivå for våre tradisjo- nelle eksportvarer ved inngangen til 1977 lig- ger mellom 3 og 4 prosent over gjennomsnitts- nivået i 1976. Beregningsutvalget finner det med de nåværende utsikter for den interna- sjonale konjunkturutvikling uvisst om en i 1977 kan vente noen stigning av betydning i vareeksportprisene utover det nivå de nå har.

I importen veier halvfabrikata og ferdigvar- er tyngre enn i eksporten, og prisene på sli- ke produkter må antas å være mer bundet til utviklingen i kostnadsnivået i leveringslande- ne enn til prisene på tradisjonelle industrirå- varer. Dette antas å ville gi en sterkere stig- ning i 1977 i gjennomsnittsprisene for vare- importen enn for vareeksporten, og dermed en viss svekkelse av bytteforholdet.

Statistisk sentralbyrås undersøkelse over planlagte investeringer i bergverk (utenom olje), industri og kraftforsyning tyder på at investeringsetterspørselen fra disse næringe- ne fortsatt holder seg godt oppe.

Derimot antas skipsinvesteringene, som har en meget høy importandel, å bli en god del lavere i 1977 enn året før. Boliginvesteringene vil, sett på bakgrunn av den senere tids utvik- ling av igangsettingstallene, neppe endre seg vesentlig.

Ifølge Nasjonalbudsjettet 1977 er det reg- net med at offentlig etterspørsel etter varer og tjenester i 1977 vil øke mer beskjedent enn året før, da en rekke omfattende stimulerings- tiltak preget den økonomiske politikken. Også veksttakten for det private konsum er ventet å bli lavere i 1977 enn året før ifølge Nasjonal- budsjettet 1977.

Det er ved inngangen til 1977 relativt stor utnyttet produksjonskapasitet i konkurran- seutsatt industri. Mange industrier, f.eks. tre- foredling og viktige deler av primær jern- og metallindustri, sliter fortsatt med store vans- ker. Høye lagerbeholdninger i flere eksport- industrier kan komme til å dempe produks- sjonsframgangen. En må fortsatt regne med sysselsettingsproblemer innenfor flere indu- stribransjer. Blant annet vil verftsindustrien stå overfor betydelige vanskeligheter, særlig utover i annet halvår 1977.

Vedlegg**Jordbrukets totalregnskap 1976 — foreløpige tall.**

Notat av 13.12. fra Sekretariatet for Budsjettnemnda for jordbruket.

Vedlagt følger oversikt over jordbrukets totalregnskap til 1976. Tallene for 1975 og spesielt for 1976 er foreløpige. Beregningene er basert på det samme grunnlag når det gjelder produksjonsomfang, priser og tilskudd som totalkalkylen for jordbruket.

For 1976 er det når det gjelder volumutviklingen for planteprodukter lagt til grunn arealtall fra Statistisk sentralbyrå og avlingstall etter Landbruksdirektørens melding ved utgangen av oktober. For hagebruksprodukter foreligger foreløpige avlingstall fra Byrået. Anslaget for salg av korn av 1976-års avling er basert på leveransen av korn til Statens Kornforretning fram til utgangen av november 1976.

Det er regnet med et salg av korn i alt for 1976 på 694 mill. kg mot 623 mill. kg i 1975 inkl. salg av såkorn til såvareforretningene.

Anslaget for meierileveransen av melk i 1976 er basert på leveransen de første 10 måneder. For 1976 er den anslått til 1716 mill. liter mot 1673 mill. liter i 1975, en økning på 2,6 prosent.

For kjøtt og fleisk bygger anslaget for 1976 på leveransen til NKF fram til 4. desember 1976 og på oppgaver fra kjøttkontrollen. Det er regnet med en total kjøttproduksjon i 1976 på 79 mill. kg, mot 84 mill. kg i 1975 og 76 mill. kg fleisk mot 78 mill. kg i 1975. Fra 1975 til 1976 er det regnet med en produksjonsnedgang på ca. 1 mill. kg egg og ca. 0,5 mill. kg fjørfekjøtt.

For priser og tilskudd er bestemmelsene i jordbruksavtalen 1976—1978 lagt til grunn. Der det ikke foreligger regnskapstall er prisøkning ifølge jordbruksavtalen gitt halvt utslag for kalenderåret 1976.

Etter at totalkalkylen 1976 ble avgitt i april 1976, har en mottatt foreløpige tall for 1974 for utbetalt melkepris til produsent ifølge meieriregnskapet, Statistisk sentralbyrå. Denne ligger omtrent 3 øre høyere enn det ble regnet med for dette år våren 1976. Dette er det korrigerert for slik at tallene for posten melk skal være sammenlignbare. For 1975 og 1976

er melkeprisen regnet fram på grunnlag av endringene i grunnprisen for de enkelte melkesentralene. For kjøtt og fleisk er prisene foruten å være basert på jordbruksavtalen også vurdert ut fra hvor mye som er «tatt ut» av det avtalte pristillegget.

Prisene for poteter er anslått ut fra forutsetningen om at maksimalprisen blir tatt ut hele salgssesongen 1976/77. For hagebruksprodukter bygger prisene på noteringene fra LPC så langt de foreligger og anslag for resten av sesongen.

På kostnadssiden er det bare små korrigeringer i forhold til tidligere anslag, bortsett fra innkjøpt fôr. På grunnlag av oppgaver over avgangen av kraftfôr fra Statens Kornforretning de 10 første måneder av 1976, har en regnet med et forbruk av innkjøpt kraftfôr på 1295 mill. kg i 1976 mot 1220 mill. kg i 1975.

Tabell 2 viser anslag for bruttoinvesteringer i jordbruket i løpende priser og i faste 1975-priser. Anslagene for 1976 og 1977 bygger på beregningene til nasjonalbudsjettet utarbeidet i august d.å. For maskiner og redskaper er imidlertid anslaget justert noe opp på grunnlag av utviklingen i importen av maskiner og redskaper og etter samråd med Norske Felleskjøp. For de øvrige investeringsanslagene har en ikke funnet grunnlag for justeringer etter at beregningene til nasjonalbudsjettet ble foretatt i august 1976.

Posten statstilskudd er også basert på beregningene til totalkalkylen 1976. For de fleste tilskuddsposter ble bevilgningene økt i samsvar med jordbruksavtalen 1976—1978. Denne økning er gitt halvt utslag for kalenderåret 1976. Det er i 1976 anslagsvis regnet med 50 mill. kroner i utbetalinger fra avlingskadefondet mot 115 mill. i 1975. Avløserordning for husdyrbrukere som ble innført fra 1. juli er inkludert. Den kollektivt innbetalte medlemsavgift til folketrygden (jfr. tilleggsavtalen 1975—1976) på 145 mill. kroner er i likhet med beregningene til siste års totalkalkyle inkludert i statstilskudd for 1976.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

Tabell 1. Regnskap for jordbruket. Mill. kroner.

	1959	1964	1969	1972	1973	1974	1975*	1976**
A. Inntekter.								
I. Planteprodukter:								
1. Korn	162	294	472	610	734	914	767	960
2. Poteter	132	159	190	218	238	206	256	334
3. Stråfôr	3	3	3	5	4	5	5	6
4. Hagebruksprodukter	273	357	486	623	647	771	896	992
Sum I. Planteprodukter	570	813	1 151	1 456	1 623	1 896	1 924	2 292
Herav salg	438	659	931	1 200	1 364	1 644		
Herav hjemmeforbruk	100	123	159	192	190	208		
Herav korn og potettrygd	32	31	61	64	69	44		
II. Husdyrprodukter:								
5. Melk	1 065	1 310	1 642	1 974	2 050	2 374	2 891	3 554
6a. Kjøtt, fleisk og innmat	632	747	1 069	1 243	1 399	1 643	1 974	2 251
6b. Huder og skinn	30	23	25	28	38	30		
7. Ull	38	57	44	42	42	44	52	51
8. Egg og fjørfeslakt	156	181	242	265	281	311	322	384
9. Levende dyr	3	2	1	2	2	3	3	2
10. Pelsdyr	89	150	205	167	183	204	171	261
11. Tamrein, kaniner og bier	16	14	23	24	30	39	39	48
Sum II. Husdyrprodukter	2 029	2 484	3 251	3 745	4 025	4 648	5 452	6 551
Herav salg	1 789	2 267	3 041	3 547	3 825			
Herav hjemmeforbruk	240	217	210	198	200			
Sum I og II. Plante- og husdyrproduksjon i alt	2 599	3 297	4 402	5 201	5 648	6 496	7 376	8 843
Herav salg	2 227	2 926	3 972	4 747	5 189	6 067		
Herav hjemmeforbruk	340	340	369	390	390	385		
Herav korn- og potettrygd	32	31	61	64	69	44		
III. Andre inntekter:								
12. Kjøreinntekter	67	81	97	112	118	138	154	167
13. Arbeidsinntekter	112	101	157	194	224	275	324	366
Sum III. Andre inntekter	179	182	254	306	342	413	478	533
IV. Lagerendringer:								
14. Buskap	23	-32	-56	47	-2	-105	39	31
15. Førmidler	61	-5	—	14	3	—	-57	—
Sum IV. Lagerendringer	84	-37	-56	61	1	-105	-18	31
Sum A. Inntekt (1—15)	2 862	3 442	4 600	5 568	5 991	6 852	7 836	9 407
B. Kostnader								
16. Kunstgjødsel	122	147	187	208	225	277	359	444
17. Innkjøpt fôr	575	769	1 109	1 224	1 341	1 400	1 461	1 735
18. Såfrø	40	53	66	93	95	106	121	131
19. Andre kostn. ¹⁾	250	339	478	610	663	837	927	1 008
20. Kapitalslit ¹⁾	498	621	855	1 184	1 338	1 581	1 917	2 133
Sum B. Kostnader (16—20)	1 485	1 929	2 695	3 319	3 662	4 201	4 785	5 451
C. Det økonomiske resultat.								
A. Inntekter	2 862	3 442	4 600	5 568	5 991	6 852	7 836	9 407
B. Kostnader	1 485	1 929	2 695	3 319	3 662	4 201	4 785	5 451
V. Jordbrukets nettoprodukt	1 377	1 513	1 905	2 249	2 329	2 651	3 051	3 956
VI. Statstilskudd ²⁾	101	75	279	408	470	534	749	1 152

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977

	1959	1964	1969	1972	1973	1974	1975*	1976*
VII. Vederlag til arbeid og kapital (V+VI)	1 478	1 588	2 184	2 657	2 799	3 185	3 800	5 108
VIII. Renter på lånt kapital	48	72	121	157	166	199	214	236
IX. Vederlag til arbeid og egenkapital (VII ÷ VIII)	1 430	1 516	2 063	2 500	2 633	2 986	3 586	4 872
X. Renter på egen kapital	272	316	354	451	477	586	686	787
XI. Beregnet total arbeidsinntekt ..	1 158	1 200	1 709	2 049	2 156	2 400	2 900	4 085

1) Inkl. investeringsavgift.

2) Ekskl. de tilskudd som er regnet inn i de enkelte inntekts- og kostnadsposter.

Regnskap for jordbruket. Relative tall.

	1959	1964	1969	1972	1973	1974	1975*	1976**
1959 = 100								
Inntekter	100	120	161	195	208	239	274	367
Kostnader	100	130	181	224	247	283	322	367
Jordbrukets nettoprodukt	100	110	138	163	169	193	222	287
Vederlag til arbeid og egenkapital ..	100	106	144	175	184	209	251	341
Beregnet total arbeidsinntekt	100	104	148	177	186	207	250	353
1974 = 100								
Inntekter						100	114	137
Kostnader						100	114	130
Jordbrukets nettoprodukt						100	115	149
Vederlag til arbeid og egenkapital ..						100	120	163
Beregnet total arbeidsinntekt						100	121	170

Tabell 2. Bruttoinvesteringer i jordbruket. Løpende priser. Mill. kr.

	1969	1972	1973	1974	1975	1976	1977
Driftsbygninger	530	718	845	1 036	1 194	1 369	1 617
Maskiner og redskaper	511	562	614	814	1 076	1 332	1 465
Grøfter	67	68	75	94	96	109	119
Biler	52	62	62	71	71	78	80
Sum bruttoinvesteringer	1 160	1 410	1 596	2 015	2 437	2 888	3 281

Bruttoinvesteringer i jordbruket. Faste 1975-priser. Mill. kr.

	1969	1972	1973	1974	1975	1976	1977
Driftsbygninger	1 003	1 066	1 145	1 229	1 194	1 249	1 330
Maskiner og redskaper	1 307	995	928	1 004	1 076	1 097	1 097
Grøfter	107	96	101	110	96	103	105
Biler	76	75	71	77	71	72	70
Sum bruttoinvesteringer	2 493	2 232	2 245	2 420	2 437	2 521	2 602

NOU

Norges offentlige utredninger 1976 og 1977

Statsministeren:

Stivilt beredskap. NOU 1976: 43.
Ein samla offentlig politikk for oppvekstmiljøet. NOU 1977: 6.

Departementet for handel og skipsfart:

Varehandelen, forbrukerne og samfunnet. NOU 1977: 9.

Finans- og tolldepartementet:

Langtidsplanlegging og modeller. NOU 1976: 8.
Familiebeskatning. NOU 1976: 12.
Arbeidsgiveravgiften til folketrygden. NOU 1976: 36.
Om demokratisering av foretningsbankene. NOU 1976: 52.

Fiskeridepartementet:

Utbygging og drift av norske havner. NOU 1976: 13.

Forbruker- og administrasjonsdepartementet:

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1976. NOU 1976: 3.
Etatsopplæring i staten. NOU 1976: 21.
Levekårsundersøkelsen. Sluttrapport. NOU 1976: 28.
Pris- og inntektsutviklingen i 1976. NOU 1976: 42.
Levekårsundersøkelsen. Utdanning og ulikhet. NOU 1976: 46.
Ensliges økonomiske og sosiale stilling. NOU 1976: 57.
Levekårsundersøkelsen. Uførepensjon og samfunnsstruktur.
NOU 1977: 2.
Gull- og sølvvarer m.v. NOU 1977: 10.
Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1977. NOU 1977: 17.

Industridepartementet:

Andre undersjøiske naturforekomster enn petroleum. NOU 1976: 7.
Verneplan for vassdrag. NOU 1976: 15.
Skotøyindustrien og dens konkurransevne. NOU 1976: 18.
Elektronikkindustri. NOU 1976: 30.
Energiokonomisk forskning i Norge. NOU 1976: 45.
Internasjonalt patentsamarbeid. NOU 1976: 49.

Justis- og politidepartementet:

Lov om kjøp. NOU 1976: 34.
Fri rettsjelp i Norge. NOU 1976: 38.
Privatrettslige regler for borefartøyer. NOU 1976: 59.
Standardkontrakter. NOU 1976: 61.
Behandlingen av svalbardsaker og andre polarsaker i sentral-
administrasjonen. NOU 1977: 5.
Tiltak mot forensinger. NOU 1977: 11.
Kredittkjøp m.v. NOU 1977: 12.

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Utdanning av ambulanspersonell. NOU: 1976: 2.
Ny ordning for høyemessen. NOU 1976: 5.
Teaterutdanning. NOU 1976: 6.
Videregående skoler for håndverk og industri. NOU 1976: 9.
Framtidig yrkesutdanning. NOU 1976: 10.
Opplæring av personell i ferdighusindustrien. NOU 1976: 11.
Undervisning ved sosiale og medisinske institusjoner.
NOU 1976: 24.
Prestenes etterutdanning. NOU 1976: 25.
Norges bibliotekhøgskole. Del I. NOU 1976: 26.
Yrkesutdanning i skole og arbeidsliv. NOU 1976: 31.
Samordning av lærerutdanningen. NOU 1976: 32.
Velferd for elever og studenter. NOU 1976: 33.
Folkehøgskolens stilling i skoleverket. NOU 1976: 39.
Nye tekstreker i kirken. NOU 1976: 44.
Lokaliseringen av maritime skoler. NOU 1976: 53.
Litteratur og bibliotekjeneste for funksjonshemmede. NOU 1976: 54.
Leseplikt for undervisningspersonalet i skolen. NOU 1977: 4.
Yrkesopplæring av gruvearbeidere. NOU 1977: 15.

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Funksjonsfordeling og administrasjonsordninger i boligpolitikken.
NOU 1976: 4.
Boligtiltak for funksjonshemmede. NOU 1976: 14.
Den lokale statsforvaltning. NOU 1976: 17.
Forenklinger i byggesaksbehandlingen. NOU 1976: 27.
Arbeidsmiljøet på kontinentalsokkelen. NOU 1976: 40.
Miljøvernpolitikken. NOU 1976: 47.
Attføringsarbeidet. NOU 1976: 58.
Utflytting av statsinstitusjoner fra Oslo – Del II. NOU 1977: 3.
Heiskontroll. NOU 1977: 7.

Landbruksdepartementet:

Landsskogtakseringens virksomhet etter 1976. NOU 1976: 20.
Revisjon av jordskifteloven. NOU 1976: 50.
Reinslaktingen i Finnmark. NOU 1977: 8.
Erstatning for tap av tamrein og bufé. NOU 1977: 13.
Stormheimfeltet. NOU 1977: 16.

Miljøverndepartementet:

Verneplan for vassdrag. NOU 1976: 15.
Ny planleggingslov. NOU 1977: 1.

Samferdselsdepartementet:

Hurtigrutens framtid. NOU 1976: 22.
Transport innen Svalbard. NOU 1976: 60.

Sosialdepartementet:

Legers og tannlegers rettigheter og plikter. NOU 1976: 1.
Yrkesbetingede helseskader og folketrygden. NOU 1976: 16.
Stønad til enslige forsørgere m.v. NOU 1976: 19.
Omlegging av sykepengeordningen. NOU 1976: 23.
Optikerfaget og helsesektoren. NOU 1976: 29.
Rikshospitalets funksjoner og eierforhold. NOU 1976: 35.
Alkoholfrie hoteller og restauranter. NOU 1976: 37.
Funksjons- og ansvarsområde for oversykepleiere og assisterende
oversykepleiere. NOU 1976: 41.
Bedriftshelsetjenesten. NOU 1976: 48.
Grensesetting og tvang i barne- og ungdomspsykiatrien.
NOU 1976: 51.
Adopsjon og adopsjonsformidling. NOU 1976: 55.
Anke til Trygderetten. NOU 1976: 56.
Folketrygdens uførebegrep. NOU 1977: 14.

STORTINGETS OG REGJERINGENS PUBLIKASJONER

Storingsproposisjoner

Forslag til vedtak fra Regjeringen i saker som Stortinget skal ta stilling til.
Abonnement: kr. 96,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Stortingsmeldinger

Inneholder bl.a.: Statsregnskapet, meldinger til Stortinget om arbeidet i statens bedrifter, meldinger om planer som Regjeringen vil sette i verk i framtida osv.
Abonnement: kr. 108,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Odelstingsproposisjoner

Regjeringens lovforslag.
Abonnement: kr. 60,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Dokumenter

Omfatter bl.a.: Riksrevisjonens antegnelser, Grunnlovsforslag, Private lovforslag, Svar fra Regjeringen på forslag og henvendelser oversendt av Stortinget. Si-
vilombudsmannens og Ombudsmannnemndas innberetninger m.m.
Abonnement: kr. 18,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Innstillinger til Stortinget

Stortingskomitéenes vurderinger av de enkelte proposisjoner og meldinger, og komitéenes forslag til vedtak i Stortinget (Innst. S.).
Abonnement: kr. 24,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Innstillinger til Odelstinget

Stortingskomitéenes vurderinger av lovforslag og odelstingsmeldinger samt komitéenes forslag til vedtak i Odelstinget (Innst. O.).
Abonnement: kr. 24,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Stortingstidende

Stenografiske referater fra møtene i Stortinget, Odelstinget og Lagtinget.
Abonnement: kr. 20,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Saksregister

Omfatter register for alle ovennevnte trykksaker. Utarbeides etter endt sesjon.
Abonnement: kr. 12,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Lover

Etter endt sesjon samles de i sesjonen vedtatte lover i ett hefte.
Pris: kr. 12,— fritt tilsendt.

«Publikasjonsliste fra Storting og Regjering»

Liste over offentlige publikasjoner som foreligger trykt. Kommer ut ca. hver 14. dag under stortings-sesjonen.
Abonnementspris kr. 12,— pr. sesjon. Statsinstitusjoner får listen fra Statens trykksakekspedisjon.

Abonnement

kan tegnes hos Universitetsforlaget, Offentlige publikasjoner, Tollbugt. 31, Boks 8134 Dep., Oslo 1. Postgirokonto: 209 7558.
Abonnerer som tegner abonnement etter 1. oktober får tilsendt de dokumenter som utkommer etter tegningsdagen.

Enkeltbestillinger

Nye og eldre proposisjoner, meldinger m.v., samt utredninger kan bestilles gjennom bokhandelen eller i Universitetsforlaget. Prisen fastsettes da etter trykksakens sidetall.
Statsinstitusjoner bestiller i Statens trykksakekspedisjon, Boks 8169 Dep., Oslo 1.